ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΑΝΑΤΡΟΦΗ — ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ — ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ — ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΕΤΟΣ Β' — 1899

[Τιμᾶται δραχ. 7]

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ — ΕΚΔΟΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

10 — ΟΔΟΣ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ — 10

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Κοινῆς Κ. Μπάνου καὶ Ν. Κωμαδάκη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Ἡ αὐτενέργεια ἐν τῇ μαθήσει (κατὰ τὸν Σπένσερ) Σελ. 17.— Ἡ ἀνατροφὴ τῆς γυναικὸς (κατὰ τὸν *Χιουφρίδα*) 35, 52, 76, 91, 107.— *Ἡ ποίησις ἐν τοῖς σχολείοις* ὑπὸ *Γ. Μπουμουβάλα* 49.— Τὸ Γκαίτειον Γυμνάσιον ἐν Φραγκφούρτῃ ὑπὸ *Φ. Γεωργαντᾶ* 68.— Ἀγωγὴ καὶ κληρονομικότης (κατὰ τὸν Γκυγιώ) 73. — Ρωσκίνειον λύκειον 81.— Ἡ ἀγωγὴ τοῦ παιδὸς (κατὰ τὸν Guipe) 84, 98.— Τὸ παιδὶ ὑπὸ *Γ. Μπουκουβάλα* 113.—Σχολικαὶ ἀναμνήσεις 120.— Ἡ σκληραγωγία (κατὰ τὸν Ὄππελ) 139.— Ἡ ἠθικὴ ἀγωγὴ (ἐκ τῶν τοῦ Σπένσερ) 145, 163, 183, 194, 214.— Τὸ πρότυπον γυμνάσιον τῆς Βουδαπέστης 155.— Ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις (168)—Παιδολογικὸν διαγώνισμα (τὸ βραβευθὲν ὑπὸ τῶν κριτῶν) ὑπὸ *Π. Λιβαδᾶ* 177.— Τὰ ἀρχαῖα κειμήλια 193.— Ἡ ἄστοχος ἀνατροφὴ τῶν νεανίδων (κατὰ τὸν Dupanloup) 202.— Ἡ παιδαγωγία καὶ τὰ ζῶα 209.— Ἡ σχολικὴ πειθαρχία ὑπὸ *Α. Κωνσταντινοπούλου* (220), (240).— Ἐκκλήσεις πρὸς τὰς μητέρας (κατὰ τὸν Dupanloup) 229. — Ἡ ἐθνικὴ ἀγωγὴ ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ 257, 281. — Ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ὁ τύπος ἐν Βουλγαρίᾳ (κατὰ τὸν Α. Γουβερνάτη) 275, 294. — Πνευματικὴ ὑγιεινὴ (κατὰ τὸν Ἐλβέτὸν ἰατρὸν Φερριὲρ) 337.— Αἱ γυμναστικαὶ πρόοδοι ἐν Ἑλλάδι 363. — Ἡ σουηδικὴ γυμναστικὴ (376)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ, ΗΘΙΚΑ

Τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα (κατὰ τὸν Α. Κροαζὲ) Σελ. 4, 22.— Ἡ ψῆφος τοῦ πολίτου 65.— Ὁ φόβος τοῦ αἵματος 87.— Ἡ εὐτυχία (κατὰ τὸν Λοῦμποκ) 125.—Τὸ στρατιωτικὸν καθῆκον (κατὰ τὸν Α. Πουτρού) 131, 150.—Σκέψεις συγγραφέως (ἐκ τῶν τοῦ Α. Δωδὲ) 143.— Ἡ Κυριακὴ ἀργία 161.— Ἡ ἀξία τοῦ χρόνου (κατὰ τὸν Λοῦμποκ) 198.—Οἱ ἄγροι καὶ αἱ πόλεις 241.—Πνευματώδη ποτὰ 273.—Τὰ κλέφτικα τραγούδια ὑπὸ *Ι. Κ. Βασιλειάδου* 289.— Ἡ ἐργασία ἐν ταῖς φυλακαῖς 321.— Ὁ νόμος τῆς ἐργασίας καὶ ὁ νόμος τῆς ἀργίας (κατὰ τὸν L. Monod) 325.—Πόλεμος—Εἰρήνη (ποικίλαι γνῶμαι) 342.— Ἡ ἀπολογία τοῦ πολέμου 359.— Ἡ χάρις (κατὰ τὸν Σπένσερ) 458.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τὸ λῆξαν ἔτος Σελ. 2.—Α. Συγγρὸς 65.— Τὸ βουλευτήριον τῆς Τροιζῆνος (ἐκ τῶν τοῦ Ν. Δραγούμη) 105.—Οἱ λόγιοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως (κατὰ τὸν Βωνιὲ) 139.— Στέψις ποιητοῦ ὑπὸ *Χ. Ἀνείνου* 246. —Ὁ Σολωμὸς καὶ ἡ Ἰταλικὴ γραμματολογία ὑπὸ *Σ. Δὲ Βιάζη* 268. — Φίλιππος Ἐμμ. Φέλεμπεργ, 278, 299, 310.— Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ὑπὸ *Χ. Ἀνείνου* 305.— Παῦλος Ἀνὲ ὑπὸ *Δ. Διομήδους Κυριακοῦ* 355.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Ἡ ἑσπερινὴ ἀνάπαυσις (κατὰ τὸν Γρατρὺ) Σελ. 42.— Ἡ γυμνοθεραπεία (κατὰ τὸν Βαρινῦ) 57.— Ἡ δικαιοσύνη τῶν ζώων 60. — Ἀσυμμετρία αἰσθήσεων 109.— Ὑγιεινὴ τῆς ὁράσεως (κατὰ τὸν Τρουσσὼ) 172.— Ὑγιεινὴ σπουδαιότης τῶν δασῶν (κατὰ τὸν Ἐβερμάγερ) 307, 323.—Τὸ ἀστεροβόλι (ἀπ' ἀγγλικὸ) ὑπὸ *Ἀλ. Πάλλη* 315.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ, ΗΘΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ὁδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις ὑπὸ *Α. Χρυσοβελόνη* Σελ. 24, 45.— Ὁ ἀγροτικὸς βίος ἐν Ἀγγλίᾳ 117.—Περιπέτειαι περιηγητοῦ 242, 264, 284.—Τὸ νησὶ τῆς Μυτιλήνης (κατὰ τὸν Ρόουζ) ὑπὸ *Α. Ἐφταλιώτη* 329. —Ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς 339, 360. —Ἀδέλλες (ἀπ' ἀγγλικὰ) ὑπὸ *Ἀλ. Πάλλη* 364.— Ἡ πατρὶς τοῦ Ἰησοῦ (ἐκ τῶν τῆς Μαθίλδης Σεράο) 369.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ὁ υἱὸς τοῦ μηχανικοῦ (κατὰ τὸν Drongole) Σελ. 7. — Ἡ θάλασσα ὑπὸ *Α. Καρκαβίτσα* 18, 39.— Ὁ δάσκαλός μου ὑπὸ *Κ. Τοπάλη* 87.—Τὸ πεπρωμένον (ἐκ τῶν τοῦ Λέρμοντωφ) 101.— Ἡ λαχτάρα τοῦ Γεροανέστη ὑπὸ *Α. Ἐφταλιώτη* 141.—Ρισάγιον ὑπὸ *Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου* 148.— Ὁ μικρὸς σκοπὸς (ἐκ τῶν τοῦ Δὲ Ἀμίτση) 170.—Συμπέθερος ὑπὸ *Δ. Βικέλα* 225. — Ἡ Μόχρα (ἐκ τῶν τοῦ Κ. Μεταξᾶ Βοσπορίτου) 290. —Ὁ Βασιλέας Ἀλέξανδρος (ἐκ τῶν τῆς Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου) 332.—Ἔσο εὐλογημένη! (κατὰ τὸν Σιέγκιεβιτς) 346.— Φεύγει! ὑπὸ *Α. Κοσμᾶ* 349. — Ὁ Σωτὴρ 372. — Ἦταν ἀσαράντιστος ὑπὸ *Α. Κοσμᾶ* 378.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ἡ Μάγισσα (κατὰ τὸν Φεγιὲ) μετάφρ. *Χ. Ἀνείνου* Σελ. 179, 199, 214, 233.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (μετ' εἰκόνος Ν. Γάζη) ὑπὸ *Γ. Πολέμη* Σελ. 1.—Στίχοι ὑπὸ *Δ. Βικέλα* 3, 45, 67, 107, 131, 179.—Νύχτα τοῦ γενάρη ὑπὸ *Ι. Πολέμη* 54.—Μικρὰ ταξίδια ὑπὸ *Γ. Μαρκορᾶ* 94.—Τὰ δύο δάκρυα ὑπὸ *Γ. Πολέμη* 120.— Ἡ ζωὴ ὑπὸ *Γ. Πολέμη* 297.—Κουπὶ καὶ τιμόνι ὑπὸ *Ι. Πολέμη* 334.— Ὁ κολασμένος ὑπὸ *Γ. Δροσίνη* 349.—Χωρισμὸς ὑπὸ *Γ. Δροσίνη* 362.— Σὲ μιὰ κοπέλλα ὑπὸ *Ἀργύρη Ἐφταλιώτη* 379.

ΓΕΩΡΓΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου.

Οἱ ἀρουραῖοι Σελ. 27.—Κύριοι δημοδιδάσκαλοι 54. —Περὶ θερισμοῦ 218.—Τὸ γάλα καὶ τὰ βρέφη 237.— Καρποφαγίας τὸ ἀνάγνωσμα 297. — Ἡ σπορὰ τοῦ σίτου 347.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Τὰ παιδικὰ παίγνια Σελ. 14. — Αἱ καλάνδαι 15.— Αἱ κρύκλαι ὡς μέσον διδασκαλίας 31.—Πάπας αἰνιγματογράφος 62.— Ἡ Κρήτη καὶ ἡ γελοιογραφία (μετὰ τεσσάρων εἰκόνων) 62.— Τὸ παπικὸν αἴνιγμα 79.— Ὁ ἐφευρέτης τῶν ὑψηλῶν πίλων 95.— Ὑπιφανεῖς προληπτικοὶ 110.— Τὸ παιδικὸν πάσχα ἐν Ἀμερικῇ 126.— Θεραπεία ἠθοποιοῦ 158.— Οἱ πίλοι τῶν ἄγγλων βουλευτῶν 175.— Βασιλεὺς κηπουρὸς 175.— Ἀριθμητικὴ τῶν ζώων 191.— Ἡ μάτη μας 207.— Τὰ διάφορα κρέατα 222.— Τὸ πτύσμα καὶ αἱ προλήψεις 255.— Ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς 270.— Τὰ ὄφη 302.— Ἡ τροφὴ διαφόρων λαῶν 303. — Τὰ ταξίδια τοῦ μέλλοντος 334.— Ἡ κατσαρίδα 334.— Αἱ πρῶται ἐν Ἑλλάδι ἐφημερίδες 351.— Ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν 367.—Ἰδιοτροπίαι μεγάλων μουσικῶν 379.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τὸ νυχτέρι ὑπὸ *Κ. Ρωμαίου* Σελ. 12. — Τὰ ἀριστουργήματα τῆς Δημοτ. Ποιήσεως 30, 63, 111, 142, 156.—Τὸ θαῦμα τῆς Χρυσοπηγῆς ὑπὸ *Δ. Κοσμᾶ*.— Ἡ χελιδόνα τοῦ μαρτίου ὑπὸ *Χ. Χρηστοβασίλη* 95.—Δημώδεις μῦθοι 218, 239, 255.

«Ἐνετείναμεν τὰς ὑπολειπομένας δυνάμεις, γράφει ὁ Ἄγγλος ἐρευνητής, καὶ ἠρχίσαμεν νὰ λιθοβολῶμεν τὴν συνοδεύουσαν ἡμᾶς φρουράν. Πρᾶγμα δὲ ἀπίστευτον, οἱ δειλοὶ ἐκεῖνοι στρατιῶται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ μᾶς ἠκολούθησαν μακρόθεν ἱκετεύοντες ἡμᾶς νὰ μὴ ἐναντιώμεθα, διότι ἡ ζωή των ἐκινδύνευεν, ἂν δὲν ἐξετέλουν τὰς δοθείσας διαταγάς.»

Τέλος μετὰ πολλὰς δυσκολίας καὶ ὑποκρισίας παντὸς εἴδους καὶ διὰ τῶν σφοδρῶν παραστάσεων τῶν δύο Ἄγγλων φίλων του κατώρθωσεν ὁ Λάνδορ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς πεπολιτισμένους τόπους διὰ τῆς συντομωτάτης ὁδοῦ. Καὶ οὕτως ἐσώθη καὶ τὰ δεινά του ἔληξαν.

Ἂν ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Λάνδορ δὲν ἐπέτυχεν, ὡς ἐπιθύμει, ἂν ὁ θαρραλέος ἐρευνητὴς δὲν κατώρθωσε νὰ διαπεράσῃ τὸ περικαλύπτον ἔτι τὴν Λάσσαν μυστήριον, ἤνοιξε τοὐλάχιστον τὴν ὁδὸν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐν ἐγγυτέρῳ ἢ ἀπωτέρῳ μέλλοντι θὰ κατορθώσωσιν ἀναμφιβόλως νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὰς χώρας ταύτας καὶ καταστήσωσι καὶ αὐτὰς κοινωνοὺς τῆς γενικῆς κινήσεως τοῦ πολιτισμοῦ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

— *Ποία εἶνε ἡ ἐνέργεια τοῦ οἴνου ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου;*

Ὁ οἶνος εἶνε συγχρόνως οὐσία θρεπτική, διεγερτική καὶ τονωτική. Ἡ θρεπτική του δύναμις εἶνε σημαντικὴ καὶ βοηθεῖ μεγάλως τὴν διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως μετρίας δόσεως. Ἡ γυνὴ πρέπει νὰ πίνῃ πολὺ ὀλίγον οἶνον, τὰ δὲ παιδία ν' ἀπέχωσιν αὐτοῦ. Ὁ οἶνος εἶνε ὠφελιμώτατος εἰς τοὺς γέροντας.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἡ ἀνθρωπίνη ἄγνοια.

Ὑπάρχουσι πλεῖστα πράγματα, τῶν ὁποίων γνωρίζομεν μόνον τὰ ὀνόματα, ἀγνοοῦμεν δὲ αὐτά.

Ἀμερικανὸς ἐπιστήμων θέλων νὰ ἐξακριβώσῃ μέχρι τίνος σημείου φθάνει ἡ ἀμάθεια τῶν συμπολιτῶν του, ἀπέτεινεν ἐρωτήσεις εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας παιδίων πρὶν ἢ ταῦτα εἰσέλθωσιν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῆς Βοστόνης καὶ ἐκ τῶν ἀπαντήσεών των ἐξηκρίβωσε τὰ ἑξῆς:

Ἐπὶ 100 παιδίων τὰ 14 δὲν εἶχον ἰδῇ ποτὲ ἄστρα· 45 δὲν μετέβησαν εἰς ἐξοχήν· 20 ἤγνοουν ὅτι τὸ γάλα προέρχεται ἐκ τῶν ἀγελάδων· 55 δὲν ἐγνώριζον ὅτι τὰ ξύλα παράγονται ἀπὸ τὰ δένδρα· 13 ἕως 15 δὲν διέκρινον τὸ πράσινον, τὸ κυανοῦν καὶ τὸ κίτρινον χρῶμα· 45 δὲν εἶχον ἰδῇ χοῖρον.

Ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν δημοσιεύει παράδοξον ἄρθρον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ διὰ μέσου τῶν αἰώνων καθίσταται ὁλονὲν χαμηλοτέρα. Ἕνεκα τούτου οἱ ὀξύφωνοι τῶν θεάτρων σπανίζουσι νῦν, ἐνῷ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἦσαν κοινότατοι. Ὁ ἀρθρογράφος ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἤγνοουν ἐντελῶς τὴν φωνὴν τοῦ βαθυφώνου. Ὅ,τι δὲ συμβαίνει διὰ τοὺς ἄνδρας, ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν· μετά τινα ἔτη ἡ φωνὴ τῆς ὑψιφώνου θὰ ἐκλίπῃ καὶ αἱ μουσικαὶ συνθέσεις αἱ προωρισμέναι σήμερον διὰ φωνὴν ὑψηλὴν γυναικὸς θὰ μένωσιν ἀνεκτέλεστοι ἐπὶ τοῦ χάρτου. Κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ ἀμερικανοῦ τούτου ὅλοι οἱ ἄνδρες τοῦ μέλλοντος θὰ εἶνε βαθύφωνοι καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες μεσόφωνοι.

Βοτανικοὶ κῆποι.

Ὑπάρχουσι καθ' ὅλον τὸν κόσμον 200 περίπου βοτανικοὶ κῆποι. Τοὺς περισσοτέρους ἔχει ἡ Ἀγγλία μετὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς 39. Κατόπιν ἔρχεται ἡ Γερμανία 34· ἡ Γαλλία μετὰ τῶν ἀποικιῶν της 25· ἡ Ἰταλία 23· ἡ Ρωσία 17· ἡ Αὐστρουγγαρία 13· ἡ Σουηδία καὶ Νορβηγία 7· τὸ Βέλγιον, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Ἱσπανία, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἀνὰ 5 ἑκάστη· ἡ Πορτογαλία καὶ ἡ Ἐλβετία ἀνὰ 3· ἡ Δανία καὶ ἡ Ρουμανία ἀνὰ 2· ἡ Ἑλλάς, ἡ Σερβία, ἡ Βραζιλία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Χιλή, ἡ Ἰαπωνία, τὸ Περού, ἡ Γουατεμάλα ἀνὰ ἕνα.

Μακροβιότης πτηνῶν.

Ἔχει ἐξακριβωθῇ ὅτι ὁ κύκνος ζῇ 300 ἔτη. Ὑπάρχει πιθανότης ὅτι ὁ ἱεραξ φθάνει τὰ 150. Εἰς Βερολῖνον ἀπέθανε θαλάσσιος ἀετὸς τῷ 1819 ὅστις εἶχε συλληφθῇ πρὸ 104 ἐτῶν. Ἕτερος ἱεραξ συλληφθεὶς ἐν Αὐστρίᾳ κατὰ τὸ 1706 ἀπέθανε μετὰ 118 ἔτη. Τὰ θαλάσσια καὶ ὑδρόβια πτηνὰ ζῶσι πολὺ ἔτη. Οἱ ἀλέκτορες δύνανται νὰ ζήσωσι μέχρι 15-20 ἐτῶν. Ἡ περιστερὰ 10 ἔτη. Τὰ μικρὰ πτηνὰ 8-18. Ἡ ἀηδὼν ἐντὸς κλωβοῦ ζῇ τὸ πολὺ 10 ἔτη. Τὰ καναρίνια 15.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Ἡ μεγαλόφωνος ἀνάγνωσις.

Ἡ μεγαλόφωνος ἀνάγνωσις πλὴν τῶν ἄλλων αὐτῆς καλῶν, ὠφελεῖ καὶ εἰς τὴν ὑγείαν, ὡς ἐνδυναμώνουσα τοὺς πνεύμονας. Ὅσοι μάλιστα ὑπόκεινται εἰς στηθικὰς ἐνοχλήσεις ὀφείλουσι νὰ ἀναγινώσκωσι μεγαλοφώνως, μεθοδικῶς κατὰ ὡρισμένα διαστήματα ἢ καὶ νὰ ἀπαγγέλλωσι στίχους ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ψάλλωσιν, ἀλλὰ πάντοτε προσέχοντες νὰ ἀρθρώνωσι τοὺς ἤχους καὶ ν' ἀποφεύγωσι πᾶσαν ὑπερβολήν.

Ἐντομοκτόνος κόνις.

Κόνις ἀκίνδυνος μὲν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ὀλεθριωτάτη διὰ τὰ ἔντομα δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν ἀναμιγνύοντες 55 δραμία βόρακος, 15 ἀμύλου καὶ 5 κακάου.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ — 2326

ΕΤΟΣ Β'—1899 + ΑΡ. 19 + 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΤΑ ΚΛΕΦΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Πάντα τὰ ἔθνη ἔχουσιν ἐθνικὰ κειμήλια εἰς τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν ἀναφερόμενα καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος παρέχοντα. Ἡ διαφύλαξις τῶν κειμηλίων τούτων πλὴν ὅτι εἶνε ἔργον εὐσεβείας, καθίσταται πολλάκις καὶ ἀναγκαῖος συνεκτικὸς δεσμὸς τοῦ ἑκάστοτε παρόντος πρὸς τὰς παραδεδομένας ἠθικὰς ἀρχὰς τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων τῆς δόξης καὶ τῆς ἀκμῆς, δεσμὸς ἐνισχύων πολλάκις τὴν ἐθνικὴν πρόοδον. Ἐὰν δὲ εἰς τοῦτο φιλοτιμῶνται πάντα τὰ ἔθνη, πολλῷ μᾶλλον ἡ τοιαύτη φιλοτιμία ἐπιβάλλεται εἰς τὸ Ἑλληνικόν, οὗτινος ἡ ἀπὸ τοῦ κλύδωνος μακρῶν αἰώνων διάσωσις ὀφείλεται εἰς τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ παρελθὸν καὶ τὸν ἰσχυρὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα.

Ἓν τῶν τοιούτων κειμηλίων εἶνε παρ' ἡμῖν καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια, ἅτινα ψαλλόμενα ἀποπνέουσιν ἀνδρικὸν μένος, πολεμικὴν καρτερίαν, εὐγενῆ φρονήματα, ὑψηλὴν φιλαλληλίαν τῶν ὑπὲρ πατρίδος καρτερεψυχούντων, σεμνὴν στοργὴν καὶ ἐν γένει αἰσθήματα οἰκεῖα τῇ Ἑλληνικῇ ψυχῇ.

Οὐδὲν τῶν νεωτέρων ἐθνῶν, οὔτε οἱ Βούλγαροι, οὔτε οἱ Σέρβοι, οὔτε οἱ Ῥουμοῦνοι, οὔτε ἄλλο τι τῶν μεγάλων ἐθνῶν ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν οἷαν οἱ Ἕλληνες δημώδη ποίησιν δημιουργηθεῖσαν εἰς χρόνους σιδηρᾶς δουλείας. Ἕνεκα τούτου ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἡ φιλοτιμία νὰ διασώσωμεν οὐ μόνον γραπτῶς καὶ διὰ ζώσης, ἀλλὰ καὶ νὰ προσπαθήσωμεν παντὶ σθένει ὅπως ᾄδωνται τὰ ἡρωϊκὰ μας τραγούδια ἐν εὐωχίαις καὶ συναναστροφαῖς πρῶτα ταῦτα τῶν Εὐρωπαϊκῶν ᾀσμάτων ὡς ἐθνική, οὕτως εἰπεῖν, προσευχή. Μωρὸν βεβαίως θὰ ἦτο νὰ ψέξῃ τις τὴν ῥοπὴν τοῦ λαοῦ ἐπὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν καὶ νὰ διαμφισβητήσῃ τὸ ὕψος καὶ τὴν ἐπὶ τῆς καρδίας ἰσχυρὰν ἐπενέργειαν αὐτῆς, ἀλλ' ἡ παρατηρουμένη ὀσημέραι περιφρόνησις πρὸς τὰ κλέφτικά μας τραγούδια, εἶνε ὀλιβερὸν φαινόμενον ἀμαυρώσεως ἐθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ μίσους πρὸς τὰ οἰκεῖα. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἀσεβείας πρὸς τὰ πάτρια ἐφθάσαμεν καὶ τοσοῦτον κινδυνεύομεν ν' ἀπολέσωμεν τὸν ἐθνικόν μας χαρακτῆρα, ὥστε οὐ μόνον ἀπαρεσκόμεθα καὶ δυσφορούμεν, ἀλλὰ καὶ χλευάζομεν ἀκούοντές που ἐν εὐθύμῳ συναναστροφῇ ᾀδόμενα τὰ κλέφτικα τραγούδια· ἐνῷ φιλοτιμότερα ἔθνη θὰ ἤκουον μεθ' ὑπερηφανείας ἐθνικῆς καὶ κατανύξεως. Παρίσταται μάρτυς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν πᾶς τις, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία πάλλει ἐξ ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ, τοιούτων ὀλιβερῶν φαινομένων οὐ μόνον, ὅπου ὁ ψευδοπολιτισμὸς εἰσεχώρησε παμφάγος, ἀλλὰ καὶ ὅπου ἠλπιζέ τις ὅτι διατηροῦνται ἴχνη ἀγνοῦ ἐθνικοῦ βίου. Ἄλλοτε τὰ μέγαρα τῶν ἀρίστων οἴκων τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ ταπειναὶ οἰκίαι ἀντήχουν ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγούδια. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Τούρκων προυχόντων εἶχον τὴν τόλμην καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν οἱ ἡμέτεροι νὰ τραγῳδοῦν αὐτά. Ὁ Νικόλαος Λάμπρος ἐκ Σπετσῶν προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Τούρκου τοπάρχου τῆς Πύλου εἰς γεῦμα καὶ εὐθυμήσας ἤρχισε νὰ τραγουδῇ,

Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὰ
καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια
διψᾷ κι' ὁ δόλιος Ζαχαριᾶς
γιὰ τούρκικα κεφάλια.

Διακόψας ἔπειτα τὸ τραγοῦδι εἶπεν εἰς τὸν ξενίζοντα Τοῦρκον «μὴ σοῦ κακοφανῇ, ἀγά μου, τὸ τραγοῦδι τὸ λέγει». Ὁ δὲ Τοῦρκος μεγαλοψύχως πρὸς τὸν Λάμπρον, ὅστις ἐπέδειξεν ἐκείνην τὴν ὑπερήφανον παρρησίαν, ἀπήντησε μειδιῶν· «Δὲν πειράζει, ρείζη Νικόλα, ἐξακολούθει».

Ἡ μουσικὴ μονοτονία τῶν ᾀσμάτων τούτων καὶ τὸ ὀλιβερὸν τοῦ ῥυθμοῦ αὐτῶν ἐν γένει δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς αἴτιον τῆς πρὸς ταῦτα περιφρονήσεως, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ἐθνικῆς μορφώσεως σεβαρᾶς καὶ μὴ ἐπιπολαίου, ἡ τάσις ἡμῶν πρὸς ἀπομίμησιν παντὸς ἑθνείου δυσαρμόστου πρὸς τὸν ἐθνικόν μας χαρακτῆρα καὶ ἀντιῤῥόπου πρὸς πάτρια ἔθιμα καὶ ἤθη καὶ ἡ ἐντεῦθεν μωρὰ ὑποτίμησις τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἐθνισμοῦ μας. Ἂς ἀποβλέψῃ τις πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἔτυχον ἀνατροφῆς Ἑλληνοπρεποῦς, ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἐθνικωτέρου καὶ ἀγνοτέρου βίου, καὶ θὰ ἴδῃ αὐτοὺς συγκινουμένους ἱερὰν καὶ ἀνδρικὴν συγκίνησιν κατὰ τὴν ἀκρόασιν κλέφτικου τραγουδιοῦ, οὐχὶ διότι ἀμοιροῦσιν ἀνωτέρας μουσικῆς καλαισθησίας, ἀλλὰ διότι μετὰ τῶν μελαγχολικῶν καὶ μονοτόνων ἐκείνων τόνων συναντηροῦσιν αἱ ἀνδρικαὶ χορδαὶ καρδίας ἐθνικῶς διαπλασθείσης.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, γεννᾶται ἡ σκέψις ἡμῶν τίνι τρόπῳ θὰ δυνηθῶμεν, ἐὰν μή τι ἄλλο, τοὐλάχιστον νὰ μειώσωμεν τὴν ἀδιαφορίαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ταύτην φωνητικὴν μουσικήν, ἥτις εἶνε ἡ ἀπήχησις τῆς ἀλγούσης ψυχῆς τῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἡμετέρων ἡρώων καὶ ἥτις τόσον καταλ-

λήλως προσηρμόσθη πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὴν λέξιν τῆς δημώδους ἐκείνης ποιήσεως.

Εὐλόγως πᾶς τις θὰ ἀποβλέψῃ πρῶτον εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὁπόθεν ἄρχεται ἡ πρώτη τῆς πολιτείας δικαιοδοσία ἐπὶ τοῦ ἀτόμου. Ἐνταῦθα γνωστὸν εἶνε, ὅτι διδάσκεται ἡ ἀπαγγελία τῶν ἡρωϊκῶν ᾀσμάτων· ἀλλ' ἐὰν πρὸς τῇ ἀπαγγελίᾳ ἐδιδάσκετο καὶ ἡ ᾠδὴ αὐτῶν, θὰ ἐπενήργει βαθύτερον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδός, εἰς δὲ τὸν κοινωνικὸν βίον θὰ ἐτηρεῖτο ζῶσα ἡ διδασκαλία ἐν εὐθύμοις ἀναστροφαῖς. Οὕτω καινοτομοῦντες δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι ἀνάγκη νὰ μειωθῇ ἡ φροντὶς πρὸς τὴν ἀνωτέραν φωνητικὴν μουσικήν, τὴν εὐρωπαϊκὴν λεγομένην, ἄλλως δὲν θὰ παρουσιάσῃ δυσχέρειαν ἡ καινοτομία αὕτη καὶ μάλιστα ὅπου δὲν ἐξέλιπε πάντῃ ἡ χρῆσις τῶν κλέφτικων τραγουδιῶν. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ συλλογὴ τῶν ἀρίστων ἡρωϊκῶν ᾀσμάτων ἐπιτευχθησομένη ἐν ἀνάγκῃ διὰ προκηρύξεως διαγωνισμοῦ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ νὰ καταρτίζωνται οἱ διδάσκαλοι συστηματικῶς, ὥστε νὰ ἀποβῇ ἐφαρμόσιμος εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἡ μουσικὴ διδασκαλία τῶν ἡρωϊκῶν ᾀσμάτων μας. Τοιουτοτρόπως δὲ τότε κατὰ τὰς σχολικὰς ἐκδρομάς, ὅταν ὑπὸ σκιὰν εὐθύμως μαθηταὶ μετὰ διδασκάλων ἀναπαύωνται, θὰ ἀντηχῶσι καὶ πάλιν τῆς Ἑλλάδος αἱ κοιλάδες καὶ οἱ βράχοι ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγούδια, πρώτων τῶν διδασκάλων διδόντων τὸ παράδειγμα τῆς εὐγενοῦς εὐθυμίας καὶ θὰ ἐνισχύηται ὁ μετ' ἀγάπης σεβασμὸς τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους αὐτῶν.

Ἐν τῷ οἴκῳ δεύτερον οἱ γονεῖς εἰς οἰκογενειακὰς εὐωχίας ἂς προτρέπωσι τὰ τέκνα των εἰς τὰ τοιαῦτα τραγούδια, ἀντὶ ἄλλων νεωτέρων ἀηδῶν καὶ θηλυπρεπῶν, αὐτοὶ πρῶτοι διδοντες τὸ παράδειγμα καὶ διδάσκοντες ἀκόμη καὶ ἐν εὐθυμίᾳ τὸν βίον καὶ τὰ εὐγενῆ πάθη τῶν ἡρώων τοῦ τραγουδιοῦ, ἵνα ἀσφαλέστερον οὕτω παραδοθῶσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν τὰ πάτρια καὶ ἡ φυσικὴ ἀγνότης τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Ἂς μὴ αἰσχύνωνται δὲ ἀκούοντες νὰ ἀντηχῶσιν οἱ οἶκοι ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγούδια, οἱοιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν οἱ μεθ' ὧν συνευωχοῦνται, εἴτε πλούσιοι, εἴτε ἀξιώματα ὑψηλὰ περιβεβλημένοι, διότι δὲν θὰ κατακριθῶσι, τοὐναντίον δὲ μάλιστα θὰ τύχωσιν ἐπαίνων παρὰ τῶν μὴ ἐχόντων ψευδῆ μόρφωσιν καὶ ἐψιμυθιωμένην ἀνατροφήν.

Καὶ τρίτον τέλος, ὅταν ὁ στρατὸς κατηυλισμένος καὶ εὐθυμῶν ἀναπαύηται ἐκ τῶν στρατιωτικῶν του ἀσκήσεων καὶ ἐνδυναμώνῃ δι' εὐωχίας τὰ μέλη του, ἂς ἀντηχῇ τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγούδια, ἅτινα τόσον ἁρμόζουσιν εἰς τὸν στρατιωτικὸν βίον, πρώτων τὸ παράδειγμα διδόντων τῶν ἀξιωματικῶν.

Τὰ τρία λοιπὸν ταῦτα σημεῖα, τὸ σχολεῖον, ὁ οἶκος καὶ ὁ στρατὸς ἂς προσφέρωσι τὴν προσήκουσαν τιμὴν τοὐλάχιστον εἰς τὰ πνιγόμενα δημέραι εἰς τὸ κῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ πάτρια καὶ ἂς ἀναζωπυρήσωσι τὸν γνήσιον ἡμῶν πατριωτισμόν.

Ι. Κ. Βουλοῆμος

Ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος βιβλίου τοῦ κ. Κωνσταντίνου Μεταξᾶ Βοσπορίτου τοῦ ἐπιγραφομένου «Σκηναὶ τῆς Ἐρήμου» ἀποσπῶμεν τὸ κάτωθι διήγημα κατοπτρίζον μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ χάριτος τὰ παράδοξα ἤθη τῶν Ἀράβων τῆς ἐρήμου. Σ. τ. Δ.

Η ΜΟΧΡΑ

Δὲν ἦτο φαινόμενον, ἦτο πλάσμα, δὲν ἦτο ἄψυχον, ἦτο ἔμψυχον, δὲν ἦτο λογικόν, ἦτο ἄλογον, δὲν ἦτο ἀμφίβιον, ἦτο τετράποδον. Ἦτο ἐλαφρόπους Ἀραβικὴ ἵππος, ἦτο ταχεῖα καὶ θερμή, ὡς ὁ Σιμούμ, φορβάς.

Ὁ Βενδὲρ ἐμπὶν Μανσούρ, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Δελφί, ἐνηβρύνετο ἐπὶ τῇ κατοχῇ της καὶ τὴν ἠγάπα πλειότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς του Ἀλῆ· ὅταν δέ, διὰ νὰ τὸν παρακαλέσουν εἴς τι, προσωνύμουν αὐτὸν κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν Βεδουίνων: *Ἀμποῦ Ἀλῆ* (Πάτερ τοῦ Ἀλῆ), οὗτος ἀμέσως τοὺς διέκοπτεν ἐπιδιορθώνων: *Ἄχνα ἀμποῦ Μόχρα*, τουτέστιν: ἐγὼ εἶμαι πατὴρ τῆς Μόχρας.

Ἡ δικαία αὕτη στοργή του πρὸς τὴν μέλαιναν, ὡς ἡ νὺξ τοῦ χειμῶνος, φορβάδα, τὸν ἠνάγκαζε συχνάκις νὰ διηγῆται τὴν γενεαλογίαν καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτῆς.

— Ὁ πατέρας της, ἔλεγεν, εἶναι Ὀσμανλῆς, ἡ μάννα της εἶναι Βεδουίνη. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀπὸ σπάνιο σόϊ....

Δι' αὐτῶν κυρίως ἐνόει, ὅτι ἡ Μόχρα ἦτο ὁ καρπὸς κλεψιγαμίας, τῆς ὁποίας ὁ μεσίτης ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ ἴδιος Βενδέρ.

Ἡ μήτηρ της Νετζίμε ἦτο φορβὰς φαιόχρους, ταχύτητος καὶ νοημοσύνης ἀνεγνωρισμένης· ἡ ἀξία της παρὰ τῇ φυλῇ τῶν σκηνιτῶν Δελφὶ ἔφθασεν εἰς τὰς τρεῖς χιλιάδας πεντάρια. Τοιαύτης ἀξίας ἵππος, διὰ πλείστους λόγους, οὓς γινώσκουσιν οἱ Βεδουῖνοι, δὲν συμφέρει ν' ἀνήκῃ εἰς ἕνα ἄνθρωπον. Ἀνῆκε λοιπὸν εἰς τέσσαρας. Εἰς τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Βενδὲρ ἐμπὶν Μανσούρ, ἰδιοκτήτης ἑνὸς καὶ μόνου ποδός, τοῦ δεξιοῦ ὀπισθίου. Οἱ πόδες τῶν φορβάδων ἀντικαθιστῶσι τοὺς παρ' ἡμῖν στύλους τῶν οἰκιῶν, ὅταν αὗται ἀνήκωσιν εἰς πλείονας ὁμοῦ.

Ἀλλὰ οἱ στῦλοι δὲν γεννοῦν καὶ δὲν παράγουν· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα σήπονται, ἐνῷ αἱ φορβάδες τῶν Βεδουίνων κατ' ἔτος δίδουσι καὶ νέαν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην των.

Τότε εἶναι κατὰ τὰς συμφωνίας· ἐνίοτε καὶ τὰ γεννώμενα ἱππάρια ἀνήκουσι κατὰ τὸ τέταρτον εἰς καθένα, ἄλλοτε πάλιν ἕκαστος σύντροφος οἰκειοποιεῖται ἓν κατὰ σειρὰν καὶ εἰς τὴν τύχην του.

Δυστυχὴς ἐκεῖνος, εἰς οὗ τὴν σειρὰν γεννηθῇ ἵππος ἄρρην. Εἰς τοὺς Βεδουίνους τὰ μὲν τέκνα των πρέπει νὰ γεννῶνται ἄρρενα, τὰ δὲ ζῷά των θήλεα· προτιμῶσι τὰς φορβάδας ἀπὸ τὰς θυγατέρας, ἐνῷ τοὐναντίον περιθάλπουσι τοὺς υἱοὺς καὶ παραμελοῦσι τοὺς κέλητας. Οἱ σύντροφοι τῆς κατοχῆς τῆς Νετζίμε εἶχον προτιμήσει τὴν δευτέραν συμφωνίαν.

Ὅτε λοιπὸν ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Βενδὲρ ἐμπὶν Μανσούρ, καὶ ἡ Νετζίμε ἔφθασεν εἰς ὥραν γάμου, ἔρριψεν οὗτος ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν λευκὸν θυσανωτὸν μανδύαν του, ἐφόρεσε τὴν μακρὰν καὶ ἀνάστροφον σπάθην του, ἐκρέμασεν εἰς τὸ πλευρόν του τὴν εὐρύστομον καραμπίναν του, ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὴν μακρὰν λόγχην του, καὶ πηδήσας ἐπ' αὐτῆς μετέβη εἰς τὸ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἀπέχον Βαγδάτιον.

Ἔξωθεν τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τῶν καλιφῶν εἰς πλουσίαν καὶ θαλερωτάτην νομὴν ἔβοσκον οἱ ὀνομαστοὶ ἵπποι ἐξορίστου καὶ πλουσιωτάτου πασσᾶ, ὅστις εἶχεν ἐμπιστευθῇ αὐτοὺς εἰς τὴν ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν εὐρώστου Αἰθίοπος.

Δὲν ἠξεύρω ἂν ὁ Βενδὲρ ἐγένετο γνωστὸς τοῦ μαύρου φίλος, ἢ ἂν ἐσπέραν τινὰ τὸ ἐμέθυσε καὶ τὸν ἀπεκοίμισε· τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι, ὅτε μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἐπέστρεψεν εἰς τὰς σκηνὰς τῶν Δελφί, εἶπε μετὰ κομπορρημοσύνης εἰς τὴν περισυναχθεῖσαν ὁμήγυριν.

— Τὰ καταφέραμε! μάλιστα δὲ καὶ μὲ τὸ μαῦρο!... Τί ἄτι, τί κεφάλι, τί οὐρά! Μὰ τὸ κεφάλι μου, μὲ ἦλθε ν' ἀφήσω τὴν Νετζίμε 'ς τὸν τόπο του καὶ νὰ τὸ κλέψω. — Νὰ ἰδοῦμε μόνο τώρα, θὰ γίνῃ τίποτε;

Φαίνεται ὅτι ἔγινε τίποτε, διότι ἐκ τῆς κλεψιγαμίας ἐκείνης ἡ περιώνυμος Νετζίμε συνέλαβε καὶ ἔτεκε τὴν ἀπαράμιλλον καὶ παμμέλαιναν Μόχραν.

Ὅτε ὁ Βενδὲρ ἐβεβαιώθη ὅτι ἦτο θήλεια ἵππος, λέγεται ὅτι ἐκ τῆς μεγάλης χαρᾶς του ἔδειρε κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τὴν γυναῖκά του!

*

Τρία παρῆλθον ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τῆς Μόχρας καὶ ἡ μοναδικὴ καλλονή της, ἡ πτερωτὴ ταχύτης καὶ ἡ ἔκτακτος θυμοσοφία της ἔκαμναν κρότον καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀκατοικήτους ἐρήμους.

Καὶ πράγματι· ὅτε ἀνύψου τὴν κεφαλήν της καὶ τὴν οὐράν της εἰς εὐθεῖαν γραμμήν, ἔδιδε σχῆμα τόξου εἰς τὸν κατάστιλπνον λαιμόν της, καὶ ἀνετίνασσε μετὰ χάριτος τὴν πυκνὴν χαίτην της, ἤξιζε νὰ χάνῃ τις τὸν καιρόν του μόνον διὰ νὰ τὴν βλέπῃ. Τὰς ἀπεράντους ἀποστάσεις διεξήλαυνε μὲ τὴν ταχύτητα ἀστραπῆς, καὶ διήρχετο ἐπὶ τῶν κινδυνωδεστέρων χαραδρῶν ὡς ὄνειρον τὸν πρωϊνὸν ὕπνον.

Καθὼς ἐγεννᾶτο ὑποψία της ἐν τῇ φυλῇ τῶν Δελφί, ἥτις ἐκαλλιέργει ἀπωτάτην μεταξὺ Περσίας καὶ Μεσοποταμίας ἔρημον, βόσκουσα κυρίως πολυπληθῆ ποίμνια, καθὼς λοιπὸν ἡ φυλὴ ὑπώπτευέ τι ἀπὸ μέρους τινῶν προβατοκλεπτῶν, ἐν μιᾷ φωνῇ ἅπασα ἔλεγεν.

— Ἂς καβαλλικεύσῃ τὴν Μόχραν ὁ Βενδὲρ καὶ ἂς ὑπάγῃ ὡς τὸ *Ἄθε*.

Τὸ *Ἄθε* ἦτο ὕψωμα ἀρχαίων ἀσσυρίων ἐρειπίων, ἀπέχον μίαν ὥραν ἀπὸ τοὺς Δελφί, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνερχόμενός τις ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου ὡρῶν.

Ἡ φήμη αὕτη τῆς Μόχρας ἔφθασε καὶ εἰς τὸν αἱμοχαρῆ καὶ πλεονέκτην Χασὰν Κουλὶ-Χάν, ὅστις ἐνοικεῖ εἰς τὰ γειτονικὰ ὄρη τῆς Περσίας, ὧν τὸ τελευταῖον λείψανον τῶν ἀρχαίων Σατραπῶν τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, διοικῶν ἅπαν τὸ Λουριστὰν καὶ ἀξιῶν νὰ ἔχῃ τὸ πρῶτον τῆς Ἀνατολῆς ἱπποστάσιον· ἔπεμψε λοιπὸν πρέσβεις πρὸς ἀγορὰν τῆς Μόχρας συνεπιστέλλων καὶ ὀκτακόσια *τουμάνια*[1], ἅτινα ὅτε οἱ ἀπεσταλμένοι προσέφερον εἰς τὸν Βενδέρ, ἔλαβον τὴν ἑξῆς Σπαρτιατικὴν ἀπάντησιν:

— Ἡ Μόχρα μου δὲν εἶναι γιὰ πούλημα! ἀλλὰ γιὰ χατῆρι τῆς γειτονιάς μας μὲ τὸν Βαλῆ, μὲ δίνετε τὰ τουμάνιά του καὶ τοῦ πουλῶ μόνον τὸ ἀριστερό της πισινὸ ποδάρι, καὶ γινούμασθε καὶ σύντροφοι!

Διὰ τούτου ἐνόει ὅτι τὸ τέταρτον γεννηθησόμενον θὰ ἀνῆκεν εἰς τὸν σατράπην τοῦ Λουριστάν.

Ἐν τῷ τυφλῷ πρὸς τὴν Μόχραν ἔρωτί του, δὲν ὑπελόγιζεν ὁ Βενδὲρ ὅτι μὲ τὸ ποσὸν ἐκεῖνο ἠδύνατο ν' ἀγοράσῃ ἅπασαν τὴν ὑπὸ τῶν Δελφὶ καλλιεργουμένην ἔκτασιν καὶ νὰ γείνῃ οὕτω γαιοκτήμων καὶ πραγματικὸς γείτων τοῦ Χασὰν Κουλὶ-Χάν.

*

Λέγουσιν ὅτι ὅτε ὁ θαρραλεώτερος τῶν ἀπεσταλμένων ἀπετόλμησε νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς τὸν Χασὰν Κουλὶ-Χὰν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βενδὲρ ἐμπὶν Μανσούρ, ὁ σκληρὸς σατράπης θυμωθεὶς διέταξε νὰ τῷ ἐξορύξωσι τοὺς ὀφθαλμούς.

Πρὶν ἢ οὗτος προφθάσῃ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος τοῦ θηριώδους αὐθέντου, προσελθὼν ἕτερός τις παρ' αὐτῷ καὶ προσκυνήσας τρίς, εἶπε:

— Ἐγώ, Βαλῆ, σοῦ ὑπόσχομαι νὰ τὴν κλέψω καὶ νὰ σοῦ τὴν φέρω.

— Ἂν μὲ τὴν φέρῃς, σὲ δίδω διακόσια τουμάνια, εἶπε μὲ ἐρυθροὺς ἐκ πλεονεξίας ὀφθαλμοὺς ὁ σατράπης.

---

[1] Ἕκαστον τουμάνιον περσικὸν ἰσοδυναμεῖ μὲ δέκα δραχμάς.

— Ὄχι! Ἐγὼ δὲν θέλω τουμάνια, θέλω πρῶτα τὴν σωτηρίαν τῆς ὑγείας σου καὶ ὕστερα ἕνα γράμμα 'ς τὸν Σεΐχην μας, τὸν Βενὶ-λάμ.

— Ἀ! ἐσὺ εἶσαι; ὁ Φερχὰν ὁ πρόσφυξ; Ἔ; καὶ δὲν φοβεῖσαι μὴ σὲ κόψῃ ὁ Σεΐχης σας ἅμα πέσῃς 'ς τὰ χέρια του;

— Τὸ γράμμα σου γιὰ 'μένα εἶναι καλλίτερο καὶ ἀπ' τὸν θώρακα τοῦ Κεσρᾶ Περβῆ, ἂν δὲ πάλι τολμήσῃ νὰ μ' ἀγγίσῃ ἢ νὰ μὲ σκοτώσῃ ὁ Σεΐχης, ἡ προσβολὴ θἆναι 'δική σου, Βαλῆ. Ὅ,τι κάμῃ 'ς ἐμέ, τὸ κάμνει 'ς ἐσέ, καὶ γνωρίζει ἐκεῖνος ὅτι σὺ δὲν χωρατεύεις.

— Ἀ! κατεργάρη. . . . ἂς ἦναι. Μολλᾶ Σάλεμ! ἔλα 'δῶ, γράψε του ἕνα γράμμα ὅπως τὸ θέλει καὶ φέρε νὰ τὸ σφραγίσω. — Πρόσεξε ὅμως, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν Φερχάν, ἂν δὲν μὲ φέρῃς τὴν Μόχραν, δὲν γλυτώνεις ἀπ' τὰ χέρια μου, ὄχι 'ς τοὺς Βενὶ-λάμ, ἀλλὰ καὶ 'ς τὴν Πόλι ἂν πάγῃς· ἂν ὅμως μοῦ τὴν φέρῃς, σοῦ τάζω πάλι τὰ διακόσια τουμάνια.

— Σ' τὰ 'μάτιά μου καὶ 'ς τὸ κεφάλι μου, ἀπήντησεν ὁ Φερχάν.

Ὁ Φερχὰν οὗτος ἦτο λῃστὴς ὀνομαστότατος. Διὰ λῃστρικήν του ἀκριβῶς πρᾶξιν, ἐπειδὴ ἠθέλησε νὰ τὸν τιμωρήσῃ ὁ Σεΐχης τῆς φυλῆς τῶν Βενὶ-λάμ, αὐτὸς ἐδραπέτευσε διὰ νυκτός, καὶ φθάσας τὸ πρωὶ εἰς τοῦ Χασὰν Κουλὶ-Χάν, ἐζήτησεν ἄσυλον, ὅπερ θεωρεῖται ἱερὸν καὶ διὰ τοὺς πατροκτόνους ἀκόμη καὶ ὅπερ προσηνέχθη αὐτῷ. Εὕρισκε τώρα τὴν περίστασιν, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ τρομεροῦ Σατράπου, νὰ τύχῃ τῆς συγγνώμης τοῦ Σεΐχου. Ἄρα λοιπὸν λαβὼν τὴν ἐπιστολήν, τὴν ἐπαύριον ἦτο παρὰ τῷ Σεΐχῃ Βενὶ-λάμ, ὅπου ἔτυχε πράγματι τῆς συγγνώμης, δὲν ἔμενε δὲ αὐτῷ ἢ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὑποσχέσεώς του. Συνεφώνησε λοιπὸν μὲ δύο ἑτέρους συντρόφους του, οἵτινες θὰ τὸν ἐβοήθουν εἰς τὴν διαρπαγὴν τῆς Μόχρας.

Ἦσαν τότε ἐν πλήρει θέρει. Ὁ πρεσβύτερος τῶν δύο, Σααδούν, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ περιμένουν ἀκόμη δέκα ἡμέρας, ὅτε ἀρχίζουσιν αἱ σκοτειναὶ καὶ νεφελοσκεπεῖς νύκτες τῶν κυνικῶν καυμάτων, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου, αἱ καλούμεναι *Λεϊλ-ἐλ-Μπουχάρα* (νύκτες κυνικαί).

— Λοιπὸν εἴμεθα σύμφωνοι καὶ οἱ τρεῖς μας; ἠρώτησεν ὁ Φερχάν.

— Τὴν τρίτην νύκτα ποὺ θὰ ἦναι *θύλμα* (σκοτία), ἡ Μόχρα δὲν θὰ ξυπνήσῃ τὸ πρωὶ εἰς τοὺς Δελφί, ἀπήντησεν ὁ Σααδούν.

*

Ἡ ἀγαλλίασις καὶ ἡ ἡσυχία ἐβασίλευον ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν Δελφί, αἵτινες ἦσαν τοποθετημέναι εἰς γραμμήν, ὡς στρατιῶται τοῦ πεζικοῦ. Ἀπέναντι αὐτῶν καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὑψοῦντο ἐν σειρᾷ αἱ ἄλωνες τῶν θερισμένων γενημάτων. Τὸ ἔτος ὑπῆρξεν εὔφορον, αἱ δὲ κατὰ Μάρτιον βροχαὶ τόσον ἄφθονοι, ὥστε καὶ τοι συνήθως τὸν Ἰούλιον τὸ παρ' αὐτοῖς φυσικὸν κοίλωμα, ὅπερ ὠνόμαζον *λίμνην*, ἐξηραίνετο, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἶχεν ἀκόμη νερὸν ἐπαρκοῦν διὰ τὰς ἀνάγκας των.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἡ θερμότης ἦτο ἀφόρητος· ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο φλογερά. Ἡ ἀπέραντος ἔρημος ἦτο τόσον ἐρυθρωπή, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι θὰ διαρραγῇ, ἡ δὲ φύσις τόσον χορτασμένη ἀπὸ θερμότητα, ὥστε ἐπνίγετο. Τὸ ἀμμῶδες ἔδαφος ἤχνιζεν ὡς ἀνημμένον πύραυνον. Θὰ ἔλεγες ὅτι ὁ ἥλιος διὰ τῶν ἀκτίνων του ἀπερρόφησε καὶ τὴν μαλλον παχύφυλλον χλόην. Ἀλλὰ τολμηρὸς θὰ ἦτο ὁ περιφρονῶν τὸν μεσημβρινὸν ἥλιον· δι' ἑνός του ραπίσματος θὰ τὸν ἔρριπτε κατὰ γῆς κεραυνόπληκτον.

Ἤρχισαν αἱ νύκτες τῆς *Μπουχάρας*. Ὁ οὐρανὸς σχεδὸν νεφελοσκεπής. Ἤνιοτε μόνον τὴν νύκτα περιεργός τις ἀστὴρ διήνοιγε τὰ σύννεφα, ἀλλὰ προσβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ πυριφλεγέθοντος Σιμοὺμ ἐπανέκλειε πάλιν ἔντρομος αὐτά.

Οἱ Δελφὶ μίαν ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐξηπλοῦντο παρὰ τὰς ἄλωνάς των, εἰς μικρὰν δὲ ἀπόστασιν οἱ ἵπποι των ἐμάσων μετ' εὐαρεσκείας τὴν κριθὴν τῆς νέας συγκομιδῆς· παρ' αὐτοὺς ἐγρηγόρει ἢ ἐκοιμᾶτο πάντοτε εἷς σκοπός.

Καὶ αὐτὴ ἡ Μόχρα, ὀρθία, δεδεμένη, καὶ ἐπισεσαγμένη — διότι οἱ Βεδουῖνοι διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ἔχουσιν ἑτοίμους τοὺς ἵππους των ἀφαιροῦντες μόνον τὸν χαλινόν — ἔτρωγε βραδέως καὶ στρέφουσα ἔνθεν κἀκεῖθεν τὴν νοήμονα κεφαλήν της ἐρρωθώνιζεν ἀνησύχως.

Προησθάνετο ἴσως ὅτι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην θὰ συνέβαινέ τι. Καὶ εἶχε δίκαιον. Πράγματι, περὶ τὴν ἑνάτην, ὅτε, ἀπηυδηκότες πάντες ἔκειντο χαμαὶ ὡς πτώματα, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἵσταντο τρεῖς ἄνθρωποι καὶ δύο ἵπποι. Ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν εἶπεν:

— Ἐμεῖς θὰ σὲ φυλάξωμε ἐδῶ μὲ τάλογα, γιατὶ δὲ συμφέρει νὰ τὰ πάμε πιὸ κοντά, θὰ μᾶς 'νοιώσουν· ἐσὺ πήγαινε σιγά, σιγά, λῦσέ της τὸ σχοινί, καβαλλίκευσέ την καὶ δρόμο! μιὰ καὶ μᾶς προφθάσῃ, 'τελείωσ' ἡ δουλειά.

— Μὴ σὲ μέλῃ, καὶ θὰ τὰ καταφέρω, ἀπήντησεν ὁ ἄλλος, ὅστις ἦτο ὁ Φερχάν, καὶ ἤρξατο βαδίζων βραδέως καὶ μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἔπεσε πρηνὴς καὶ ἤρξατο ἕρπων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Φθὰς ἀψοφητὶ παρὰ τοὺς ἵππους καὶ βεβαιωθεὶς ὅτι ὁ σκοπὸς ἐκοιμᾶτο, ἔσυρεν ἐκ τῆς ζώνης τὴν μάχαιράν του, ἔκοψε τὸ σχοινίον τοῦ ὀπισθίου ποδὸς τῆς Μόχρας, ἐκριζώσας δὲ καὶ λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν πασσαλίσκον, ἐφ' οὗ ἦτο δεδεμένη ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, τὴν διεσκέλισεν ἐν ἀκαρεῖ.

Ἀλλ' ἐνῷ ἀκόμη ἔκοπτε τὸ σχοινίον, εἰς μικρὸν τῆς Μόχρας χρεμέτισμα, ἅπαντες οἱ ἵπποι ἤρξαντο νὰ μυκῶνται ἰδιοφώνως καὶ νὰ κτυπῶσιν ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοὺς πόδας των.

— Ἔ! Σάλεχ, τί ἔχουν τάλογα ἐκεῖ; ἐφώνησεν εἰς πρὸς τὸν σκοπόν, τότε ἀφυπνισθέντα.

— Ποιός εἶν' αὐτοῦ; — Ἔ!... τρέξτε... βουβοὶ εἶσθε;... τὰ ὅπλα σας! Κλέφτες! Κλέφτες!...

Ἡ φωνὴ αὕτη τοῦ σκοποῦ περισυνέλεξεν, ὡς τὸ σάρωθρον τὰ ψιχία, περὶ τοὺς εἴκοσιν ἄνδρας, τρέχοντας ὡς παράφρονας καὶ κραυγάζοντας: «Ποῦ εἶναι; Ποῦ εἶναι;»

— Μωρὲ φεύγει.... 'ς τάλογο ἐκεῖ.... Νά τος καβάλλα!... Ἔμπρὸς κ' ἐμεῖς καβάλλα!...

— Καβάλλα; ... 'ς τάλογο; Ποιό ἄλογο; .... ποῦ εἶναι; νὰ ἰδῶ! Ποιό λείπει;.... Ἀ! νά, τὸ σχοινί της, κομμένο!.... ἡ Μόχρα μου!! τ' ἀκοῦτε, βρὲ σεῖς;.... ἡ Μόχρα μου!.... Ἀχ! .... κ' ἔπεσε κατὰ γῆς ὡς ἀπόπληκτος ὁ Βενδὲρ ἐμπὶν Μανσούρ. Διότι ἦτο αὐτός.

Ἡ ἔρημος ἀνταπέδιδε τὴν ἀπήχησιν τοῦ ἐρρύθμου τῆς Μόχρας καλπασμοῦ, ἀφυπνίσαντος καὶ πάλιν τὸν ἀπηλπισμένον Βενδέρ.

— Νὰ σας 'διῶ, καβαλλαρηδές μου! ὁ κλέφτης εἶναι Περσιάνος.... τοῦ Χασὰν Κουλὶ-Χάν.... ἄ! τὸ σκυλί.... Ναί!!... Ἔλθετε του τὸ δρόμο!.... Ἴσω ἀπ' τὸ Ἀέθε κάλ 'ς τὸ βουνό!.... Ὅποιος μὲ φέρῃ τὴ Μόχρα μου, τοῦ χαρίζω τὸ ἕνα ποδάρι της.

Ὀκτὼ ἱππεῖς ἔνοπλοι εἶχον ἀναχωρήσει ἀμέσως καλπάζοντες.

Μετὰ τέταρτον ὥρας ἠκούσθη ἀνταλλαγὴ πυροβολισμῶν, ἀλλὰ μάτην ὁ Βενδὲρ πνευστιῶν περιέμενε τὴν ἐπιστροφὴν των προσκολλῶν τὸ οὖς του ἐπὶ τοῦ πυρέσσοντος ἐδάφους. Οἱ καλπασμοὶ ὀλονὲν ἀπεμακρύνοντο καὶ βαθμηδὸν ἐξέλιπον.

— Ὦ Θεέ μου! Τί κακὸ ἦταν αὐτὸ ποὺ μεῦρθε! Τί κακό! ἐτονθόρυσε μετὰ στεναγμοῦ ὁ Βενδὲρ, καὶ ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν ἀνυπολόγιστον ἀπώλειαν, ἀφοῦ ἐξυλοκόπησε καλῶς τὸν υἱόν του Ἀλῆν, ὃν εὕρισκε παραίτιον τοῦ κακοῦ, διέταξε ν' ἀνάψουν πυρὰν καὶ νὰ ψήσουν τὸν καφέν, ροφῶν δ' αὐτὸν ὡς νέκταρ διεσκέδαζε τὴν ἀθυμίαν του!

*

Ἐκάλπαζον, ἔτρεχον, ἐπέτων αἱ τρεῖς φορβάδες τῶν Βενὶ-λάμ ἐν τῷ σκοτεινῷ πελάγει, ὡς κολασμέναι ψυχαί, οἱ δὲ Δελφὶ ὄπισθέν των, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας, ἔτρεχον ἐπίσης.

— Τὸ Ἀέθε ἄρα φθάσουμε, Φερχάν, τὴν γλυτώσαμε! ἐφώνησεν ὁ Σααδοὺν σφίγγων τοὺς ὀδόντας του καὶ σείων εἰς τὸν ἀέρα τὴν λόγχην του. Νὰ σὲ ἰδῶ! Καὶ ἡ Ψαρή μου δὲν πάγει κάτω ἀπὸ τὴν ἡαινεμένη τὴ Μόχρα!

— Μωρὲ τί λὲς ἐσύ;.... Μ' ἔβγαλε τὴν ψυχή μου αὐτή.... δὲ βλέπεις πῶς τραβῶ τὸ σχοινί της.... Δὲν πρόφθασα νὰ τῆς βάλω καὶ χαλιναρι.... 'ς τὴν ταραχὴ ἀπάνου μ' ἔπεσε.... Τρεῖς φορὲς τώρα τινάζεται γιὰ νὰ μὲ βίξῃ κάτω.

— Βάστα καλά, Φερχάν μου, κ' εἶναι καὶ 'ντροπή μας... Νά, τὸ Ἀέθε 'μπροστά μας εἶναι.

Ἤδη, εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὕψωμα· οἱ Δελφὶ δὲν ἠκούοντο πλέον· ἢ ὀπίσω ἔμειναν, ἢ ἐλεξοδρόμησαν.

— Ἀ! εἶπεν ἀναπνέων ὁ Σααδούν. Τώρα μὴ φοβᾶσθε. Σταθῆτε ν' ἀνασάνουνε καὶ τὰ ζῶα. Ἂν ἦναι μεσάνυχτα, ἀπ' ἐδῶ ὡς ταῖς σκηναῖς μας θἄμαστε μὲ τὸ χάραμμα! πίνουμε ἕνα καφὲ 'ς τὸ σπίτι μου, κι' ἀπὸ ἐκεῖ τραβοῦμε 'ς τὸ βουνό· τὸ μεσημέρι μένουμε τρεῖς ὧραις 'ς τὴν *κρυψῶνα* καὶ τὸ βράδυ νὰ με εἰς τοῦ Χασὰν Κουλὶ-Χάν. Μοναχὰ ἂς ἑτοιμάζῃ τὰ τουμάνια.

— Ἀμ' αὐτοί, οἱ διαβόλοι πῶρχονται κατόπι μας; ὑπέλαβεν ὁ τρίτος.

— Χμ! Αὐτοί, Φερχάτη, μόνε ἄλογα καλὰ ἔχουνε, ἀπὸ καβαλλαρηδες, εἶναι γιὰ φτύσιμο. Μὴ σὲ μέλῃ, καὶ ἂν ἔρθουν κοντά, θὰ τοὺς σαστίσω τὸ δρόμο.

— Μπρός! δρόμο! Νὰ σὲ 'πῶ· κάτι ἤξευρεν ὁ Χασὰν Κουλὶ-Χάν.

Καὶ ἐπτέρνισαν ἐκ νέου τὰς φορβάδας.

Κατ' ἀρχὰς ὡδήγει ὁ Σααδούν.... Ἀλλ' ἡ Μόχρα ἤθελε πάντοτε νὰ εὑρίσκηται πρώτη, ὥστε ἐπὶ τέλους ὁ Φερχὰν ἐτέθη ὡς ὁδηγός. Ἤνιοτε μόνον ἠκούετο ὁ Σααδοὺν ὡς πλοίαρχος ἐν τῷ ἐρημικῷ πελάγει λέγων:

— Ἀριστερά, Φερχάν, ἀριστερά.

— Μὴ σὲ μέλῃ καὶ πηγαίνουμε καλά! ἀφοῦ μάλιστα δὲν ἀκούονται πιὰ καὶ αὐτοί....

Καὶ τὸ μαλλον ταχύπτερον πτηνὸν θὰ ἐκουράζετο, καὶ ἡ μαλλον ἐλαφρόπους ἔλαφος θ' ἀπέκαμνεν, αἱ φορβάδες ὅμως ἐξηκολούθουν φωθωνίζουσαι καὶ καλπάζουσαι, ἡ δὲ Μόχρα πάντοτε ἦτον ἡ πρώτη. Αἱ δύο ἄλλαι κατὰ τὸ ἔνστικτον τὴν ἠκολούθουν.

Μετὰ ὅλωρον περίπου δρόμον ὁ Σααδοὺν ἐκπεπληγμένος εἶπε:

— Ξέρετε ποὺ 'χάσαμε τὸ δρόμο;

— Γιατί;

— Λάθος πηγαίνουμε· ἔπρεπε νἄχουμε τὸν *Δβέττη* (πολικὸν) ἀριστερὰ καὶ τὸν ἔχομε δεξιά.

— Λάθος κάνεις ἐσύ, Σααδούν· αὐτὸ τὸ ἄστρο ποὺ 'φάνηκε δὲν εἶναι ὁ *Δβέττη*.

— Τώρα τὸν βλέπεις! νὰ ποὺ φεύγουν τὰ σύννεφα. — Ἄς σταθοῦμε κομμάτι ν' ἀνασάνουνε καὶ τὰ ζῶα.... Ὁρίστε.... ἐμεῖς πέσαμε τώρα 'ς τὴν *Δβεζίρε* (ἔρημον). Ἀ! Φερχάν, δουλειὰ ποὺ μᾶς τὴν ἔκαμες.

— Τί πταίω 'γώ! ὅλο καὶ βλέπω 'μπροστά μου νὰ φύγουν τὰ σύννεφα καὶ νὰ 'διοῦμε τὴν πούλια. Σκοτάδι, ἀδερφέ!

— Σκοτάδι! Σκοτάδι!... δὲν καταλαβαίνεις ἀπ' τὸ ζῷό σου; Πέσε 'πίσω μου! 'πίσω μου! ἐφώνησεν ἐπιθυμητικῶς ὁ Σααδούν.

— Αὐτὴ 'πίσω δὲν πηγαίνει ἥσυχα, θέλει νᾷναι 'μπρός πάντα· ἂν θέλῃς, καβαλλίκευσέ την σύ.

— 'Μπρός!

Καὶ ἤλλαξαν τὰς φορβάδας των καὶ ἠσθάνθη εἰς τὴν βραχύτριχα ράχιν της ἡ Μόχρα τὸν ἱππηλάτην Σααδούν καὶ ἐστράφησαν ἀντιθέτως βαδίζοντες ἐν μικρῷ κυνηγετικῷ καλπασμῷ.

Εἶχον τώρα τὸν πολικὸν πρὸς τἀριστερὰ καὶ προύχώρουν. Βαθμηδὸν ὁ οὐρανὸς διεφαίνετο, τὰ δὲ νέφη ἀραιούμενα ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἐπυκνοῦντο πρὸς τὴν Μεσημβρίαν διὰ νὰ ἐφαπλωθῶσι καὶ πάλιν μετά τινας ὥρας ἐπὶ τοῦ κυανόχρου στερεώματος.

— Εἶδες τώρα τὴν πούλια ποὺ βγαίνει, κύρ Φερχάν; εἶπεν ὁ Σααδούν καλπάζων καὶ ὁδηγῶν πάντοτε· ἂν σ' ἀκολουθούσαμε, θὰ μᾶς ἔβγαζες 'ς τὸν ποταμὸ τὸν Τίγρη.

— Ἔχεις δίκαιον, ἀπήντησεν ὁ Φερχάν, διότι ἔβλεπεν εἰς τὸν ὁρίζοντα τὴν ὡς βασιλίσσης κόσμημα ἀδαμαντίνην πλειάδα.

Μὲ τὴν ἀραίωσιν τῶν νεφελῶν ἤρξατο νὰ διακρίνηται τὸ ἔδαφος, οἱ δὲ ἵππεῖς ἔβλεπον πλέον τὰς σκιὰς ἀλλήλων. Κατόπιν τῆς πλειάδος ἤρξατο νὰ φαίνηται καὶ ὁ Αὐγερινός.

Μετά τινα λεπτά, ὅτε τὸ λυκαυγὲς ἐξήπλου τὸν διαφανῆ του πέπλον καθιστῶν ὁρατὰ τὰ ἀντικείμενα, ὁ Σααδούν ἠρώτησε τὸν Φερχάν.

— Δὲ φαίνεται ὅτι κάτι μαυρίζει ἐκεῖ κάτω;

— Ναί! ναί! ἡ σκηναίς μας Σααδούν, ἡ σκηναίς μας! Μωρὲ 'γειά σου, γρήγορα ἤρθαμε.

Καὶ ὡς ἐξ ἐνστίκτου τὰ ἐλαφρόποδα ζῷα, ἀντὶ ν' ἀποκάμουν, ἠρύσθησαν νέας δυνάμεις.

— Διὲς πῶς τρέχουν, Φερχάν, κ' ἡ τραῖς. Γιὰ τὸ νερό! διψάσανε ἡ κακομοῖρες. Κατάλαβαν ποῦ τὸ κοντέψαμε.

Ὅτε ἔφθασαν εἰς ἀπόστασιν δέκα λεπτῶν ἀπὸ τῶν σκηνῶν, ἡ Μόχρα ἐτάχυνε τόσον τὸ κάλπασμά της, ὥστε ὁ Σααδούν θαμβωθείς, οὔτε ἔβλεπε τὰ περὶ αὐτόν, οὔτε ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ αὐτῆς. Ἡ Μόχρα ἐπέτα, παράφορος, ἀφηνιασμένη! Μόλις δ' ἐπλησίασαν τὰς σκηνάς, ἐφάνησαν πρὸ αὐτῶν εἴκοσι περίπου ἄνδρες μετὰ γυναικῶν καὶ παιδίων κραυγάζοντες ἐν ἀλαλαγμοῖς:

— Ἡ Μόχρα! Ἡ Μόχρα!!...

Εἰς τὰς φωνὰς ταύτας ἀτίθασος, κάθιδρως καὶ ἀδάμαστος ἡ Μόχρα, ἐπήδησεν ὑπερφυσικὸν ἅλμα εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔρριψε πρὸ τοῦ πλήθους τὸν παραζαλισμένον Σααδούν ὡς πεπόνιον, χρεμετίσασα δὲ ἠχηρῶς, ὕψωσε τὴν χαίτην καὶ τὴν οὐράν της εἰς τὸν ἀέρα, ἠνωρθώθη ἐπὶ τῶν τεσσάρων ὀνύχων της ἐπὶ τοῦ Σααδούν, ὅστις ἐκτάδην κείμενος ἐξέπεμπεν ὑπόκωφον μυκηθμόν.

Ἀλλὰ ταυτοχρόνως δύο στιβαροὶ βραχίονες περιέβαλον τὸν λαιμὸν τῆς Μόχρας καὶ δύο φιλήματα ἐναπετέθησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς.

Καὶ οἱ βραχίονες καὶ τὰ φιλήματα ἦσαν τοῦ Βενδὲρ ἐμπὶν Μανσούρ, τοῦ κυρίου της!!!

Ἦσαν δικαιότατα· διότι χάρις εἰς τὴν θυμοσοφίαν τῆς Μόχρας, οἱ ἅρπαγες Βενὶ-λάμ, διατρέξαντες ἡμικύκλιον περὶ τοὺς Δελφί, ἐνῷ ἐνόμιζον ὅτι ἐβάδιζον πρὸς τὰς ἰδίας των σκηνάς, ἐπανέκαμψαν ἐκ τῶν ὄπισθεν εἰς αὐτὰς τὰς σκηνὰς τῶν Δελφί, πρὸς μεγίστην ἀμφοτέρων ἔκπληξιν.

Ὁ Σααδοὺν μετὰ πολλὰς περιπετείας τοῦ κυρίου τῆς Μόχρας, ἐθεραπεύθη, οἱ σύντροφοί του, αἰτήσαντες ἄσυλον παρά τινι Δημογέροντι τῆς φυλῆς, συνεχωρήθησαν διὰ τὴν πρᾶξίν των, ἀλλ' ὁ Βενδὲρ ἐμπὶν Μανσούρ δὲν κοιμᾶται πλέον ἥσυχος, εἰμὴ ὅταν δένῃ τὸν πόδα του μὲ τὸν πόδα τῆς Μόχρας καὶ τὸ σχοινίον τῆς κεφαλῆς της εἰς τὴν ἰδίαν του κεφαλήν. Εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν περὶ τοῦ αἰτίου, ἀπαντᾷ μετὰ πονηροῦ μειδιάματος:

— Ποῦ ἂν τὴν ξανακλέψουνε νὰ κλέψουνε κ' ἐμένα μαζῆ της!

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΤΥΠΟΣ[1]

ΕΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ,

[Ὑπὸ Ἀγγέλου Γουβερνάτη].

Ὁ καθηγητὴς Τσονὲφ ἔσχεν ἐπ' ἴσης τὴν καλωσύνην νὰ με συστήσῃ εἰς συμπατριώτην μου πολλὰς παρασχόντα ὑπηρεσίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τὸν κ. Τατσέλλα, διευθυντὴν τοῦ μουσείου τῶν βουλγαρικῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ κ. Τατσέλλα, υἱὸς πολιτικοῦ συνωμότου ἐκ Γενούης, εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Ἀνατολὴν τῷ 1848, εἶχε δὲ πλουτήσει διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ νυμφευθῆ δεσποινίδα ἐκ Φιλιππουπόλεως. Γενόμενος δὲ πλούσιος ἔγεινε γνωστὸς διὰ τῆς ἐλευθεριότητος αὐτοῦ· ἐραστὴς δὲ ὢν τῆς νομισματικῆς, κατήρτισε λαμπρὰν συλλογὴν ἀρχαίων νομισμάτων ἑλληνικῶν, ῥωμαϊκῶν, μακεδονικῶν καὶ βουλγαρικῶν καὶ ἕνεκα τῆς πολλῆς τριβῆς ἔγεινε νομισματολόγος τῶν μάλιστα ἐμπείρων καὶ ἀσφαλεστάτων. Ἡ πίστις αὐτοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἦτο μεγάλη· εἰς τὴν πρωτεβουλίαν δὲ αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ νέα κομψὴ συνοικία τῆς πρωτευούσης τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας ἡ ἀπολήγουσα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Σοφίας. Ἀλλ' ἕνεκεν οἰκονομικῆς κρίσεως ἀπέβαλε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ μετὰ τὴν

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 275.

παραχώρησιν τῶν συλλογῶν αὐτοῦ τὴν μικροῦ λόγου ἀξίαν θέσιν διευθυντοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου τῆς Σοφίας, ὅπερ εἶνε κατὰ μέγα μέρος δημιούργημα αὐτοῦ. Ἄλλως δ' ἐν Φιλιππουπόλει δὲν ἐλησμονήθη ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ διαγωγὴ κατὰ τὸν χρόνον τῶν σφαγῶν, ὅτε δι' αὐτοῦ πολλοὶ Βούλγαροι πατριῶται ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς ἀγχόνης. Ἀγαπώμενον παρὰ πάντων ἐσέβοντο αὐτὸν καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι· τὴν ἐξαιρετικὴν δὲ ταύτην θέσιν ἐπωφελήθη, ὅπως προστατεύσῃ καὶ σώσῃ φίλους ἐκτεθέντας. Ἓν δὲ τῶν προοριζομένων θυμάτων ἦτο καὶ ὁ νομάρχης Ἰβάνωφ, ὅστις οὐδαμῶς ἐλησμόνησε τὸν ποτὲ εὐεργετήσαντα αὐτόν. Ἀγαπᾷ δὲ ὁ Τατσέλλα καὶ ἐκτιμᾷ τοὺς Τούρκους· εἶνε χρηστοὶ ἄνθρωποι, λέγει, πολὺ ἥμεροι, πολὺ ἥσυχοι, φιλόξενοι καὶ γενναῖοι ἐν καιρῷ εἰρήνης· ἀλλὰ μόλις ἡχήσῃ ἡ κραυγὴ τοῦ ἱεροῦ πολέμου, καὶ γίνονται θηρία ἀνήμερα καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ συγκρατήσῃ αὐτοὺς εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ ῥέον τὸ αἷμα καὶ παρορμήσωσιν αὐτοὺς ἐπὶ σφαγήν.

Ἡ δὲ νομισματικὴ συλλογὴ τοῦ Τατσέλλα εἶνε μετὰ καὶ τῆς τῆς Φιλιππουπόλεως, ἧς διευθυντὴς εἶνε ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τῶν σπουδαιοτάτων καὶ μοναδικὴ ἴσως διὰ τὰ νομίσματα τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Δακίας· τὸ μουσεῖον τῆς Σοφίας κέκτηται ὀγδοήκοντα τοιαῦτα ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ νομισματικῷ μουσείῳ τῆς Εὐρώπης ὑπάρχοντα. Πρέπει λοιπὸν νὰ εὐχηθῶμεν τὴν ὅσον ἐνιστι ταχεῖαν δημοσίευσιν καταλόγου μετ' εἰκόνων ἀποτυποῦντος τὰ νομίσματα ταῦτα μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν, ἅτινα εἶνε λίαν ἐνδιαφέροντα καὶ ἔχουσιν ἐξαιρετικὴν ὅλως σημασίαν διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄϊμου. Ἐπ' ἴσης δ' εὐκταία εἶνε ἡ διάθεσις μέρους τῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον χορηγηθησομένων κεφαλαίων πρὸς ἐπιχείρησιν νέων ἀνασκαφῶν καὶ ἔκδοσιν περιοδικοῦ ἐν γαλλικῇ γλώσσῃ γνωριζόντος εἰς τοὺς λογίους τὰ γενόμενα εὑρήματα ἐπὶ ἀρχαιολογικοῦ ἐδάφους πλουσιωτάτου οἷον τὸ τῆς Βουλγαρίας. Μνημεῖά τινα καὶ ἀγάλματα ἀνακαλυφθέντα ἤδη κατὰ τὰς πρώτας ἀνασκαφὰς καὶ ἐκτεθειμένα ἢ μᾶλλον σεσωρευμένα ἐν τῷ μικρῷ μουσείῳ τῆς Σοφίας παρέχουσι δεῖγμα λίαν ἐλκυστικὸν τῶν ἐπιφυλασσομένων ἐν τῷ μέλλοντι εὑρημάτων. Καὶ τινα μὲν αὐτῶν εἶνε ἐνδιαφέροντα ὡς μαρτύρια τῆς θρακικῆς καὶ μακεδονικῆς ἀρχαιότητος, ἄλλα δὲ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς κλασικῆς τέχνης καὶ διὰ τὴν μυθολογίαν· πλὴν δὲ τούτων ὅσα εἶνε ἐνεπίγραφα παρέχουσιν ὅλως ἰδιάζον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν γλωσσολογίαν, τὴν ἐθνογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ὁ κ. Τατσέλλα φυλάττει παρ' ἑαυτῷ ἐν τῷ μικρῷ προσωρινῷ μουσείῳ, ἐν ᾧ κοιμᾶται καὶ ἐργάζεται, τὰ νομίσματα καὶ τὰ γλυπτὰ τὰ ἔχοντα μεγαλειτέραν ἀξίαν, ὧν εὔκολος θὰ ἦτο ἡ ἀφαίρεσις· ζηλότυπος δὲ φύλαξ προστατεύει διὰ τοῦ ἐρωτικοῦ αὐτοῦ βλέμματος πάσας τὰς μικρὰς ἐκείνας συλλογάς, ἐν αἷς διακρίνονται ἀποκρούσματα καὶ ἀγάλματα ἑλληνικὰ λεπτοτάτης τέχνης. Ἀλλὰ δὲν θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ θαυμάσῃ τις ἐν ἀναπαύσει ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ βουλγαρικοῦ μουσείου πρὶν ἢ καθιδρυθῇ ἐπαξίως καὶ ταξινομηθῇ ἐν τῷ μεγάλῳ τουρκικῷ τζαμίῳ τῷ κτισθέντι ἐν ἔτει 1478, εἰς ὃ μετηνέχθησαν ἤδη πλεῖστοι γλυπτοὶ λίθοι καὶ ἐπιγραφαί, συλλογὴ ὅλη παρέχουσα ὕλην πολυτιμοτάτην καὶ ἀνεξερεύνητον εἰς τὸν ἱστορικὸν τῆς ἀρχαιότητος, τὸν ἀρχαιολόγον, τὸν ἐθνογράφον καὶ τὸν φιλόλογον. Παρατηρῶ ὡς ἐνδολόγος τὸ κατ' ἐμὲ ἐπί τινος μνημείου τῶν εἰδωλολατρικῶν χρόνων τὸ σχῆμα τοῦ ἐνδικοῦ καὶ γνωστικοῦ συμβόλου swastika, τοῦ ἀρχαιοτέρου τοῦ σημείου τοῦ χριστιανικοῦ σταυροῦ. Θαυμάζω τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν τῆς Ἰλίζου τὴν παρέχουσαν μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν γλωσσολογίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν γεωγραφίαν. Ὁ δὲ κ. Τατσέλλα μοὶ δεικνύει κατάλογον ὁλόκληρον ἀρχαίων ὀνομάτων θρακικῶν εὑρισκομένων ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ἰλίζου· διακρίνω δὲ μεταξὺ τῶν ὀνομάτων πόλεων τὰ ὀνόματα *Βασσπάρα*, *Βουσιπάρα*, *Γελουπάρα*, *Κρασαλοπάρα*, *Σπρακοπάρα*, ἐν οἷς ἀναγνωρίζω εὐκόλως ἐν τῷ δευτέρῳ συστατικῷ ὀνόματι *πάρα* τὸ ἑλληνικὸν *πόλις* καὶ τὸ ταυτόσημον σανσκριτικὸν *pûra*. Ἀνάλογον δὲ ὄνομα πρέπει πιθανῶς νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῇ λέξει *βρία* τῇ εὑρισκομένῃ ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν πόλεων *Σηλυμβρία*, *Μεσημβρία*, ἥτις φαίνεται προελθοῦσα ἐκ τροποποιήσεως τοῦ *πρία*[1]. Μεταξὺ δὲ τῶν θρακικῶν ὀνομάτων ἀνδρῶν παρατηροῦμεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ἰλίζου τύπους, οἷοι οἱ ἑξῆς· *Ἄκυλος*, *Ἄτρεικος*, *Αὐλούπορις*, *Αὐλουτράλλεις*, *Βαστοκείλας*, *Βίαρτος*, *Βρεισένις*, *Βριγκασεῖς*, *Δύλης*, *Ἑπτάκενθος*, *Καρωσσὸς*, *Μουκαθιοῦρις*, *Βάντας*, *Ῥουμητάλκης*, *Σπαράτοκος*, *Τάρσας*, *Τήρης*.

Θὰ περιλάβῃ δὲ τὸ Βουλγαρικὸν μουσεῖον, ὅταν ἐγκαθιδρυθῇ βριστικῶς ἐν τῷ μεγάλῳ τζαμίῳ, καὶ τμῆμα τῆς ἐθνικῆς γραφικῆς καὶ τῆς ἐθνογραφίας. Ἐν τοσούτῳ δὲ θαυμάζω ἤδη δύο μεγάλους πίνακας τοῦ Τσέχου ζωγράφου Μαρκβίτσα, παριστάνοντας χορὸν καὶ τέλεσιν γάμου παρὰ τοῖς ἀπογόνοις τῶν ἀρχαίων Πετσενέγων ἢ Πατσινακῶν, ὡς ἐκάλουν αὐτοὺς οἱ Βυζαντῖνοι, πίνακας ἐν οἷς ἀπεικονίζεται ὁ ἀγνότατος καὶ γραφικώτατος τύπος τῶν ἀρχαίων Βουλγάρων.

Ὁ κ. Τατσέλλα ἐδημοσίευσεν αὐτὸς μελέτην ἀξίαν λόγου περὶ τοῦ τουρκικοῦ ἔθνους τῶν Πετσενέγων καὶ με συνεβούλευε Πραξασκευήν τινα

[1] Συγγενεῖς πρὸς ταῦτα καὶ τὸ ὄνομα τῆς θρακικῆς Πρέας. (Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ).

εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἀγοράν, ἥτις τελεῖται ἐν τῷ παζαρίῳ, ὅπως μοι ἐπιδείξῃ δείγματα τοῦ λαοῦ ἐκείνου. Τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τελεῖται ἡ ἀγορὰ ἔρχονται ἐξ ἁπάντων τῶν περικειμένων χωρίων εἰς τὸ παζάριον Βούλγαροι, Ἀτσίγγανοι, Πετσενέγοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅπως πωλήσωσιν ὀπώρας, βούτυρον, ὄρνιθας, νήσσας, ὑφάσματα, περιπόδια. Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ κόραι τῶν Πετσενέγων κοσμοῦνται ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ διὰ τῶν ὡραιοτάτων αὐτῶν ἐνδυμάτων καὶ δι' ἁπάντων τῶν κειμηλίων αὐτῶν· φαίνονται δὲ φροντίζουσαι πολὺ πλειότερον περὶ τῆς ἐπιδείξεως τῆς καλλονῆς αὐτῶν καὶ τοῦ πλούτου ἢ περὶ τῆς πωλήσεως τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν. Καὶ αἱ μὲν ἔγγαμοι γυναῖκες φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οἱονεί τινα κεκρύφαλον, αἱ δὲ κόραι ἐκθέτουσι τοὺς δέκα ἢ δώδεκα αὐτῶν ἀραιοτάτους καὶ λεπτοτάτους πλοκάμους, κεκαλυμμένους διὰ μικρῶν νομισμάτων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν καὶ διὰ κροταλίων, εἰς ἃ αἱ πλουσιώτεραι τῶν Πετσενέγων κόραι αἱ οἱονεὶ ἀποτελοῦσαι τὴν ἀριστοκρατίαν προσθέτουσι καὶ μικρὸν κύπελλον ζύθου· τὰ δὲ περιδέραια ἀποτελοῦνται ἐκ νομισμάτων. Ἐκ τῆς ἀξίας τῶν κοσμημάτων τούτων πρόκειται νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ μνηστή. Τὰ δὲ ὑποκάμισα, ὄντα καινουργῆ καὶ καθάρια, αἱ ζῶναι καὶ τὰ περιπόδια εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κεντημένα. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑποκαμίσου φέρουσιν ἐπενδύτην καὶ ἐπ' αὐτοῦ αἱ κομψότεραι πολλάκις σισύραν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ θέρος. Περιπατοῦσι δὲ καὶ περιστρέφουσι τὸ σῶμα δίκην ταώνων καὶ ἐνδαλεκτρυόνων. Εἶνε προφανές, ὅτι δι' αὐτὰς ἡ ἡμέρα τῆς ἀγορᾶς εἶνε ἡμέρα ἑορτῆς. Οὐδαμῶς δὲ φαίνονται ἐπειγόμεναι νὰ πωλήσωσιν ὅπως ἀπέλθωσιν· ἡ ἐμπολὴ εἶνε ἁπλῆ πρόφασις, ἵνα ἐπιδειχθῶσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἵνα παρατηρηθῶσι καὶ προσελκύσωσι τὰ βλέμματα τῶν νέων. Οὗτοι δὲ δὲν ἔχουσι βεβαίως μορφὴν Ἀδώνιδος· πολλοὶ δ' αὐτῶν μοι φαίνονται αὐτόχρημα ἄσχημοι, ἀλλ' ἔχουσιν ὄψιν ῥωμαλέαν καὶ ὑγιᾶ καὶ γίνονται λαμπροὶ στρατιῶται. Πολλαὶ δὲ κόραι ἔχουσαι τοὺς μνηστῆρας ἐν τῇ φρουρᾷ τῆς Σοφίας ἔρχονται εἰς ἐπιζήτησιν αὐτῶν καὶ φαίνονται περιπαθῶς τοξεύουσαι αὐτοὺς διὰ τοῦ ἐρωτικοῦ των βλέμματος· ἀναγκάζονται δὲ νὰ ἀναμείνωσιν αὐτούς, ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς ὁ γάμος πλέον πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας.

Ἀπ' ἐναντίας δ' ἐν τῷ παρελθόντι ἔβλεπέ τις παιδάρια δεκαπέντε ἢ δεκαεξ ἐτῶν νυμφευόμενα παρθένους εἰκοσαέτεις. Εἶνε δὲ περιζήτητος ἡ γυνὴ κυρίως διὰ νὰ ἐργασθῇ ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἐν ᾧ ὁ ἀνὴρ μένει ἐν τῷ οἴκῳ. Μοὶ εἶχον εἴπει, ὅτι παρὰ τοῖς Πετσενέγοις ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου ὁ πενθερὸς ἀντικαθίστανεν αὐτὸν παρὰ τῇ νύμφῃ. Ἐρωτῶ περὶ τούτου τὸν κ. Τατσέλλα, καί μοι λέγει, ὅτι ἤκουσε μέν τι τοιοῦτον, ἀλλὰ δὲν πιστεύει ὅμως νὰ ὑφίσταται τὸ κατὰ παράδοσιν ἔθιμον τοῦτο καὶ νῦν, καὶ ὅτι πιθανῶς ἐκ συγχύσεως ἐπιστεύθη ἡ κατάχρησις ὡς θεσμός. Εἶνε δὲ οἱ Πετσενέγοι τῆς ἐπαρχίας Σοφίας ἅπαντες Χριστιανοὶ καὶ λαλοῦσι τὴν βουλγαρικήν, καίπερ καταγόμενοι ἀπὸ Τούρκων· ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν πιστεύεται ἀνερχόμενος εἰς εἰκοσακισχιλίους.

Μοὶ ἀνακοινόνει δὲ ὁ κ. Τατσέλλα νομισματικάς τινας καὶ ἀρχαιολογικὰς εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς παλαιὰ νομίσματα τῆς Βουλγαρίας καὶ μελέτην λίαν ἐνδιαφέρουσαν περὶ τῶν διαφόρων ὀνομάτων τῶν δοθέντων ποτὲ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν. Ἀριθμοῦνται δὲ ταῦτα εἰς δέκα, δοθέντα τὰ πλεῖστα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς πόλεως ὡς παρωνύμια χάριν ὕβρεως, εἷον πόλις δούλων, πόλις κλεπτῶν, πόλις πόρνων.

Καὶ ὅμως ἡ Φιλιππούπολις ὑπῆρξε πάντοτε ἡ μάλιστα πεπολιτισμένη τῶν πόλεων ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη παρέσχε τὰ ἄριστα τῶν στοιχείων εἰς καθίδρυσιν τῆς βουλγαρικῆς πολιτείας.

Ὁ κ. Τατσέλλα ποιεῖται λόγον περὶ τῆς πόλεως ταύτης ὡς περὶ τῆς ἰδίας πατρίδος· ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ ὁ υἱὸς ὁ διευθύνων τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ. Ἡ κυρία Τατσέλλα κάμνει αἰφνιδίους, ἀλλὰ βραχείας ἐπισκέψεις εἰς Σοφίαν, ἵνα ἐμβάλῃ ὀλίγην τάξιν εἰς τὸν οἶκον τῆς ἀντιζήλου αὐτῆς, ἐπειδὴ ὁ γέρων Τατσέλλα εἶνε δίγαμος ἀμεταμέλητος. Καὶ δὶν ἔπρεπε μὲν νὰ εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνος ἡ ἀντίζηλος τῆς κ. Τατσέλλα, ἐπειδὴ εἶνε πολὺ πρεσβυτέρα αὐτῆς, ἀλλ' ἔχει μεγάλα θέλγητρα διὰ τὸν γηραιὸν σύζυγον· εἶνε δὲ αὕτη ἡ νομισματικὴ, ἥτις ἀφαιρεῖ ὅλον αὐτοῦ τὸν χρόνον, ὅλον αὐτοῦ τὸν τόπον, ὅλον αὐτοῦ τὸ χρῆμα καὶ σχεδὸν ὅλην αὐτοῦ τὴν ψυχήν, καὶ ἥτις τρέφει αὐτόν, ἀλλὰ προξενεῖ ὅμως καὶ ζημίας, ἃς ἡ κυρία Τατσέλλα ἀναλαμβάνει νὰ ἐπανορθώσῃ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἐρχομένη εἰς Σοφίαν.

Μανθάνει, ὅτι αἱ βουλγαρικαὶ ἐφημερίδες καὶ ἰδίως τὸ *Μίρ*, τὸ ὄργανον τῶν φιλελευθέρων, τὸ Bulgarski Turgovski Viestnik, ἐφημερὶς γερμανικὴ καὶ βουλγαρικὴ λίαν διαδεδομένη, καὶ τὸ Courrier des Balcans, ἐφημερὶς δημοσιευομένη γαλλιστὶ καὶ βουλγαριστὶ, ἀνήγγειλαν τὴν ἄφιξίν μου. Ἡ δὲ τελευταία αὕτη ἐφημερὶς φαίνεται ἀρκετὰ καλῶς γινώσκουσα τὰ κατ' ἐμὲ καὶ ποιεῖται λόγον περὶ ἐμοῦ μετὰ τῆς συμπαθείας συγγραφέως, ὅστις, ἀναγνοὺς τι περὶ ἐμοῦ καὶ ἐννοήσας τὴν ἐντολὴν ἣν ἐπιβάλλομαι καθ' ὅλας μου τὰς ἀποδημίας, δεικνύει τὴν διάθεσιν νὰ με πείσῃ, ὅτι ἡ ἄφιξίς μου εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἔγεινεν ἀσπασίως δεκτή. Αἱ δὲ ἄλλαι ἐφημερίδες φαίνονται ἔχουσαι περὶ ἐμοῦ ἰδέαν ἱκανῶς συγκεχυμένην· δὲν εἰξεύρουσιν ἀκριβῶς πόθεν ἔρχομαι, τί ἔχω πράξει, τί θέλω νὰ πράξω.

Οὐδ' ἐκπλήσσομαι περὶ τούτου. Πιθανῶς θὰ ἐζήτησαν νὰ μάθωσι περὶ ἐμοῦ ἐν σπουδῇ ἵν τινι ὑπουργείῳ καὶ ἔμαθον μόνον, ὅτι Ἰταλός τις περιηγητὴς ἔφθασεν ἐκ Ῥουστσουκίου. Καὶ τινες μὲν ἐπίστευσαν, ὅτι ἦμην ὁ ἀδελφός μου, ἄλλοι δέ, οὐκ οἶδα πῶς, ὁ πρώην ὑπουργὸς Coppino, ἄλλοι δέ, ὅτι ὁ βουλευτὴς Brunialti. Ἀλλὰ τί ἠδύναντο νὰ εἴπωσι περὶ ἐμοῦ οἱ ἐν τοῖς ὑπουργείοις, ἀφ' οὗ ἐπιστολὴ διευθυνθεῖσα πρός με παρά τινος τῶν ὑπουργῶν εἶχεν ἐπιγραφῆ παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ γραφείου αὐτοῦ *Πρὸς τὸν κόμιτα* Guarnalis; Διὰ τούτους τοὺς λόγους ἐξετίμησα δεόντως τὴν εὐγένειαν, μεθ' ἧς ὁ διδάκτωρ Ὀσκὰρ Ἰσκενδὲρ ἔλαβε τὸν κόπον νὰ παράσχῃ περὶ ἐμοῦ, τοῦ σταδίου μου, τῶν ἔργων μου εἰδήσεις λεπτομερεῖς καὶ ἱκανῶς ἀκριβεῖς, εἰ καὶ ὑπὲρ τὸ δέον κολακευτικὰς, ἐν τῇ ἐφημερίδι ἣν διευθύνει δεξιῶς.

Ἐπεσκέφθην λοιπὸν τὸν κ. Ὀσκὰρ Ἰσκενδὲρ, τὸν διευθυντὴν τοῦ Ταχυδρόμου τοῦ Αἵμου, καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ, ὅτι εἶχε γνωρίσει ἄλλοτε τὸν ἀδελφόν μου Ἱερρῖκον ἐν Βάρνῃ καὶ διατηρεῖ ἀρίστην αὐτοῦ ἀνάμνησιν. Ἀρμένιος ὢν τὸ γένος, ποιεῖται μετὰ φρίκης λόγον περὶ τῶν ἀρμενικῶν σφαγῶν, ἃς ἠνέχθη ὁ σουλτάνος· ποιεῖται λόγον μετ' ἀγανακτήσεως περὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ τοῦ πιέζοντος τὸ ἀτυχὲς αὐτοῦ ἔθνος καὶ ἀναμένει μετὰ τοσούτων ἄλλων πατριωτῶν τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ὑπηρετεῖ εὐγενῶς ὡς δημοσιογράφος τὸν ἀγῶνα τῆς Βουλγαρίας ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτοῦ, ἥτις γράφεται γαλλιστὶ καὶ βουλγαζιστὶ, καὶ μοι ἐφάνη μεστὴ ὀρθοφροσύνης, καὶ μετά τινος ἀμεροληψίας ἀθίθους ἄλλως παρὰ τοῖς ἐφημεριδογράφοις.

Καὶ λαλεῖ μὲν μετὰ σεβασμοῦ περὶ τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου, ἀλλὰ φρονεῖ, ὅτι δὲν συμφέρει νὰ ἀποκρύπτηται ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἡ ἀλήθεια, ὅταν ἡ ἀλήθεια αὕτη δύναται νὰ πεσῇ ὠφέλιμος εἰς αὐτόν. Παραπονεῖται δὲ ὀλίγον κατὰ τῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες ἐνίοτε ἐπινοοῦσι παράδοξα περὶ τῆς Βουλγαρίας. Μανθάνει λοιπὸν μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι θὰ γράψω περὶ τῶν ἐκ τῆς περιοδείας μου ἐν Βουλγαρίᾳ ἐντυπώσεων βιβλίον, ἐν ᾧ θὰ δύναται τις νὰ εἶνε ἐκ τῶν προτέρων βέβαιος, ὅτι θὰ εὕρῃ τὴν πιστὴν ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων μου περί τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων ἄνευ οὐδεμιᾶς ὀπισθοβουλίας.

Πράγματι δὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκθέτω τὰ κατὰ τὰς περιοδείας μου, καθ' ἃς φροντίζω οὐδὲν νὰ ἐπινοήσω καὶ οὐδὲν νὰ προσθέσω, προτιμῶν διήγησιν πενιχρὰν τῆς πολυτελείας ψευδοῦς κομψοῦ. Ἂν τὰ ὀλίγα ὅσα τις μανθάνει περὶ χώρας ξένης μέλλουσι νὰ εἶνε καὶ ψευδῆ, τότε ἡ παντελὴς ἄγνοια τῶν κατ' αὐτὴν εἶνε προτιμοτέρα τοῦ βλέπειν αὐτὴν διαστρόφως.

Λ.

Η ΖΩΗ

Ἡ γρηὰ μάννα στέκει ἀπελπισμένη
στὸ λείψανο τοῦ γυιοῦ της καὶ θρηνεῖ.—
Ἄλλος στὸν κόσμο δὲν τῆς ἀπομένει·
μονάχ' ἡ μαύρη τί θὲ νὰ γενῇ;

Κουρέλι τῆς ζωῆς, μὲ καταφρόνια
τὴν ἄφησε τοῦ χάρου τὸ σπαθί·
στὴ ῥάχι της σηκώνει ὀγδόντα χρόνια
καὶ δὲν μπορεῖ ἀπ' τὸ βάρος νὰ σταθῇ.

Τὰ μέλη της βαρειὰ σὰν τὸ μολύβι,
τὰ μάτια της μισόσβυστα, θαμπά.
Βρυκόλακας ποὺ κουρασμένος σκύβει
καὶ στὸ σταυρὸ τοῦ τάφου του ἀκουμπᾷ.

Κι' ὅμως ἐκεῖ ποὺ δέρνεται καὶ κλαίει
τὸ λείψανο ποὺ ἀκόμα εἶνε ζεστό,
κάποιος «ζωὴ σὲ λόγου σου» τῆς λέει
κ' ἐκείνη τοῦ ἀπαντᾷ «σ' εὐχαριστῶ!»

Ἰωάννης Πολέμης

ΓΕΩΡΓΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΚΑΡΠΟΦΑΓΙΑΣ ΤΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

Ἐὰν ὁ Μάϊος εἶναι ὁ μὴν τῶν ἀνθέων, ὁ Σεπτέμβριος εἶναι ὁ μὴν τῶν καρπῶν. Οἱ κυριώτεροι ἐκ τῶν καρπῶν εἶναι ἐν τῇ δόξῃ των, οἱ πρώϊμοι δὲν ἐξέλιπον ἀκόμη ἐντελῶς, ἐνῷ οἱ ὄψιμοι ἀρχίζουσι ν' ἀναφαίνωνται. Εἶναι, βλέπετε, ἡ συνέντευξις τῶν τελευταίων πεπόνων καὶ σύκων μετὰ τῶν πρώτων μήλων, ἐνῷ τὰ ῥοδάκινα καὶ τὰ ἀμύγδαλα εὐσεβάστως παραμερίζουν, ἵνα λάβωσι τὴν δεσπόζουσαν θέσιν τὰ κυριώτερα καὶ εὐγευστότερα εἴδη τῶν σταφυλῶν.

Ὡς γνωστόν, φυσιολογικῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι οὔτε χορτοφάγον ζῷον οὔτε σαρκοφάγον. Οἱ ὀδόντες του, ὁ στόμαχός του, τὸ πεπτικόν του σύστημα ἐν γένει ἀποδεικνύουσιν ὅτι εἶναι καρποφάγος.

Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους δὲν ἐκράτει βεβαίως εἰς τὴν μὴ διασωθεῖσαν χεῖρά του οὔτε δεσμίδα μαρουλίων οὔτε ῥεπανάκια διὰ τὴν ὄρεξιν, ὡς φαντάζονται ἴσως οἱ ὑπεράγαν φυτοφάγοι. Ἀλλὰ καὶ τεμάχιον βραστοῦ κρέατος ἢ μπιφτέκι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παράγῃ εἰς τὸ χαρίεν βρέφος του τὴν ἐντύπωσιν τόσον ζωηρᾶς ἐπιθυμίας. Μάθετε λοιπὸν ὅσοι δὲν τὸ εἰξεύρετε,

ὅτι ὁ ὡραῖος οὗτος νεαρὸς θεὸς ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του βότρυν, ὃν μετ' ἀπεριγράπτου χάριτος καὶ ἐλκυστικότητος ἐπιδεικνύει εἰς τὸ ἀθῷον ἀλλὰ πλῆρες ζωηρᾶς ἐπιθυμίας βρέφος του.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὸ ὡραῖον καὶ φιλόγελων χαμίνιον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δωδεκαθέου μὲ τὸν βότρυν του καὶ ἂς ἀναδράμωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνθρωπίνης Ἱστορίας. Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα ἐτρέφοντο ἐκ καρπῶν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἦσαν εὐτυχεῖς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν πολλὴν καρποφαγίαν των δὲν ἐφείσθησαν οὔτε τοῦ καρποῦ τῆς γνώσεως. Ἴσως ἐκ τοῦ προπατορικοῦ τούτου ἁμαρτήματος ἐμπνευσθεῖσα κατέστη ἠπιωτέρα ἡ νεωτέρα νομοθεσία ὅλων τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ jurisprudentia ὅλων τῶν δικαστηρίων. Οὕτω φέρ' εἰπεῖν ὁ κλέπτων χλωροὺς καρποὺς γευόμενος ἐξ αὐτῶν χωρὶς νὰ πληρώσῃ καὶ τὰ θυλάκιά του δὲν καταδιώκεται ἢ δὲν τιμωρεῖται ὅσον ὁ κλέπτων ἓν λευκάνικον ἢ μίαν μπριζόλαν ἴσης ἀξίας.

Εἰς τοὺς ἀμπελῶνας μιᾶς Θεσσαλικῆς πόλεως ὑπῆρχεν ἐπὶ Τουρκίας τὸ περίεργον ἔθιμον νὰ διατηρῆται ἔξωθεν τῶν ἰδιοκτήτων ἀμπελώνων εἷς, οὕτως εἰπεῖν κοινωτικός τοιοῦτος, ὅστις ἐκαλλιεργεῖτο δι' ἀγγαρείας. Τούτου αἱ σταφυλαὶ ἐδίδοντο εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς πόλεως, τοὺς διαβάτας καὶ ἐν γένει τοὺς μὴ ἔχοντας ἰδικά των σταφύλια. Ἤτο βλέπετε ἓν μέτρον ἀστυνομικὸν τῆς τότε ἐποχῆς φέρον τὴν σφραγῖδα τῆς ἰδιορρύθμου ἐκείνης ἀσιατικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ὑπὸ τὸν παράδοξον τύπον ἀρχαϊκοῦ σοσιαλισμοῦ κρύπτει ἐν τούτοις βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Οἱ καρποὶ δὲν ἐξασφαλίζονται κατὰ τῆς κλοπῆς δι' αὐστηρῶν τιμωριῶν, ἀλλ' αἱ κλοπαὶ εὐχύμων καρπῶν προλαμβάνονται διὰ τῆς δωρεὰν παροχῆς τοιούτων εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας.

Ἐπὶ τέλους οἱ καρποὶ εἶναι προϊὸν τοῦ ἡλίου, ὅστις τοὺς ὡριμάζει διὰ τῶν ἀκτίνων του, καὶ ἐὰν ἔχωσι δίκαιον οἱ σοσιαλισταὶ διατεινόμενοι ὅτι ὁ ἥλιος φέγγει δι' ὅλον τὸν κόσμον καὶ οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς εὐπόρους, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ οἱ πτωχοὶ ἔχουσιν ὅπως δήποτε δικαίωμα ἐπ' αὐτῶν, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἔχωσι τὰ μέσα νὰ τοὺς προμηθεύωνται διὰ χρημάτων. Φρίσσω ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει ἑνὸς ἀγρίου ἀγροφύλακος, ὅστις πρό τινων ἐτῶν εἰς τὰ πέριξ τῆς πρωτευούσης ἐφόνευσεν ἐν μικρὸν παιδίον, υἱὸν διακεκριμένου συμπολίτου μας, διότι ἔτρωγε σταφυλὰς εἰς ξένον ἀμπελῶνα. Τὸν ἐφόνευσε βλέπετε «ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός του» καὶ βεβαίως εὑρέθη δικηγόρος νὰ ὑπερασπίσῃ τοιοῦτον τέρας καὶ ἴσως εὑρέθη καὶ δικαστήριον νὰ μὴ τῷ ἐπιβάλῃ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου.

Πολλοὶ εὔποροι κάτοικοι τῶν βορείων μερῶν τῆς Γερμανίας, ἔνθα δὲν καλλιεργεῖται πλέον ἡ ἄμπελος, μεταβαίνουσι τὸ φθινόπωρον ἐπίτηδες εἰς μεσημβρινωτέρους τόπους διὰ νὰ κάμουν λόγῳ ὑγείας καὶ ἀναγεννήσεως καὶ ζωογονήσεως τὴν λεγομένην Traubenkur, ὅ ἐστι δίαιταν σταφυλοφαγικήν. Μεταβαίνουσι δηλαδὴ εἰς τοὺς ἀμπελοφύτους λόφους τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας, ὅπως ἡμεῖς φέρ' εἰπεῖν μεταβαίνομεν εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Λιδηψοῦ ἢ τῆς Ὑπάτης. Τί ἐπίδρασιν ἐπιφέρει ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἡ ἄφθονος, συνεχὴς καὶ ἐκ προμελέτης οὕτως εἰπεῖν συστηματικὴ σταφυλοφαγία; Ὁ ἄνθρωπος κατ' ἀρχὰς οὔτε παχύνεται οὔτε δυναμώνει, ἀλλὰ ὡς κοινῶς λέγεται καθαρίζεται. Ὅ ἐστιν ἡ δροσιστικὴ αὕτη καὶ ὑδαρὰ τροφὴ εἰσάγει εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἀντὶ τῶν παντοδυνάμων λευκωματωδῶν οὐσιῶν λεπτὸν καρποσάκχαρον, διουρητικὰ καὶ εὐκοίλια ὀργανικὰ ἅλατα, δροσιστικὰ ὀργανικὰ ὀξέα. Ἤτοι ὁ ὀργανισμὸς καθαρίζεται, δροσίζεται, ὀξιδώνει τὰς κατὰ πλεονασμὸν ἐν αὐτῷ συσσωρευθείσας ἀζωτούχους οὐσίας, τἀποτελέσματα ὑπερβολικῆς κρεοφαγίας. Τὸ πηκτὸν αἷμα γίνεται ρευστότερον, ὁ νοῦς διαυγέστερος, τὴν μελαγχολίαν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν συσσώρευσιν πυκνοῦ αἵματος ἐντὸς τοῦ σπληνός, ἀντικαθιστᾷ ἡ ἤρεμος εὐθυμία.

Τὸ spleen, ὡς λέγουσιν οἱ Ἄγγλοι, ἤτοι αἡ σπληνιάρικη ἰδιοτροπία», μεταβάλλεται εἰς νηφάλιον εὐθυκρισίαν.

Μὲ ἄλλας λέξεις ἡ σταφυλοθεραπεία καὶ ἡ ἀνάλογος αὐτῆς ἀπιδιοθεραπεία εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον ὅ,τι διὰ τὸν ἵππον ἡ γνωστὴ χλωρὰ νομὴ τοῦ ἔαρος. Ὁ ἵππος ἀδυνατίζει, γίνεται νωθρὸς διὰ τὴν ἐργασίαν, νωθρὸς διὰ τὰ καθήκοντα τοῦ ἱππιβήτορος, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ τὸ «γρασίδι». Ἐν τούτοις ἀποκτᾷ διὰ τῆς εὐχύμου ταύτης τροφῆς ἀντίστασιν κατὰ διαφόρων ἀσθενειῶν, τὸ νευρικόν του σύστημα ξεκουράζεται καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς θεραπείας ταύτης ἔχει ἀποκτήσει ἐν σύνολον ἰδιοτήτων, ἃς οἱ ἀμαξηλάται συλλήβδην ἐκφράζουσι διὰ τῆς γραφικῆς ἐκφράσεως ὅτι ἔκαμε «καινούργια σηκότια».

. . . . . .

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει τοῦτο τὸ κοινὸν πρὸς τὴν Ἑλβετίαν, ὅτι δηλαδὴ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν γαιῶν της εἶναι ἀκατάλληλον διὰ τὴν ἐπικερδῆ καλλιέργειαν τοῦ σίτου (λέγω σαφῶς τὴν ἐπικερδῆ καλλιέργειαν, διότι μὴ ἐπικερδὴς καλλιέργεια διατηρουμένη μόνον διὰ κυβερνητικῶν ἐπιχορηγήσεων ὀνομαζομένων προστατευτικῶν δασμῶν εἶναι δυνατὴ παντοῦ, φθάνει μόνον ὁ δασμὸς νὰ εἶναι «τόσον» προστατευτικός, ὥστε νὰ γίνηται περίπου ἀπαγορευτικός).

Ἐν Ἑλβετίᾳ λοιπὸν εὑρεῖαι ὀρειναὶ ἐκτάσεις ἀφιεροῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ἄλλαι πάλιν γόνιμοι προσηλιακαὶ κιτύες λοφοσειρῶν ἀφιεροῦνται ἕνεκα τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν δυναμένην νὰ τρέφῃ περισσοτέρους βραχίονας ἀμπελουργίαν καὶ τέλος μέρος τῆς ἀροσίμου γῆς καλλιεργεῖται κηπευτικῶς οὕτως εἰπεῖν διὰ διαφόρων σκαλιστικῶν καλλιεργειῶν καταλλήλων πρὸς τὴν ἀφθονίαν τῶν βραχιόνων καὶ τὸ κλῖμα τοῦ τόπου. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν λειμώνων, ἔνθα τὸ κλῖμα δὲν ἐπιτρέπει πλέον τὴν ἀμπελουργίαν, ὁ ἐπιμελὴς Ἑλβετὸς ἐξευγενίζει τὰς ἀγρίας μηλέας καὶ ἀπιδέας διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ καὶ τῆς μεταφυτεύσεως καὶ παράγει ἐκ μὲν τοῦ χυμοῦ τῶν μήλων οἶνον ἐφ' ὅσον δὲν δύναται νὰ τὰ πωλῇ ἐπικερδῶς, ἐκ δὲ τῶν ἀπιδίων τί νομίζετε ὅτι παράγει; Τὰ μεταχειρίζεται ἐν μέρει πρὸς οἰνοποιίαν καὶ ἐν μέρει πρὸς ἄλλας χρήσεις, ἐν μέρει ὅμως τὰ ξηραίνει εἰς τὸν φοῦρνον, ὅπως ἡμεῖς ξηραίνομεν, τὰ σῦκα εἰς τὸν ἥλιον καὶ παράγει οὕτω τὸ λεγόμενον Dörrobst.

Μίαν φορὰν, εἶναι τώρα πολλὰ ἔτη, ἔτυχε νὰ εἶμαι οἰκότροφος παρά τινι Ἑλβετῷ χωρικῷ, διότι ἤμην ἐκεῖ βοηθὸς (τσιράκι, ἂν ἀγαπᾶτε) ἑνὸς Ἑλβετικοῦ τυροκομείου. Δὲν αἰσχύνομαι διὰ τοῦτο, διότι ἐμιμήθην ἐν μικρῷ Πέτρον τὸν Μέγαν, ὅστις δὲν ἀπηξίωσε νὰ ἐκμάθῃ οὕτω τὴν ναυπηγικὴν ξυλουργίαν, ἀλλ' ὅπως δήποτε ἠναγκάζόμην εἰς τὸ ἀπόκεντρον ἐκεῖνο ὄρος νὰ ζῶ μετὰ τῶν χωρικῶν ὡς γνήσιος ὀρεσίβιος Ἑλβετός. Μάθετε λοιπὸν ὅτι τὰ ξηρὰ ἀπίδια δὲν τρώγονται ὡμά, διότι εἶναι σκληρὰ ὡς δέρμα. Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων τὰ βράζουν μετὰ σακχάρου καὶ γίνεται οὕτω κομπόστα ἀρκετὰ ὑποφερτή. Οἱ ἰδικοί μου ὀρεσίβιοι Ἑλβετοί, οἱ «Ἑλβεταράδες», ὡς τοὺς εἶχε βαπτίσει εἰς Ἕλληνας φοιτητὴς τῆς Ζυρίχης, ἔβραζον τὰ ξηρὰ ἀπίδια ἁπλῶς ἐντὸς ὕδατος μετ' ὀλίγου ἅλατος, καὶ ἔπειτα παρετίθετο εἰς τὴν τράπεζαν ἐξ αὐτῶν ὁλόκληρον μελανωπὸν βουνόν, παραπλεύρως μιᾶς πινακίδος περιεχούσης χειρινὸν λαρδὶ ὀρεκτικώτατα ξηροτηγανισμένον μὲ σάλτσαν. Χωρὶς νὰ ἐξωτερικεύσω τὴν ἐκπληξίν μου, παρετήρησα ὅτι οἱ ἐν λόγῳ Ἑλβεταράδες συνελάμβανον ἐπιτηδείως ἑκάστην ἀχλάδα ἀπὸ τὴν οὐράν της, τὴν ἐβύθιζον ὅσον ἔνεστιν ἀποτελεσματικώτερον εἰς τὴν σάλτσαν τοῦ χοιρινοῦ καὶ . . . ἄνευ ἄλλων διατυπώσεων τὴν διηύθυνον πρὸς τὸ ἔρκος τῶν ὀδόντων. Τοὺς ἐμιμήθην ἄνευ μορφασμοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνοι μαντεύοντες τὴν ἀπορίαν μου μ' ἐπληροφόρησαν ἀφελῶς ὡς ἑξῆς: «Ὁ τόπος μας παράγει ὀλίγον ψωμὶ καὶ πολλὰ ἀχλάδια, τρώγομεν τόσα ἀχλάδια, διότι ποῦ νὰ βροῦμε ψωμὶ διὰ τόσα στόματα.»

Θὰ σᾶς φανῇ ἴσως παράξενον, ἀλλὰ σᾶς τὸ ἐγγυῶμαι. Τὰ ἀπίδια ἀποξηραινόμενα ὡς ἄνω εἶναι θρεπτικὰ καὶ εὔγευστα, ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶναι τόσον γλυκὰ ὅσον τὰ σῦκα καὶ αἱ σταφίδες, δύναταί τις νὰ τρέφηται ἐξ αὐτῶν ἐπὶ πολὺν καιρὸν χωρὶς νὰ τὰ ἀηδιάσῃ. Ἂς τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὰ πτωχὰ ὀρεινὰ χωρία τοῦ τόπου μας, ἔνθα ὑπάρχουν ἀκόμη πολλαὶ ἄγριαι ἀπιδέαι, αἵτινες περιμένουσι τὴν χεῖρα τοῦ ἐμβολιαστοῦ, καὶ ἀντὶ νὰ πωλῶσι κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀφθονίας τὰ ἀπίδια εἰς τιμὰς γελοίας, δι' ὧν καλύπτεται σχεδὸν μόνον τὸ ἀγώγιον τῆς μεταφορᾶς, ἂς δοκιμάσωσι μίαν φορὰν νὰ μεταχειρίζωνται τοὺς καρποὺς τούτους ἐν ξηρᾷ καταστάσει ὡς ἄρτον κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἀδελφῶν Ἑλβετῶν.

Ρ. Δημητριαδης

ΕΞΟΧΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΦΕΛΛΕΜΠΕΡΓ [1]

Εὐχερῶς δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὁποία ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἀπόρων παίδων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Καὶ σήμερον ἔτι ἀνεπαρκὴς ἀποβαίνει ἡ μέριμνα ἡ καταβαλλομένη ὑπὲρ τῆς ἀποκλήρου παιδικῆς ἡλικίας, ἡ πλημμὴ δὲ τοῦ πενητισμοῦ ἀναφαίνεται περισσότερον αἱμάσσουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀτυχῶν καὶ ἐγκαταλελειμμένων παιδίων. Τί συνέβαινεν ὅμως πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν; Τὰ τέκνα τῶν ἐνδεῶν οἰκογενειῶν παρεδίδοντο εἰς τὴν ἐπαιτείαν, ἐξησκοῦντο εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτό, ἀφίεντο ἐκτεθειμένα εἰς ὅλα τὰ κακὰ παραδείγματα, διεφθείροντο δ' ἀνωρίς στερούμενα πάσης ἀνατροφῆς. Ἐπρόκειτο νὰ μορφωθῶσι νέαι γενεαί, μὴ ἀποκτηνωμέναι, ὅπως αἱ σύγχρονοι. Ὁ Φέλλεμπεργ δὲν ἐθεώρει τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ὡς μέσον ἀνυψώσεως· τοὐναντίον ἡ ἐλεημοσύνη, κατ' αὐτόν, ἐκεῖνο τὸ κακόν, παρέχουσα εἰς τὴν ἔνδειαν ποιόν τι γόητρον, παρακινοῦν τὸν πτωχὸν νὰ ἐμμένῃ ἐν τῇ καταπτώσει του. Αἱ ἀρχαὶ ἃς ὁ Φέλλεμπεργ ἠξίου νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων παίδων συνίσταντο εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτομικῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοῦ παιδίου, μόνης αὐτοῦ περιουσίας, εἰς τὴν ἐξέγερσιν ἐν αὐτῷ τοῦ πνεύματος τῆς τάξεως καὶ τῆς οἰκονομίας, εἰς τὸ ἁπλουστεύειν καὶ καθιστᾶν ἥττον χυδαίας τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Τοιαῦται δὲ ἀρχαὶ δὲν θὰ ἦσαν ποσῶς ἄτοποι προκειμένου καὶ περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν πλουσίων.

Ὁ Φέλλεμπεργ, ὅστις εἶχεν ἀναθρέψει εἰς τὸ ἀγροτικὸν αὐτοῦ καθίδρυμα παιδία τινά, ὡς ἑξῆς κατήρτισε τὸ πρόγραμμα τῆς ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σχολῆς αὐτοῦ. Ὑπὸ φυσικὴν μὲν ἔποψιν: νὰ σκληραγωγῆται τὸ σῶμα καὶ ν' ἀναπτύσσηται καταλλήλως πρὸς τὸ μέλλον τοῦ παιδίου ἐπάγγελμα· νὰ ἐκτελῶσιν οἱ μαθηταὶ γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ νὰ λούωνται· νὰ ἐπικρατῇ ἀπόλυτος καθαριότης εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὰ ἐνδύματα

[1] Ἴδε σελ. 278.

αὐτῶν· ἁπλότης δὲ εἰς τὴν τροφήν των. Ὑπὸ ἔποψιν δὲ χαρακτῆρος: νὰ καλλιεργῆται εἰς τὰς νεαρὰς αὐτῶν ψυχὰς διάθεσις εὔθυμος καὶ καλοκάγαθος διὰ θερμῆς καὶ ἐνδιαφερούσης θρησκευτικῆς διδασκαλίας, διὰ πατριωτικῶν διηγημάτων καὶ διὰ τοῦ ᾄσματος· νὰ μανθάνωσι τὰ παιδία νὰ εὑρίσκωσι τέρψιν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μᾶλλον ἀσήμαντα περιστατικὰ τοῦ ἡμερησίου βίου. Ὑπὸ ἔποψιν διανοητικήν: νὰ παρέχωνται αὐτοῖς τὰ μέσα, ὥστε ν' ἀνταποκρίνωνται εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑαυτῶν σταδίου· νὰ διδάσκωνται τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, γραφήν, ἰχνογραφίαν, ἀριθμητικὴν καὶ στοιχειώδη γεωμετρίαν, πρὸς τούτοις δὲ γνώσεις φυσικῆς ἱστορίας καὶ μάλιστα τὰς εἰδικῶς σχετιζομένας πρὸς τὴν γεωπονίαν καὶ γυμνάσματα λογικῆς. Ὑπὸ ἔποψιν ἠθικήν: νὰ καλλιεργῆται ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀπολύτου χρηστότητος καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως. Ὑπὸ ἔποψιν τέλος ἐπαγγελματικήν: νὰ μανθάνῃ ἕκαστον παιδίον τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπαγγέλματός του, ὅπως σεβόμενον αὐτὸ σέβηται ταυτοχρόνως ἑαυτόν· ν' ἀσχολῆται ὁ μαθητὴς εἰς γεωργικὰς ἐργασίας καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτῶν ν' ἀσχολῆται εἰς τὴν καλλιοποιίαν, τὴν ψιλοποιίαν καὶ τὴν πλεκτικὴν περιποδίων. Κανὼν δὲ γενικὸς καὶ δεσπόζων ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει τῶν ἀπόρων ἦτο ὁ ἑξῆς: ν' ἀποφεύγηται μετὰ προσοχῆς ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν πέραν τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των· νὰ εἶνε ὅμως ἐν τῷ περιωρισμένῳ τούτῳ κύκλῳ πλήρης ἡ τοιαύτη ἐκπαίδευσις, ὅπως τὸ ἔργον των παρέχῃ αὐτοῖς ἀρκετὴν ἱκανοποίησιν καὶ μὴ ἀναζητῶσι ταύτην ἀλλαχοῦ.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Φέλλεμπεργ προυτίθετο νὰ ἐκλέγῃ τοὺς μαθητάς του· ἀλλ' ἐδέησε κατόπιν νὰ παραιτηθῇ τοῦ τοιούτου. Τοὺς παρεδέχετο οἱοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν ἀπὸ ἡλικίας ἓξ ἐτῶν καὶ ἄνω καὶ ἐξ οἱουδήποτε ἐλβετικοῦ καντονίου καὶ ἂν κατήγοντο· εἰς τοὺς ἐπαίτας, εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, εἰς τοὺς ἁπλοῦς τῷ πνεύματι, εἰς πάντας ἦτο ἀνοικτὴ ἡ θύρα. Πάντα νέηλυν μαθητὴν οἱ συνάδελφοί του ὑπεδέχοντο ἐν χορῷ ᾄδοντες, προσεπάθουν δ' ἐν τῷ ἅμα ν' ἀποδιώξουν τὴν συστολήν του συνάπτοντες παρεχρῆμα μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν. Ἡμέραν τινά, ἐνῷ ἐτελεῖτο τοιαύτη τις ὑποδοχή, ἠκούσθη ἐκφερομένη φοβερὰ βλασφημία· ὁ βλασφημῶν ἦτο ὁ νέηλυς· τὸ ᾆσμα διεκόπη καὶ βαθυτάτη σιωπὴ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν αἴθουσαν· κατεπλάγη ὁ νεωστὶ ἐλθὼν καὶ ὁ διδάσκαλος τότε τὸν ἐδίδαξεν, ὅτι οὐδεὶς βλασφημεῖ ἐν Χόφβιλ.

Ὡς εἰκὸς ὁ Φέλλεμπεργ δὲν ἠδύνατο νὰ διευθύνῃ αὐτοπροσώπως τὸ σχολεῖον τῶν ἀπόρων· ἄλλως τε οὐδ' ἦτο ἴσως ὁ ἄριστα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πεπροικισμένος. Ἐστερεῖτο τῆς διαχύσεως καὶ τοῦ ἀνεπιτηδεύτου ἐκείνου τρόπου τοῦ πλήρους καλοκαγαθίας, ὅστις τόσον ἐπιδρᾷ καὶ προσελκύει τὰ παιδία. Τοῦτο δὲ οὐχὶ διότι δὲν εἶχεν εὐαίσθητον ψυχήν, ὡς τινες ἰσχυρίσθησαν· ὁλόκληρος ὁ βίος καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἀποδεικνύουσι τὸ ἐναντίον· ἀλλ' ἦτο ἀπότομος, αὐταρχικὸς καὶ ἥκιστα ὑπομονητικός.

Ὁ Φέλλεμπεργ εὗρεν ἐν τῷ Ἰωάννῃ Ἰακώβῳ Βέρλῃ (Wehrli) τὸν ἄνδρα, ὃν ἐχρειάζετο. Δὲν ἦτο ἐπίσημόν τι ὑποκείμενον· ἡ ἐπαγγελματική του μάθησις μάλιστα ἦτο, καθὼς λέγεται, μετρία. Ἐκέκτητο ὅμως τὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα ἀναγκάζουν τὰ παιδία ν' ἀγαπῶσι τὸν διδάσκαλόν των καὶ πᾶν ὅ,τι ἐξ αὐτοῦ προέρχεται, τὴν ἀγαθότητα τουτέστι, τὴν ἠπιότητα, τὴν εὐπροσηγορίαν, τὴν φυσικὴν ἁπλότητα, τὸν ἔρωτα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, τὸν ζῆλον πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του, καὶ ὑπὲρ ἄλλο τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἐγκαταλελειμμένα παιδία, τὴν εὐγενεστάτην τῶν ἀρετῶν. Προικισμένος ὑπὸ τοιούτων πολυτίμων χαρισμάτων ὁ Βέρλης ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ ἠὐδοκίμησεν. Ὁ Φέλλεμπεργ ἀνεκήρυξε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ νεαροῦ παιδαγωγοῦ ἀποκαλέσας τὸ ἴδιον αὐτοῦ σχολεῖον τῶν ἀπόρων διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Βέρλη, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν δὲ ταύτην τὸ τοιοῦτο ἵδρυμα ἀπέκτησε μετ' οὐ πολὺ εὐρωπαϊκὴν φήμην.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι τὸ Σχολεῖον Βέρλη ἦτο σχολεῖον ὑπὸ τὴν καθ' αὐτὸ σημασίαν τῆς λέξεως. Καθόλου δὲν ὡμοίαζε πρὸς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἡ μαθητικὴ διδασκαλία ἐλάχιστα ἐλειτούργει ἐν αὐτῷ· ὁ κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἔμπνευσις τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἠντλεῖτο ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ θεμελιώδους δόγματος τοῦ Φέλλεμπεργ: ἐκπαιδεύειν διὰ τῆς ἐργασίας.

Τὰ παιδία λοιπὸν εἰργάζοντο εἰς τοὺς ἀγρούς, ἢ ἠσχολοῦντο εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας τοῦ ἐν Χόφβιλ ἱδρύματος, ἀδιακόπως ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Βέρλη, ὅστις συνέζη πάντοτε μετ' αὐτῶν, συμμεριζόμενος τὸν βίον των, ἐργαζόμενος ὡς αὐτά, φερόμενος δὲ ταυτοχρόνως ὡς πατήρ των, καὶ μεριμνῶν περὶ τῆς διαπλάσεως τῶν νεαρῶν ἐκείνων καρδιῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀτελῶν ἐκείνων διανοιῶν. Ἡ καθημερινὴ ὅμως αὐτὴ ἐργασία ἀπετέλει διδασκαλίαν. Παμπληθεῖς παρουσιάζονται περιστάσεις εἰς τοὺς ἀγρούς, ὅπως ἀφυπνίζηται καταλλήλως εἰς τὰ παιδία τὸ πνεῦμα τῆς παρατηρήσεως καὶ παρέχωνται εἰς αὐτὰ μαθήματα πραγματογνωσίας. Βλαβερά τις βοτάνη, ἡ παρουσία χαλίκων ἐντὸς τῶν σπαρτῶν, τὰ στελέχη τῶν ἀνθέων, αἱ κάλυκες, τὰ πτηνά, τὰ ἔντομα, ὁ ἄνεμος, ἡ βροχή, ἡ βροντὴ καὶ αἱ ἀστραπαί, ἡ σελήνη προκύπτουσα τὴν δείλην ἄνωθεν τῶν ὀρέων, σωρός τις ξύλων ἢ χόρτου, ἕκαστον ἀντικείμενον, ἑκάστη ἐκδήλω-

σις τῆς φύσεως ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θέμα μαθήματος. Ἐνῷ εἰργάζοντο οἱ μαθηταί, ἐμάνθανον ταυτοχρόνως τὴν φυσικὴν ἱστορίαν, τὴν στοιχειώδη ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν. Διηγήσεις δὲ πατριωτικαί, μῦθοι καὶ παραβολαί, ἐγκώμια μεμετρημένα καὶ σεμνὰ πρὸς τοὺς καλοὺς ἐργάτας, παραινέσεις ἤπιαι καὶ πατρικαὶ πρὸς τοὺς ὀκνηροὺς καὶ τοὺς ἀπειθεῖς ἐχρησίμευον πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος· πάντοτε δὲ ἡ χρησιμότης τῆς γενομένης ἐργασίας, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦτο, παρεῖχεν εἰς τὸν διδάσκαλον τὴν ἀφορμήν, ὅπως ἐξάρῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐργάτου. Καὶ τὸ ᾆσμα ἐπίσης φαίνεται, ὅτι ἐξήσκει μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τοῦ Βέρλη.

Οὕτω παρασκευαζόμενα τὰ παιδία ἐπωφελοῦντο διττῶς ἐκ τῶν μαθημάτων τῶν διδασκομένων αὐτοῖς κατὰ Κυριακὴν ἢ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς chomago εἰς τὴν καθ' αὐτὸ αἴθουσαν τῆς παραδόσεως. Ὅθεν αἱ πρόοδοι αὐτῶν ἦσαν ταχεῖαι, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἡ πρὸς τὸν διδάσκαλόν των ἀφοσίωσις ἐξήγειρεν ἐν αὐτοῖς ἀπαριόριστον ἁμιλλαν. Ἐμάνθανον ἐπαρκῶς τὴν γλῶσσάν των, ἠσκοῦντο νὰ συνθέσωσι καλῶς θέμα τι, νὰ ἐκτελῶσιν ἀριθμητικὰς πράξεις, νὰ ἰχνογραφῶσι, νὰ ὑπολογίζωσι τὴν ἔκτασιν τῶν ἐπιφανειῶν καὶ τὸ πάχος τῶν ὄγκων, νὰ ἐξασκῶνται δὲ καὶ πρὸς τὰς γνώσεις τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Πρὸς τούτοις ἕκαστος αὐτῶν εἶχε καὶ ἓν ἐπάγγελμα.

Πῶς εἰς καὶ μόνος ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τοιούτου ἱδρύματος; Τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς, ἐνόσῳ ἡ σχολὴ περιελάμβανεν εὐαρίθμους μαθητάς. Ὅτε ὅμως αὕτη ἀπέκτησεν ἑξήκοντα, ὁ δὲ Φέλλεμπεργ ὥρισεν, ὅτι οἱ νέοι αὐτοὶ δὲν θ' ἀπήρχοντο τοῦ σχολείου πρὶν ἢ συμπληρώσωσι τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας των, τὸ ἔργον ἤρχισε νὰ γίνηται ἀνώτερον τῶν δυνάμεων τοῦ Βέρλη. Ἀνταρσία ἐκραγεῖσα ἡμέραν τινὰ μεταξὺ τῶν μεγαλειτέρων μαθητῶν, προὐκάλεσε διοργανισμὸν αὐθόρμητον, περὶ οὗ οὐδεὶς εἶχε προνοήσει. Ἐξ τῶν μᾶλλον ἡλικιωμένων μαθητῶν συνῆλθον καὶ συνωμοσχέθησαν νὰ συνδράμωσι τὸν Βέρλη πᾶσαις αὐτῶν δυνάμεσι πρὸς διατήρησιν τῆς τιμῆς τοῦ σχολείου. Ἀκολούθως συνεβουλεύθησαν τοὺς συμμαθητάς των διὰ νὰ μάθωσιν, ἐὰν συγκατατίθενται νὰ ὀμόσωσιν αὐτοῖς ὑπακοὴν εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὸ καλόν των καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς σχολῆς. Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο ὁμοθύμως ἀποδεκτή. Ἔκτοτε, τῇ συγκαταθέσει καὶ τοῦ Φέλλεμπεργ, συνέστη ἐποπτικὸν συμβούλιον συγκείμενον ἐξ ἑνδεκα μαθητῶν καὶ ἐπιτροπὴ τετραμελής, εἰδικῶς ἐπιτετραμμένη τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ ἱδρύματος. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ἐξελέγοντο παρὰ τῶν μαθητῶν καθ' ἑξαμηνίαν. Ὁ Βέρλη ἐξεπλήρου παρ' αὐταῖς καθήκοντα γραμματέως. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς εὐταξίας καὶ τῆς καθαριότητος ἀπεκεντρώθησαν, διότι ἕκαστος μαθητὴς ἀνελάμβανεν αὐτοπροσώπως μέρος τι τῆς ἐπαγρυπνήσεως καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἐφρόντιζε περὶ τοῦ φωτισμοῦ, ὁ ἕτερος περὶ τῆς ἀνανεώσεως τῶν ἀνθέων τῶν κοσμούντων τὴν αἴθουσαν τῆς ἐργασίας, τρίτος τις περὶ τῶν μυαγρῶν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ κλεινὴ περίοδος τοῦ ἐν Χόφβιλ ἱδρύματος. Μακρόθεν ἡ σχολὴ τοῦ Βέρλη ἐθεωρεῖτο ὡς ὑπόδειγμα. Αἱ ξέναι Κυβερνήσεις ἐζήτουν ἐκθέσεις περὶ τοῦ καθιδρύματος ἢ ἔπεμπον σημαντικὰ ὑποκείμενα, ἵνα μελετήσωσιν αὐτὸ ἐπιτοπίως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἀντιδράσεως — διότι ταῦτα συνέβησαν κατὰ τὸ 1820 — αἱ Κυβερνήσεις, ἃς ἡ ἐλαχίστη ἐπάνοδος πρὸς τὰς γενναιόφρονας ἰδέας τοῦ 1789 κατεπτόει, ἐνήργουν μάλιστα ἀνακρίσεις διὰ νὰ πεισθῶσιν, ἐὰν τὸ ἐν Χόφβιλ ἵδρυμα ἦτο τυχὸν φριικώδης φωλεὰ σοσιαλιστῶν, ἐμπνεόντων εἰς τοὺς εὐγενεῖς φόβους ὑπερβαίνοντας τὴν κατάστασιν αὐτῶν, καὶ παρασκευαζόντων τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας.

Καὶ παρεμέριζε μὲν ὁ Φέλλεμπεργ διὰ ν' ἀφήσῃ εἰς τὸν μετριόφρονα Βέρλη ὅλην τὴν δόξαν τῆς εὐδοκιμήσεως τοῦ προσφιλεστάτου τῶν ἱδρυμάτων του, ἀλλ' ἄκαμπτος λογικὴ τὸν παρεκίνει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀπόρων. Εἰς τὴν πατρίδα των ὑπῆρχεν ἔλλειψις παιδαγωγῶν, τῶν δ' ὑπαρχόντων ἡ ἀξία ἦτο μετριωτάτη. Τὸ Κράτος ὅλως ἀνεπαρκῶς ἐμερίμνα περὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν δημοδιδασκάλων. Ὁ Φέλλεμπεργ ἀπεπειράθη κατ' ἀρχὰς, ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Πεσταλότσι, νὰ ἱδρύσῃ διδασκαλεῖον ἐγγὺς τοῦ Χόφβιλ, εἰς τὴν κώμην Μονχενβοῦχσε. Ἕνεκα τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Πεσταλότσι, μετοικήσαντος καὶ ἐγκατασταθέντος εἰς Ὑβερδόν, ἐγίνετο ἀφορμὴ ν' ἀποτύχῃ τὸ σχέδιον μετὰ βραχεῖαν ἔναρξιν ἐκτελέσεως. Ὁ Φέλλεμπεργ διωργάνωσε τότε ἰδίαις δαπάναις ἐν Χόφβιλ σειρὰν παραδόσεων διδασκαλείου, εἰς ἃς ἐσπούδαζον ἑκάστοτε περὶ τοὺς πεντήκοντα παιδαγωγοί. Μετ' ὀλίγον ὅμως συνησθάνθη τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς τοιαύτης προπαρασκευῆς. Ἡ διάρκεια τῶν παραδόσεων ἦτο πολὺ βραχεῖα, δὲν ἐπέτρεπε δὲ τὸν συνδυασμὸν τῆς πρακτικῆς μετὰ τῆς θεωρίας· πλὴν τούτου δὲ ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὰ μαθήματα πάντες οἱ προσερχόμενοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶχον κλίσιν. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ γείνῃ ἔναρξις ἐξ ἀρχῆς καὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται οἱ μέλλοντες παιδαγωγοί, ἐκμανθάνοντες ταυτοχρόνως καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν αὐτῶν ἐκπαίδευσιν. Ὁ Φέλλεμπεργ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸ πρότερον αὐτοῦ σχέδιον περὶ ἱδρύσεως διδασκαλείου. Εἶχεν

ὅμως ὑπολογίσει χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν ἐν Βέρνῃ Κυβέρνησιν, τῆς ὁποίας τὸ ἀντιδραστικὸν πνεῦμα ἀπεστρέφετο ν' ἀρθῇ μέχρι τῶν ὑψηλῶν σφαιρῶν, εἰς ἃς ὁ Φέλλεμπεργ ἐπλανᾶτο μετ' ἀπαραμίλλου εὐχερείας. Τὸ Μικρὸν Συμβούλιον, ὅπερ, κατὰ τὸ 1809, εἶχεν ἀναγορεύσει ἐπὶ ποινῇ παύσεως εἰς τοὺς ἐκ Βέρνης παιδαγωγοὺς νὰ συμμετάσχωσι τῆς δευτέρας σειρᾶς τῶν παραδόσεων τῶν διδασκαλικῶν μαθημάτων, ἐματαίωσε τὴν ἵδρυσιν τοῦ διδασκαλείου. Ὁ Φέλλεμπεργ ἀπεφάσισε τότε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ὑπὸ τὸν Βέρλη σχολεῖον πρὸς καταρτισμὸν παιδαγωγῶν καὶ εἰδικῶν διδασκάλων διὰ τὰς σχολὰς τῶν ἀπόρων παίδων. Ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα ηὐδοκίμησε μεγάλως. Τὸ ἐν Χόφβιλ ἵδρυμα, ὅπερ ἀνεγέννησεν ἑκατοντάδας ἀτυχῶν πλασμάτων, προωρισμένων νὰ περιπέσωσιν εἰς τὸ ἔγκλημα καὶ εἰς τὴν ἐπαιτείαν, ἔπεμψεν εἴς τε τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν ἀλλοδαπὴν πλείστους παιδαγωγούς, ὑπογραμμοὺς καὶ ὑποδείγματα, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ ἡ εὐκαιρία, ὅπως ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν σχολείων τῶν ἀπόρων.

Ὁ Φέλλεμπεργ ἠδυνήθη λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἐπιτυχῶς, κατὰ τὸ 1832, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ἀριστοκρατικῆς Κυβερνήσεως, τὰς περὶ διδασκαλείου ἐνεργείας του. Πρώτη ἡ Βέρνη ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς τοῦ διοργανισμοῦ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν διδασκάλων ὑπὸ τῆς Πολιτείας.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

ΥΓΙΕΙΝΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΤΟ ΚΟΛΥΜΒΗΜΑ

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι τὸ κολυμβᾶν ἀπετέλει μέρος τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς παντὸς ἐλευθέρου πολίτου. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Ἕλληνας φαίνονται ἔκφυλοι, ἦσαν ἐξαίρετοι κολυμβηταί. Πρὸς τοὺς ἄνδρας δὲ διηγωνίζοντο καὶ αὐταὶ αἱ Ρωμαῖαι γυναῖκες. Γνωστὴ εἶνε ἡ ἱστορία τῆς Κλαιλίας, ἥτις διῆλθε κολυμβῶσα τὸν Τίβεριν, ὅπως εὕρῃ σωτηρίαν εἰς Ρώμην.

Καὶ οἱ λεγόμενοι ἄγριοι λαοὶ μετὰ πάθους ἐπιδίδονται εἰς τὴν κολυμβητικήν. Κατά τινα περιηγητὴν οἱ Ὀττεντότοι κολυμβῶσιν ὄρθιοι μὲ τὰς χεῖρας ἀνοικτὰς ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Μεθ' ὅλην τὴν ταραχὴν τῶν κυμάτων, φαίνονται ὡς νὰ χορεύωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται ὡς τεμάχια φελοῦ.

Ἐκ τῶν συγχρόνων πολιτισμένων λαῶν οἱ Ἄγγλοι ἔχουσι τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν κολυμβητικήν. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ εἶνε αὕτη πάντων τῶν λαῶν ἀπαραίτητος ἄσκησις, ὄχι μόνον διότι ὁ γνώστης ταύτης δύναται νὰ φανῇ παντοιοτρόπως χρήσιμος καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ διότι θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ὑγιεινολόγων ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ὑγιεινὴ ἄσκησις.

Ὡς γνωστόν, ποικίλαι εἶνε αἱ στάσεις, ἃς λαμβάνει ὁ κολυμβητής, εἰς ἑκάστην δὲ τούτων ἀσκοῦνται διάφοροι μύες τοῦ σώματος. Ἰδιαζόντως ὅμως τὸ πρηνὲς κολυμβᾶν καὶ μάλιστα μὲ ὀργυιὲς κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν ἀσκεῖ τὸ σῶμα. Ὀλιγώτερον κόπον ἀπαιτεῖ τὸ ὑπτίως κολυμβᾶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ κολυμβηταὶ στρέφονται ὕπτιοι, ὁσάκις θέλουσι ν' ἀναπαυθῶσιν. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε καὶ ἂν κολυμβᾷ τις, καταβάλλει δύναμιν ὅπως ἐπιπλέῃ καὶ ὅπως προχωρῇ διασχίζων τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον φέρει ἀντίστασιν. Καὶ ἀκίνητος δὲ μένων, ὕπτιος καὶ τεταμένος ὡς σανὶς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὁ κολυμβητής, ἐνῷ κατὰ τὸ φαινόμενον οὐδεμίαν καταβάλλει δύναμιν, μᾶλλον ταῦτα καὶ πάλιν ἐνεργεῖ καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν δύναται ἐπ' ἄπειρον νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἀλλὰ καταπονεῖται βαθμηδὸν αἰσθανόμενος κόπωσιν ἰδίως κατὰ τοὺς ὤμους καὶ τὰ νεφρά.

Ἀλλὰ τῆς κολυμβητικῆς ἡ ὠφέλεια δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ σώματος, προστίθεται καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ψυχροῦ λουτροῦ. Διὰ τοῦτο ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος δὲν εἶνε ἀδιάφορος διὰ τὸν κολυμβῶντα. Κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν λουτρὸν ψυχρὸν εἶνε ὠφελιμώτατον εἰς τὴν ὑγείαν, ἐφ' ὅσον πάντοτε λαμβάνονται προφυλάξεις τινές, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀντὶ ὠφελείας βλάβη δύναται νὰ ἐπέλθῃ.

Κυριωτάτη προφύλαξις εἶνε νὰ μὴ λούηταί τις καὶ συνεπῶς οὔτε νὰ κολυμβᾷ μετὰ τὸ φαγητὸν πρὶν τελειώσῃ ἡ χώνευσις. Διὰ τοῦτο αἱ καταλληλότεραι ὧραι τοῦ κολυμβήματος εἶνε ἡ πρωΐα πρὸ τοῦ προγεύματος καὶ ἡ ἑσπέρα πρὸ τοῦ δείπνου. Ἐπίσης καλὸν εἶνε ν' ἀναπαύηταί τις ὀλίγον πρὶν κολυμβήσῃ, ἂν ἦλθεν ἐκ μακρᾶς πεζοδρομίας ἢ ἄλλο τι κοπιῶδες ἔργον ἐξετέλεσε καὶ ἐκ τούτου εἶνε ἱδρωμένος. Χρειάζεται ἀκόμη προσοχὴ κατὰ τὰς πολὺ θερμὰς ἡμέρας τοῦ θέρους, ὅπότε ὁ ἥλιος εἶνε κατ' ἐξοχὴν καυστικός. Ὁ κολυμβῶν τότε κατὰ τὰς ὥρας τῆς μεσημβρίας διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ πάθῃ ἐξ ἡλιάσεως ἢ ἄλλης τινὸς ἐγκεφαλικῆς νόσου.

Ἐπὶ τέλους ὑπάρχουν καὶ οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ὁ λουόμενος καὶ κολυμβῶν εἰς τόπον τινά, πρὸς τὸ κλίμα τοῦ ὁποίου ἔχει ἐξοικειωθῇ, πρέπει νὰ προσέχῃ ὅταν ἀλλάσσῃ τόπον διαμονῆς, διότι ὑπάρχουν παραδείγματα, καθ' ἃ τοιαύτη ἀλλαγὴ γενομένη ἀπρονοήτως ἀπέβη ὀλεθρία εἰς ἀνθρώπους ὑγιεστάτους ἄλλως καὶ δεξιωτάτους κολυμβητάς.

ψ.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΤΑ ΡΑΚΗ

Ἡ Γαλλία ἐξάγει κατ' ἔτος παντὸς εἴδους ῥάκη ἀξίας 27 ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ἐκ τούτων ἡ Ἀγγλία ἀγοράζει ἰδίως τὰ ὡραῖα ὑφάσματα, τὰ καινουργῆ τσίτια, ὅλα τὰ τεμάχια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οἱ ῥακοσυλλέκται εὑρίσκουν παρὰ

τὰς θύρας ῥαπτικῶν καταστημάτων. Ταῦτα μεταχειρίζονται εἰς τὴν κατασκευὴν πολυτελοῦς χάρτου.

Ἡ Γερμανία προμηθεύεται μᾶλλον εὐθηνὰ ῥάκη διὰ κατασκευὴν χάρτου κατωτέρας ποιότητος.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι μεταχειρίζονται διὰ τὴν χαρτοποιΐαν πᾶν ὅ,τι ὑπολείπεται ἄνευ διαιρέσεως χρώματος καὶ ποιότητος.

Εἰς τὰ περίχωρα τῶν μεγάλων παραθαλασσίων πόλεων περισυλλέγονται λείψανα σχοινίων καὶ ἱστίων ἀπερριμμένων καὶ ἀχρήστων. Ταῦτα εἶνε περιζήτητα καὶ ἀκριβοπληρώνονται ὡς χρησιμεύοντα ἀποκλειστικῶς πρὸς κατασκευὴν σιγαροχάρτου.

Τὰ ῥάκη δὲν χρησιμοποιοῦνται μόνον πρὸς κατασκευὴν χάρτου. Τὰ μάλλινα ῥάκη ἀγοράζονται ἀπὸ τὰ ὑφαντουργεῖα, ὅπου γίνεται ἐκ νέου χρῆσις αὐτῶν. Ἐκεῖ πλύνονται καλῶς καὶ κατόπιν δι' εἰδικῶν μηχανημάτων διαλύονται εἰς κλωστάς, αἱ κλωσταὶ δὲ αὗται ἀποτελοῦσι νήματα πρὸς κατασκευὴν καινουργῶν ὑφασμάτων.

Τὰ τοιαῦτα ῥάκη, ὅταν εἶνε καθαρὰ καὶ νέα, ἔχουσι σχετικῶς μεγάλην ἀξίαν. Γεμάχια φλανέλλας τιμῶνται 4 φράγκων ἡ ὀκά, ἄλλων δὲ ὑφασμάτων λείψανα, περισυλλεγόμενα εἰς ῥαπτῶν καὶ ῥαπτριῶν ἐργαστήρια, τιμῶνται 1 φρ. ἡ ὀκά.

Περιεργότατος εἶνε ὁ τρόπος τῆς κατατάξεως τῶν ῥακῶν εἰς τὰ εἰδικὰ πρατήρια αὐτῶν. Ὑπάρχουσι πρὸς τοῦτο εὐρύτατα ἀβαθῆ κιβώτια ἔχοντα πλεῖστα χωρίσματα, ἀνὰ ἓν δι' ἕκαστον εἶδος. Εἰδικοὶ καὶ πεπειραμένοι ὑπάλληλοι ἐργάζονται ἔχοντες ἕκαστος ἐνώπιόν του τοιαύτην τινὰ ῥακοθήκην, μετὰ δεξιότητος καὶ ταχύτητος, ἥτις ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν ἐργασίαν στοιχειοθέτου διαλύοντος τυπογραφικὸν τεμάχιον.

Ἀλλ' οἱ ῥακοσυλλέκται δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὰ ὑφάσματα· περισυλλέγουσι πᾶν τὸ προστυχόν, διότι ἕκαστον ἔχει ἴδιον ἀγοραστήν. Τὰ παλαιὰ χαρτία ἀγοράζουσι τὰ ἐργοστάσια χαρτονίων· τὰ συντρίμματα ὑάλου τὰ ὑαλουργεῖα· τὰ κόκκαλα οἱ κατασκευασταὶ κόλλας· τὰ ἀποκτενίδια τέλος οἱ κομμωταί, ὅπως φιλοτεχνήσωσι πλεξίδας διὰ τὰς φιλαρέσκους κυρίας καὶ φενάκας διὰ τοὺς φαλακρούς.

Ζ.

Ἡ ΤΡΟΦΗ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΙΣ ΛΑΟΙΣ

Πρό τινος χρόνου ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «Pall Mall Gazette» ἐδημοσίευσε σπουδαιοτάτην μελέτην ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν στατιστικῶν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου. Αἱ ἐκ τῶν στατιστικῶν πινάκων εἰλημμέναι πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν πληροφορίαι αὐτῆς περὶ τῆς τροφῆς παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς πιθανὸν νὰ μετεβλήθησαν ἔκτοτε, ἀλλὰ τόσον ὀλίγον, ὥστε ἀκόμη δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀκριβεῖς.

Ὁ Ἄγγλος δαπανᾷ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους διὰ τὴν τροφήν του· ἀκολούθως ἔρχεται ὁ Γάλλος, ἔπειτα ὁ Ἰσπανός, ὁ Ρῶσος κλπ.

Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἕπεται ὅτι οἱ δαπανῶντες περισσότερα χρήματα γεύονται τροφῆς ἀφθονωτέρας καὶ ὑγιεστέρας. Πρέπει νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ὅρος τοῦ κλίματος καὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τῆς σχετικῆς πρὸς αὐτό.

Ἡ λεπτομερὴς ἀναγραφὴ τῶν τροφίμων καὶ τῆς ποσότητος αὐτῶν διαφωτίζει ἐντελῶς τὸ ζήτημα.

Ἂς λάβωμεν ἐν πρώτοις τὸν ἄρτον.

— Τὴν κατ' ἐξοχὴν ὑγιᾶ καὶ θρεπτικήν, ὁσάκις δὲν εἶνε κακοήθως νοθευμένος, τροφήν. Ὁ Ρῶσος καταναλίσκει 655 λίτρας ἄρτου κατ' ἄτομον ἐτησίως. Ὁ Γερμανὸς καταναλίσκει μόνον 544 λίτρας. Ὁ Γάλλος 540 καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶνε σημαντικός, δεδομένου ὅτι ὁ Γάλλος καταναλίσκει πολὺ ὀλιγωτέραν ποσότητα τροφίμων ἢ ὁ Ρῶσος καὶ ὁ Γερμανός. Εἰς τὰς νοτίους χώρας, ὁ ἀριθμὸς κατέρχεται εἰς 400 λίτρας διὰ τὸν Ἰταλὸν καὶ 480 διὰ τὸν Ἰσπανόν. Ὁ Ἄγγλος τρώγει μόνον 380 λίτρας, διότι ἀναπληροῖ τὸ ἔλλειμμα διὰ γενναίας ποσότητος κρέατος, ἤτοι 100 λιτρῶν κατ' ἔτος. Εἶνε διὰ τοῦτο τάχα ρωμαλεώτερος μὲ ὅλην τὴν εὐσαρκίαν του ἀπὸ τὸν μικρόσωμον, νευρικὸν καὶ ἰσχνὸν Γάλλον; Οὐχί. Ἀποκάμνει ταχέως μετά τινα κόπον, ὁ μέσος δ' ὅρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶνε βραχύτερος ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ ἐντεῦθεν τοῦ πορθμοῦ. Ὁ Γάλλος καταναλίσκει 77 λίτρας κρέατος ἐτησίως. Ὁ Γερμανὸς 64, ὁ Ρῶσος 51, ὁ Ἰταλὸς 26.

Τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἐξάγει ἡ εἰρημένη ἀγγλικὴ ἐφημερίς, εἶνε λίαν ἀμφισβητήσιμον. Ἡ «Pall Mall Gazette» διατείνεται, ὅτι ἡ ποσότης καὶ ἡ ποιότης τῆς καταναλισκομένης τροφῆς ἀποκαλύπτουσι τὰς ὀρέξεις χώρας τινός. Οὐχί· αἱ διαφοραὶ πηγάζουσι πρὸ πάντων, καθὰ εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐκ τοῦ κλίματος, τοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ψυχροῦ, θερμοῦ ἢ εὔκρασοῦς, τῆς χώρας ἔνθα κατοικοῦμεν. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὁμοιάζει πρὸς μηχάνημα καύσεως· τὰ τρόφιμα δὲ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ ξύλα, τοὺς κοινοὺς ἄνθρακας, τοὺς λιθάνθρακας καὶ τὸ κῶκ. Οὐδέποτε ὁ Ἰταλός, ἐκτὸς ἐὰν ἔχῃ ἀποξενωθῇ τῆς πατρίδος του, θὰ κατορθώσῃ νὰ φάγῃ τὰ ὑπερμεγέθη μπιφτέκια, τὰ ὁποῖα ὁ Ἄγγλος καταβροχθίζει ἀνενοχλήτως. Ἐὰν δ' εἰς τὴν τράπεζαν τῶν Βέλγων, τῶν Ὁλλανδῶν καὶ τῶν Δανῶν παρετίθεντο μόνον καρποὶ καὶ λαχανικά, οἱ ταλαίπωροι θὰ ἦσαν διαρκῶς παγωμένοι καὶ ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν.

Μία λεπτομέρεια, ἴσως ὀλίγον γνωστή, τῆς στατιστικῆς ταύτης, εἶνε ἡ μεγίστη ποσότης τῆς ζακχάρεως ἡ καταναλισκομένη παρὰ τῶν Ἄγγλων. Καταναλίσκουσι ποσὸν πεντάκις μεγαλείτερον ἀπὸ τοὺς Γάλλους καὶ δεκάκις ἀπὸ τοὺς Ρώσους. Φυσικῷ τῷ λόγῳ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ ἔχουν χαρακτῆρα γλυκύτατον!...

Ἐξήρανε πολὺ ἐπ' ἐσχάτων τὰς θρεπτικὰς ἰδιότητας τῆς ζακχάρεως. Δὲν εἶνε τάχα φόβος μήπως ἡ τοιαύτη τῶν χημικῶν γνώμη ὑποστῇ εἰς τὸ μέλλον ἀλλοιώσεις; Τίς οἶδεν!.. Εἰς τὴν ἐποχὴν ἐπὶ ἧς ζῶμεν δικαιοῦται καθεὶς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἴσως ἡ βιομηχανία τῶν ζακχαροπαραγωγῶν ἔχει λόγους νὰ διαδίδῃ καὶ νὰ καθιστᾷ πιστευτὸν τὸ δόγμα: «Τρῶγε ζάκχαριν, πολλὴν ζάκχαριν, ἂν θέλῃς ν' ἀποκτήσῃς πολλὰς δυνάμεις».

Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη αὕτη, ἡ σήμερον ὑπερισχύουσα, θὰ παρακμάσῃ, ὅπως καὶ τόσαι ἄλλα

καὶ νέον τι προϊὸν θὰ ἐκθρονίσῃ τὴν ζάκχαριν. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει εἴμεθα ἐκ τῶν δοξαζόντων ὅτι οὐδὲν τρόφιμον, οὐδ' αὐτὴ ἡ ζάκχαρις, πρέπει νὰ ὑπερέχῃ ἐν τῇ τροφῇ κατὰ τρόπον ἀποκλειστικόν. Ἡ κατάχρησις οἱουδήποτε τροφίμου, ζακχάρεως, ἅλατος, ἰδίως κρέατος, καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἄρτου, προξενεῖ ἀνωμαλίας εἰς τὸν ὀργανισμόν, ὅστις ἐν τῇ λειτουργίᾳ του ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων τὴν ποικιλίαν.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

— *Εἶναι προτιμότερος ὁ μαῦρος οἶνος ἢ ὁ λευκός;*

Ἄλλοτε πάντες οἱ ὑγιεινολόγοι εἶχον ἐκπεφρασμένην γνώμην ὑπὲρ τοῦ μαύρου οἴνου· ὁ δὲ λευκὸς οἶνος ἐθεωρεῖτο ποτὸν ἁπλῶς εὐάρεστον καὶ ὄχι ὠφέλιμον. Σήμερον ὅμως ἀνεστράφησαν οἱ ὅροι καὶ ἡ πλειονότης τῶν ἰατρῶν συμβουλεύει τὴν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ λευκοῦ οἴνου. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν καὶ ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες φρονοῦντες ὅτι ἡ τοῦ μαύρου οἴνου ἀπαγόρευσις δὲν ἔχει λόγον, καὶ ὅτι οὗτος ὡς φυσικώτερος, περιέχων πάντα τὰ συστατικὰ τῆς σταφυλῆς, πλούσιος δὲ εἰς ταννίνην καὶ σίδηρον, εἶνε ὠφελιμώτερος εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἡ ὀσμὴ τοῦ χώματος.

Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι τὸ χῶμα βρεχόμενον ἢ ἀνασκαπτόμενον ἀναδίδει ἰδιάζουσάν τινα ὀσμήν, ἣν ὁ λαὸς ἐκφραστικώτατα ὀνομάζει χωματίλαν. Πόθεν προέρχεται αὕτη; Εἷς Ἄγγλος φυσιοδίφης φρονεῖ ὅτι ἀνεκάλυψε βακτήριον, τὸ ὁποῖον καὶ ὠνόμασε cladothrix odorifera, εὑρισκόμενον κατὰ μεγάλας ἀποικίας ἐν τῇ γῇ χριώματος γαλακτώδους λευκοῦ, ἀναδίδον τὴν ὀσμὴν ταύτην.

Πληθυσμὸς Γαλλίας καὶ Γερμανίας.

Ὁ γαλλικὸς τύπος μετὰ πολλῆς ἀνησυχίας δημοσιεύει τὴν ἑξῆς συγκριτικὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας:

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας ἦτο κατὰ τὸ 1881: 45,194,172, κατὰ τὸ 1885: 46,855,704, κατὰ τὸ 1890: 49,422,828 καὶ ἐπ' ἐσχάτων 52,250,894.

Ἀφ' ἑτέρου τῆς Γαλλίας ὁ πληθυσμὸς ἦτο 37,672,048 κατὰ τὸ 1881, 38,218,903 κατὰ τὸ 1886, 38,342,948 κατὰ τὸ 1891 καὶ τέλος 38,517,975 κατὰ τὸ 1897, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Κορσικῆς.

Ὥστε κατὰ τὸ διάστημα τῶν 18 τελευταίων ἐτῶν οἱ κάτοικοι τῆς Γερμανίας ηὔξησαν κατὰ 7 ἑκατομμύρια, ἐνῷ οἱ τῆς Γαλλίας ηὔξησαν μόνον κατὰ 800 χιλιάδας!

Ἡ ἀναλογία τῶν γεννήσεων ἐν Γαλλίᾳ ἦτο 33 τοῖς 1000 κατὰ τὸ 1800, σήμερον δὲ κατέπεσεν εἰς 21.6, καὶ ὁλονὲν καταπίπτει. Τοὐναντίον δ' ἐν Γερμανίᾳ (ὅπως καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Αὐστρίᾳ) ἡ ἀναλογία εἶνε 38 τοῖς 1000.

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἡ Γερμανία δὲν εἶχε πλείονας τῶν 480,000 κληρωτούς, ἤτοι νέους 20ετεῖς, σήμερον δὲ ἡ ἐτησία ἀπογραφὴ τῶν κληρωτῶν της εἶνε 510—530 χιλιάδες.

Σχολικὰ λουτρά.

Ἐκ τῶν γερμανικῶν πόλεων ἡ Γοττίγγη πρώτη εἰσήγαγε τὰ λουτρὰ εἰς τὰ σχολεῖα. Ἕκαστον σχολεῖον ἔχει δύο αἰθούσας λουτροῦ· ἡ θερμοκρασία αὐτῶν εἶνε 18—25 βαθμῶν Κελσίου, πολλὰ δὲ παιδία δύνανται νὰ λουσθῶσιν ὁμοῦ. Τὸ ἔδαφος καλύπτεται διὰ ξυλίνου δικτυωτοῦ. Καθ' ἑκάστην 20 λεπτὰ τῆς ὥρας ἀφιεροῦνται εἰς τὸ λουτρόν, λούονται δ' ἐναλλὰξ οἱ μαθηταί, οὕτως ὥστε ἀναλογεῖ εἰς ἕκαστον ἓν τοὐλάχιστον λουτρὸν καθ' ἑβδομάδα.

Κολοσσαία παραγγελία.

Οἱ Ρῶσοι φαίνονται ἰδιαζόντως ἐκτιμῶντες τὴν ἀμερικανικὴν βιομηχανίαν. Οὕτω πλὴν τῶν πολεμικῶν σκαφῶν, ἅτινα ἐκτελοῦνται νῦν ἐκεῖ κατὰ παραγγελίαν τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, διεβιβάσθη ἐσχάτως κολοσσαία παραγγελία εἰς ἐργοστάσιον τοῦ Πιτσβούργου. Ἡ παραγγελία αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν παράδοσιν 180,000 τόννων σιδηρῶν ῥάβδων διὰ τὸν Σιβηριακὸν σιδηρόδρομον, ἐντὸς 20 μηνῶν. Ἡ ἀξία τῆς παραγγελίας ταύτης ἀνέρχεται εἰς 4,500,000 δολλαρίων.

Ὁ ὑγρὸς ἀὴρ ὡς θεραπευτικόν.

Εἰς τὸ ἀστικὸν Νοσοκομεῖον τῆς Νέας Ὑόρκης ἐγένοντο ἐπιτυχῆ πειράματα περὶ τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως τοῦ ὑγροποιημένου ἀέρος. Ἄνθρωπος πάσχων ἐξ ἐρυσιπέλατος ἐθεραπεύθη διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ προσβληθέντος μέρους πρὸς ὑγροποιημένον ἀέρα. Παρετηρήθη ὅτι τὸ πρότερον ἐρυθρὸν δέρμα ἐλευκάνθη, οἱ δὲ ἰατροὶ φρονοῦσιν ὅτι ἐκ τοῦ ἀναπτυσσομένου ὑπερβολικοῦ ψύχους ἐξαφανίζεται ἀκαρεὶ τὸ μικρόβιον τῆς νόσου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διὰ τὴν ἐλαστικότητα τῶν φλανελλῶν.

Αἱ φλανέλλαι διατηροῦσι τὴν ἐλαστικότητά των πλυνόμεναι μόνον διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ βυθιζόμεναι κατόπιν εἰς διάλυσιν ἀμμωνίας ἐντὸς ὕδατος μὲ ἀναλογίαν 1 ἐπὶ τοῖς 100.

Καθάρισμα τῶν χειρῶν.

Ὁσάκις ἐκτελεῖτε ἐργασίαν, ἥτις ρυπαίνει πολὺ τὰς χεῖρας, τρίψατέ τας μὲ ὀλίγην βαζελίνην πρὶν νιφθῆτε· οὕτω καθαρίζονται ἐντελῶς.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ — 2941

ΕΤΟΣ Β'—1899 + ΑΡ. 20 + 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Μετὰ ἑξήκοντα περίπου ἐτῶν διαμονὴν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως μετεκομίσθη ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου, ἐγκατασταθὲν εἰς τὴν παρὰ τὰ Χαυτεῖα οἰκίαν τοῦ κ. Ἀντ. Ζυγομαλᾶ. Τὸ γηραιὸν κτίριον, ἔνθα ἦτο ἐγκατεστημένον μέχρι τοῦδε, πεπαλαιωμένον καὶ σαθρόν, πρόκειται νὰ κατεδαφισθῇ, ἀντ' αὐτοῦ δὲ θ' ἀνεγερθῇ μέγιστον κομψὸν οἰκοδόμημα μετὰ στοᾶς καταλαμβανούσης καὶ τὸν τέως ἀχρησιμοποίητον τῆς εὐρείας αὐλῆς χῶρον, μέλλον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς κινήσεως τῆς ὁδοῦ τῆς ἀφιερωμένης εἰς τὸν Κεραμεικόν.

Ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ Λόγιος ἔχει ἐπὶ τοῦ κτιρίου τόσα δικαιώματα, ὥστε, πρὶν ἢ ἡ σκαπάνη καταρρίψῃ αὐτό, ἀξίζει νὰ σημειώσωμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐν εἴδει ἐπικηδείου, διὰ νὰ παραδώσωμεν τὴν μνήμην του εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἀφοῦ μάλιστα συνδέεται αὐτὴ καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ βασιλείου.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος οἰκία ἐκτίσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἕδρας τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας, ἀνῆκε δ' εἰς τὸν ἀοίδιμον Ριζάρην, ὅστις τὴν ἐδώρησε διὰ τῆς διαθήκης του εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν φερώνυμόν του ἱερατικὴν Σχολήν. Ἡ μετάθεσις δὲ τῆς πρωτευούσης ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1834. Τὸ ἔργον ὑπῆρξε λίαν δυσχερές, ἐγέννησε δὲ παντοῖα ἐπεισόδια. Οὕτως ἡ μεταφορὰ τῶν ἀντικειμένων, ἐπίπλων, ἀρχείων κλπ. ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ἐγένετο διὰ καμήλων, ἐλλείψει παντὸς ἄλλου μεταγωγικοῦ μέσου. Ἡ κάμηλος, τῆς ὁποίας μόνον τὸ ἀηδὲς ὁμοίωμα βλέπουσιν οἱ σημερινοὶ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰς Ἀπόκρεως, καὶ ἥτις ὑπάρχει ἀκόμη ἐν Λαμίᾳ καὶ Ἀμφίσσῃ, ἦτο τότε τὸ μόνον μέσον τῆς συγκοινωνίας, ἀντιπροσωπεύουσα τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τὰς ἠλεκτροκινήτους ἁμάξας. Ἀναφέρεται δὲ ὅτι, παρ' ὅλην τὴν σπάνιν καὶ τὴν ἀπορίαν τῶν μέσων τῆς μεταφορᾶς, κάποιος τμηματάρχης ἐσκέφθη νὰ μετακομίσῃ καὶ μετεκόμισεν ἐντὸς κιβωτίου ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας . . . τὰ καυσόξυλα τῆς θερμάστρας τοῦ γραφείου του!

Ὁποία ἦτο ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀναφέρουσιν αἱ ἐκθέσεις τῶν συγχρόνων ξένων περιηγητῶν καὶ αἱ δημοσιευθεῖσαι ἄλλοτε ἐν τῇ *Ἑστίᾳ* ἀξιόλογοι περὶ τούτου πραγματεῖαι. Προσθέτω τοῦτο ἀκόμη, ὅπερ ἤκουσα ἐκ στόματος τοῦ μακαρίτου Ἰω. Σούτσου, καθηγητοῦ τῆς Πλουτολογίας παρὰ τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὅτι καὶ μετά τινα ἀκόμη χρόνον, ὅτε διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ νεοσύστατον Πανεπιστήμιον, κείμενον παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου νῦν τὸ Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου, μετέβαινεν ἐκ τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐν τῇ σημερινῇ ὁδῷ Κοραῆ, ὅπου τὸ γερμανικὸν προξενεῖον, διὰ τὴν παράδοσίν του ἐφ' ἵππου. Ὁ βουλόμενος ἄλλως τε νὰ μάθῃ πλείονα ἂς ἀνατρέξῃ καὶ εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ῥαγκαβῆ διὰ νὰ ἴδῃ πῶς μετέβαινον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὸν χορὸν τοῦ ἀντιβασιλέως Ἄρμανσπεργ, κατοικοῦντος ἐν τῇ ὁδῷ Πειραιῶς παρὰ τὸ σημερινὸν Ἡμόδειον.

Κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτευούσης εἰς Ἀθήνας τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐγκατεστάθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν παρὰ τὴν Μητρόπολιν οἰκίαν Βενθύλου, ἔνθα κατόπιν ἦτο τὸ μέχρις ἐσχάτων διατηρηθὲν σχολεῖον Φάφαλη. Αὐτόθι διέμεινε τὸ ὑπουργεῖον μέχρι τοῦ ἔτους 1841, ὅτε μετεκομίσθη εἰς τὴν νεόδμητον τότε οἰκίαν Ριζάρη.

Δὲν κατελήφθη ὅμως ὁλόκληρος ἡ οἰκία, ἥτις ἦτο πλέον ἢ εὐρύχωρος διὰ τὰς μικρὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου, τῷ καιρῷ δ' ἐκείνῳ ἐθεωρεῖτο ὡς μέγαρον. Καὶ μὴ ἀπορήσῃ ὁ ἀναγνώστης διὰ τὴν ὀναμασίαν ταύτην, ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ μέγεθος τῶν τότε συνήθων ἀθηναϊκῶν οἰκιῶν. Ἄλλως τε καὶ μετὰ πάροδον ἐτῶν ἀκόμη ἀπεκαλοῦντο *μέγαρα* ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς, οἰκίαι θεωρούμεναι σήμερον ἀσήμαντοι, οἷα π. χ. ἡ ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου παρὰ τὴν Χρυσοσπηλαιώτισσαν, ἀποτελοῦσα γωνίαν μετὰ τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἀνακαινισθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων οἰκία Μαρινάκη, ἔνθα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπῆρξε τὸ ζαχαροπλαστεῖον Κεραμᾶ, κτισθεῖσα κατὰ τὸ 1851—1852. Ἡ δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἰκοδομηθεῖσα μετὰ τινος ἐξαιρετικῆς πολυτελείας περὶ τὸ σχέδιον καὶ τὸ ὑλικὸν παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος οἰκία Κορομηλᾶ, ὅπου νῦν τὸ ξενοδοχεῖον Βικτωρία, ἐθεωρήθη αὐτόχρημα ὡς ἡγεμονικὸν ἀνάκτορον, προκαλοῦσα τὴν ἀπορίαν τῶν Ἀθηναίων, ὧν πολλοὶ ἐν τῇ ἁπλοϊκῇ πίστει τῆς φιλοπατρίας των δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι διατί ἀνεγείρεται τοιοῦτο μεγαλοπρεπὲς κτίριον ἐν Ἀθήναις, ἀφοῦ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους θαττον ἢ βραδύτερον ἔμελλε

νὰ μετενεχθῇ ἀλλαχοῦ, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βοσπόρου, διότι τότε οἱ σίωνοι προσέλεγον ἐπικειμένην τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προαιωνίου ὀνείρου τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου κτίριον. Ἐξ αὐτοῦ κατελήφθη διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὑπουργείου τὸ ἥμισυ μόνον μέρος, τὸ πρὸς ἀνατολάς. Εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς οἰκίας, χωριζόμενον διὰ διαφράγματος, κατῴκει ὁ Μιχ. Ποτλῆς, νομομαθὴς διακεκριμένος, χρηματίσας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἀκολούθως ὑπουργὸς τῆς τε Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Μιαούλην ὑπουργεῖον, ἐν ἔτει 1860—1862, διαδεχθεὶς εἰς τὸ δεύτερον τῶν ἀνωτέρω ὑπουργείων τὸν Θρασύβουλον Ζαΐμην. Καὶ οὗτος μὲν ἐξετιμᾶτο πολύ, ἀλλ' ἡ διαγωγὴ τῆς συζύγου του, ὑπὲρ τὸ δέον ζωηρὰ καὶ ἐλευθέριος διὰ τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς, ἐθεωρεῖτο σκανδαλώδης παρά τε τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ Αὐλῇ, ὅπου ἐπεκράτει αὐστηρότατος πρὸς τὴν ἠθικὴν σεβασμός. Διὸ εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν Ἀνακτόρων καὶ τὰς τελετὰς ἡ σύζυγος τοῦ εἰρημένου ὑπουργοῦ δὲν προσεκαλεῖτο. Οὐχ ἧττον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ἡ συναναστροφὴ τῆς εὐφυοῦς ἄλλως τε γυναικὸς ἦτο περιζήτητος καὶ ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ οἴκου, ἔνθα κατόπιν ἦσαν τὰ γραφεῖα τῆς διεκπεραιώσεως τοῦ ὑπουργείου, ἐχρημάτισεν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον τὸ κέντρον ὁμηγύρεως ἀποτελουμένης ἐκ νέων εὐφυῶν, ἐκ λογίων πεπαιδευμένων καὶ γλωσσομαθῶν ἐκ παρεπιδημούντων ξένων καὶ ἐξ ἀνθρώπων ζητούντων ἐν Ἑσπερίᾳ καὶ μᾶλλον ἐξωκειωμένων πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἠθῶν.

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἔμεινεν εἰς τὸ ἐν διαμέρισμα τοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Ἑρμοῦ οἴκου Ριζάρη ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη, κατέχον τὰ δεκαπέντε περίπου δωμάτια αὐτοῦ. Ταῦτα ἦσαν ἀρκετά, καθότι, ὡς προείπομεν αἱ ἀνάγκαι τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου δὲν ἦσαν μεγάλαι. Ἡδύναντο μάλιστα νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς πολυτέλεια, ἐπειδὴ ὅτε τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τὸ ὑπουργεῖον ἐν ἔτει 1834 ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Ἰωάννου Βενθύλου, ἐν τῇ ὁδῷ Πανδρόσου, τὸ ὀλιγάριθμον αὐτοῦ προσωπικόν, μὴ ὑπερβαῖνον τὸ προσωπικὸν σημερινῆς οἰκονομικῆς ἐφορίας τρίτης τάξεως, ἠρκέσθη εἰς τὸ ἰσόγειον πάτωμα τῆς ρηθείσης οἰκίας, εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον ἔμεινε κατοικῶν ὁ ἰδιοκτήτης.

Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸ 1859 ἐγένετο ὑπουργὸς ὁ Θρασύβουλος Ζαΐμης, τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου διαμερίσματος τῆς οἰκίας Ριζάρη. Μετὰ τὰ περίφημα Σκιαδικὰ καὶ τὰ πρῶτα ἐν γένει κρούσματα τῆς κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ἀντιδράσεως, τὸ ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Μιαούλην ὑπουργεῖον ἤρχετο μὲ πρόγραμμα ἀναμορφώσεων, ὁ δὲ μακαρίτης Ζαΐμης ἐνεφορεῖτο ἐξ ἀνατροφῆς καὶ ἰδιοσυγκρασίας ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων τάξεως καὶ εὐπρεπείας. Ὅθεν οὐ μόνον ἠθέλησε νὰ δώσῃ περισσὴν εὐρυχωρίαν εἰς τὸ κατάστημα τοῦ ὑπουργείου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔπιπλα αὐτοῦ, τὰ ἕως τότε πενιχρότατα, συνιστάμενα εἰς ξύλινα τραπέζια ἐσκεπασμένα δι' ἐρέας μελανῆς καὶ ψάθινα καθίσματα πεπαλαιωμένα, ἀντικατέστησε δι' ἐπίπλων ἐν γένει εὐπρεπεστέρων, τινὰ τῶν ὁποίων σῴζονται ἀκόμη εἰς τὰ διάφορα γραφεῖα τοῦ ὑπουργείου.

Πρῶτος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὅτε διὰ ψηφίσματος τοῦ Κυβερνήτου ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1829 συνεστήθησαν τὰ ὑπουργεῖα, διωρίσθη ὁ Ν. Χρυσόγελως, μείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1831, χρηματίσας δ' ὑπουργὸς εἰς τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον καὶ μεταγενεστέρως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος κατὰ τὸ 1849—1850. Κατὰ τὴν μετάθεσιν τῆς ἕδρας τοῦ βασιλείου ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἦτο ὁ Ἰάκωβος Ρίζος ὁ Νερουλός, ὁ εὐφυὴς καὶ πεπαιδευμένος Φαναριώτης καὶ ποιητὴς τῆς *Κούρκας* καὶ τῶν *Κορακιστικῶν*. Οὗτος διορισθεὶς ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος, τῆς περιφήμου Ψωροκώσταινας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου, διετέλεσεν ὡς τοιοῦτος καὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος μέχρι τῆς 3 Ἀπριλίου 1833 καὶ ἀναδιορίσθη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1834, ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας, διατελέσας εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἐνηλικίωσιν μέχρι τοῦ 1837. Ἔπειτα δὲ πάλιν ἐπανελθὼν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1841 εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἔμεινεν ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς ἱστορικῆς ἡμέρας τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε ἐσχηματίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν συνταγματικὸν ὑπουργεῖον. Ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ Ρίζου τμηματάρχαι εἰσηγηταὶ ἦσαν ὁ Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς, τοῦ ὁποίου τοὺς πρώτους στίχους εἶχε σκώψει τόσον βωμολοχικῶς ὁ ὑπουργός, καὶ ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος, ἔχοντες τὸν τίτλον ὑπουργικῶν συμβούλων. Ἀλλ' ὁ Ῥαγκαβῆς ὑπῆρξεν οὕτως εἰπεῖν ὁ δημιουργὸς τοῦ ὑπουργείου, διότι αὐτὸς κατήρτισε τὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ ἐν γένει καὶ τὸ σύστημα τῶν ἀρχείων, μεταφράσας ὡς γερμανομαθὴς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου τῆς Βαυαρίας. Ὑπ' αὐτὸν ἐμαθήτευσεν ἐν ἀρχῇ ὁ Πετροκόκκινος, ἄριστος ὑπάλληλος, ἐνωρίτατα ὅμως ἀποβιώσας, καὶ κατόπιν ὁ Κλάδος, ὅστις ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν διετέλεσεν ὑπηρετῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἐνημερώτατος καὶ ἀπαραίτητος εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Πλὴν τούτων καὶ ἄλλοι διακριθέντες ἐν τοῖς γράμμασι διετέλεσαν ὑπάλληλοι τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὁ σοφὸς Πιττάκης, πρῶτος ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ὁ Μάμουκας, ὁ Δημήτριος Πανταζῆς, εἰς τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους οἱ μετέπειτα καθηγηταὶ παρὰ τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος καὶ Νικ. Πολίτης, ὁ κ. Θ. Φλογαΐτης καὶ ἄλλοι. Ὡσαύτως ὑπηρέτησεν ἐπί τινα χρόνον καὶ ὁ κατόπιν γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν ἔτει 1894 κ. Ἄγγελος Βλάχος, τοῦ ὁποίου καὶ ὁ πατὴρ ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς εἰς τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1852 μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1854.

Μακρὸς εἶνε ὁ κατάλογος τῶν διατελεσάντων μέχρι τοῦδε ὑπουργῶν τῆς Παιδείας. Ἀπὸ τοῦ Καποδιστρίου μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ Συντάγματος ὑπηρέτησαν ὑπουργοὶ ἐν ὅλῳ ἑνδεκα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι τὰ ὀνόματα τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, Ἰακώβου Ρίζου, Κωνστ. Σχινᾶ κλπ. Ἐπὶ τῆς συνταγματικῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ἐχρημάτισαν ὑπουργοὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἴκοσι καὶ εἷς ἐν οἷς ὁ Ἰω. Κωλέττης, ὁ Τρικούπης πάλιν καὶ ὁ Σχινᾶς, ὁ Περ. Ἀργυρόπουλος, ὁ Γ. Ψύλλας, ὁ Χ. Χριστόπουλος, ὁ Θ. Ζαΐμης, ὁ Μ. Ποτλῆς καὶ ἄλλοι. Τελευταῖος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπὶ Ὄθωνος ἦτο ὁ Δ. Χατζίσκος. Ἐπὶ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, μετὰ κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος διετέλεσαν ὑπουργοὶ πέντε. Τότε δὲ οἱ ἐπαναστάται τοῦ 1862 ἔπασχον βουλιμίαν δόξης καὶ ἐπειδὴ τὰ ἑπτὰ ὑπουργεῖα δὲν ἐπήρκουν εἰς τὰς πολλὰς ἀπαιτήσεις, παρέστη ἀνάγκη νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο τὸ ὑπουργεῖον, ἤτοι εἰς τὸ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τοῦ μὲν πρώτου ὑπουργὸς ἐγένετο ὁ Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ γαμβρὸς τοῦ Βούλγαρη Βασίλ. Νικολόπουλος, διατελέσας ὕστερον μετὰ τὰ Ἰουνιακὰ μόνος ὑπουργὸς μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Ἡ διαίρεσις τοῦ ὑπουργείου διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1862 μέχρι τῆς 12 Φεβρουαρίου 1863. Πρῶτος ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου ἦτο ὁ Ἀλ. Πετσάλης, διετέλεσαν δ' ἕκτοτε μέχρι σήμερον ὑπουργοὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἑξήκοντα καὶ δύο, ἀνευρίσκομεν δὲ μεταξὺ αὐτῶν τὰ ὀνόματα τοῦ Π. Καλλιγᾶ, τοῦ Χ. Χριστοπούλου πάλιν, τοῦ Δημ. Σ. Μαυροκορδάτου, τοῦ Λομβάρδου, τοῦ Αὐγερινοῦ κλπ. Ἐκ τῶν πρωθυπουργῶν ὁ Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρος ἐχρημάτισε τρὶς ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, προσωρινῶς πάντοτε, ὁ Χαρ. Τρικούπης οὐδέποτε καὶ ὁ κ. Θεόδ. Π. Δηλιγιάννης ἅπαξ. Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐχρημάτισε καὶ εἰς στρατιωτικός, ὁ ἐπιζῶν ὑποστράτηγος κ. Ἀντώνιος Μαυρομιχάλης, λοχαγὸς τότε, ἀπὸ τῆς 25 Ἰανουαρίου 1868 μέχρι τῆς 25 Ἰανουαρίου 1869.

Ὁ νῦν διὰ τρίτην φορὰν ὑπουργεύων κ. Ἀθ. Π. Εὐταξίας εἶνε ὁ ἑκατοστὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Πολιτείας μέχρι σήμερον. Εὐχόμεθα ὁ ἀριθμὸς νὰ εἶνε εὐσίωνος καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ νὰ συντελεσθῇ ἡ ἀληθὴς τῆς παιδείας ἀναμόρφωσις.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

Ἡ σύστασις μεγάλης Φιλοδασικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας ἀνεκίνησε πάλιν τὸ ζήτημα τῆς διασώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἑλληνικῶν δασῶν. Ὅθεν ἐπίκαιρον καὶ σκόπιμον ἐκρίναμεν τὴν δημοσίευσιν τῆς κάτωθι ἐξόχου μελέτης διασήμου Γερμανοῦ ἐπιστήμονος περὶ τῆς ὑγιεινῆς σπουδαιότητος τῶν δασῶν, ἧς τὴν ἐν μέρει μετάφρασιν κατέλιπεν ἀνέκδοτον ἐν χειρογράφῳ ὁ ἀείμνηστος δασολόγος Ν. Χλωρός. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης ταύτης (περὶ τοῦ ἐδάφους τῶν δασῶν) ἐπιφυλασσόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς κατὰ τὴν μετάφρασιν ἑτέρου ἐπιστήμονος εὐμενῶς ἀναλαβόντος ταύτην πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου, τοῦ ὁποίου θερμῶς συνιστῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν. Σ. τ. Δ.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ
ΤΟΥ
ΑΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

(Ὑπὸ τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ Ἐβερμάγερ)

Καίτοι πολλὰ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τῆς ἐξυγιαστικῆς σπουδαιότητος τῶν δασῶν, ἤτοι τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ἧττον ἐπικρατοῦσιν εἰσέτι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου μεγάλαι διαφοραὶ γνωμῶν καὶ πλάναι. Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, καθ' οὓς τοσαύτη πρόνοια λαμβάνεται περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ὑγείας τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἐπιστήμη βεβαίως ὀφείλει ἐπὶ τῇ βάσει ἀκριβῶν ἐρευνῶν νὰ συντελέσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πρὸς διευκρίνησιν καὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος.

Ἕκαστος παραδέχεται, ὅτι μακρὰ ἢ διαρκὴς διαμονὴ ἐν τῷ δάσει, ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ κατὰ τὰ παράλια ἢ ἐγγὺς ἐκτεταμένων δασῶν συντελεῖ εἰς τὴν ὑγίειαν μᾶλλον ἢ ἡ διαμονὴ ἐν τῷ ἀκαθάρτῳ, ἐγκάπνῳ, βρίθοντι κονιορτοῦ καὶ βακτηρίων ἀέρι τῶν πολυπλήθων πόλεων. Διὸ καὶ σήμερον, πολὺ περισσότερον ἢ πρίν, κατέστησαν περιζήτητα διὰ τοὺς ἐν ἀναρρώσει καὶ τοὺς νοσοῦντας τὰ ἀεροθεραπευτήρια τὰ κείμενα ἐπὶ τῶν ὀρέων, παρὰ τὴν θάλασσαν, παρὰ τὰς λίμνας καὶ εἰς δασώδη μέρη. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὑγιεινῆς ταύτης ὠφελείας ἀσκεῖ τὸ δάσος, ὡς ἡ πεῖρα διδάσκει, ὑπὸ ὡρισμένας

περιστάσεις καὶ εἰδικάς τινας ἐπιδράσεις· οὕτω λ. χ. πολλάκις παρετηρήθη, ὅτι ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις ἑλωδῶν καὶ τελματωδῶν μερῶν οὐσιωδῶς ἐβελτιώθη διὰ φυτεύσεως καλῶς θεραπευομένων καὶ κανονικῶν δασῶν. Ἐπίσης δ' ἐπανειλημμένως ἐβεβαιώθη ὑπὸ τῆς ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν ταῖς Ἰνδίαις κτηθείσης πείρας, ὅτι ἐκτεταμένα δάση εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἐχρησίμευσαν ὡς προφυλακτικὰ κατὰ τῆς διαδόσεως τῆς χολέρας, καὶ ὅτι δασώδη μέρη συχνότερον διετέλεσαν ἀπρόσβλητα ὑπὸ τῆς βροτολοιγοῦ ταύτης νόσου ἢ ἄλλα μέρη μὴ τοιαῦτα. Ἔχομεν μάλιστα καὶ παραδείγματα, ὅτι μετὰ τὴν ἐκκοπὴν τῶν δένδρων ἡ χολέρα ἐνέσκηψεν εἰς μέρη, ἅτινα πρὸ τούτου παρέμειναν ἀπρόσβλητα ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης. Τὰ αὐτὰ βεβαιοῦνται καὶ ἐκ τῆς ἐν ταῖς μεσημβριναῖς χώραις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ὡς πρὸς τὸν κίτρινον πυρετὸν κτηθείσης πείρας.

Κατὰ ταῦτα τὸ δάσος εἶνε ἐξυγιαστικὸς παράγων, οὐτινος ἡ σπουδαιότης δὲν πρέπει μὲν νὰ ἐξογκώνηται, ἀλλὰ καὶ εἴς τινας περιπτώσεις οὐδὲ νὰ ὑποτιμᾶται. Διὸ καὶ πλεῖσται τῶν ἰατρῶν ὕψωσαν τὴν φωνὴν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ προστατευτικοῦ δάσους.

Ὡς πρὸς τὸ αἴτιον τῆς σωτηρίου ἐπιρροῆς τοῦ δάσους ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ ὑπάρχουσι διάφοροι γνῶμαι καὶ εἰκασίαι. Οἱ μὲν ἀποδίδουσι τὴν δύναμιν ταύτην τῶν δασῶν κυρίως εἰς τὴν ὑπὸ τῶν δένδρων παρεχομένην προφύλαξιν κατὰ τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος· ἕτεροι δ' ἀποδίδουσιν εἰς τὸ δάσος χημικήν τινα καθαρτήριον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἀέρος· ἕτεροι πάλιν κύριον αἴτιον τῆς δυνάμεως ταύτης τοῦ δάσους θεωροῦσι τὴν ἐν τῷ ἀέρι τῶν δασῶν ἐμπεριεχομένην μεγάλην ποσότητα ὀξυγόνου καὶ ὄζοντος (ὀζονίου), ἢ νομίζουσιν ὅτι τὸ δάσος ἐπιδρᾷ ἀποκρούον τοὺς ἐπιβλαβεῖς ἀνέμους, ἢ ὅτι διὰ τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ φύλλων ἀποκαθαίρει τὸν ἀέρα μηχανικῶς καὶ ὡς διυλιστήριόν τι συγκρατεῖ τὸν κονιορτὸν καὶ τὰ τυχὸν ἐνυπάρχοντα νοσοποιὰ αἴτια, βακτήρια ἢ σχιζομύκητας. Ἕτεροι πάλιν ζητοῦσι τὸ αἴτιον τῆς εἰδικῆς τοῦ δάσους ἐνεργείας εἰς τὴν ἐπίδρασιν, ἣν τὰ δένδρα διὰ τῆς διαπνοῆς αὐτῶν ἀσκοῦσιν ἐπὶ τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπὶ τῆς στάσεως τοῦ ὑπεδαφίου ὕδατος. Ἡ ποικιλία αὕτη τῶν γνωμῶν ἀποδοτέα εἰς τὴν μέχρι τοῦδε παντελῆ ἔλλειψιν ἀκριβῶν ἐρευνῶν, αἵτινες μόναι δύνανται νὰ χορηγήσωσι τὸ ὑλικὸν πρὸς ἐπιστημονικὴν ἑδραίωσιν τῆς ἐξυγιαστικῆς σπουδαιότητος τοῦ δάσους. Αἱ πολυπληθεῖς καὶ ἐκτεταμέναι ἔρευναι αἱ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἄρθρου τούτου κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐκτελεσθεῖσαι καὶ περιστραφεῖσαι εἰς τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τοῦ δασικοῦ ἀέρος, τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα καὶ τοὺς ἰδιάζοντας χαρακτῆρας τοῦ δασικοῦ ἐδάφους, πληροῦσι κατὰ μέγα μέρος τὸ κενὸν τοῦτο καὶ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀσφαλὴς βάσις, ἐφ' ἧς τὸ μέλλον δύναται νὰ ἐποικοδομήσῃ.

Ἐκ τῶν ἐρευνῶν μου τούτων προκύπτει ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ ὑγιαστικὴ ἐπίδρασις τοῦ δάσους δέον νὰ ἀποδοθῇ ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν φυσικὴν ἰδιότητα τοῦ *δασικοῦ ἀέρος*, ἐν μέρει δὲ εἰς τινας χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας τοῦ *δασικοῦ ἐδάφους*.

Α'

Πρότερον ἀπέδειξον τὴν εὐεργετικὴν καὶ ἐνδυναμωτικὴν ἰδιότητα τοῦ ἀέρος τῶν δασῶν εἰς τὴν βαλσαμώδη καὶ ἀρωματικὴν αὐτῶν εὐωδίαν, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν ἐν αὐτοῖς σχετικὴν μείζονα ποσότητα ὀξυγόνου καὶ ἐλάσσονα ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἐπίστευον δὲ γενικῶς, ὅτι ἐντὸς τῆς κόμης τῶν δένδρων τοῦ δάσους πνέει, ἰδίως ἐν ἡμέραις εὐηλίοις, ἀὴρ περιέχων πλεῖον ὀξυγόνον καὶ ἧσσονα ποσότητα ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἢ ὁ ἀὴρ ἀδένδρων ἐκτάσεων. Καὶ ὁ πρό τινος ἀποβιώσας ἰατρὸς Βόκ ἐν τῇ πασιγνώστῳ καὶ λίαν διαδεδομένῃ *Δημώδει ὑγιεινῇ* του παραγγέλλει εἰς τοὺς πάσχοντας «συχνὰ νὰ ἀναπνέωσι δροσερὸν ἡλιαζόμενον δασικὸν ἀέρα, ὅστις εἶνε ὑγιεινότατος, διότι τὰ πράσινα φυτικὰ ὄργανα ὑπὸ τὸ ἡλιακὸν φῶς παραλαμβάνουσιν ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ ἀποβάλλουσιν ὀξυγόνον».

Ἦνε γεγονὸς ἀναντίρρητον, ὅτι τὸ πράσινον βασίλειον τῶν φυτῶν τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὴν ὕπαρξιν καὶ διατήρησιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων, καθόσον ἐκ πάντων τῶν ὀργανικῶν ὄντων μόνον τὰ φυτὰ ἔχουσι τὴν ἱκανότητα ἐντὸς τῶν χλωροφυλλούχων πρασίνων κυττάρων αὐτῶν ἐξ ἀνοργάνων οὐσιῶν καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος νὰ παράγωσι πάσας τὰς ὀργανικὰς οὐσίας τὰς ὑπὸ πάντων τῶν λοιπῶν ἐμβίων ὄντων ὡς θρεπτικὰς χρησιμοποιουμένας.

Ἡ λειτουργία αὕτη τῆς ἀφομοιώσεως τῶν φυτῶν συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ἢ τοῦ διακεχυμένου φωτὸς τῆς ἡμέρας ποσόν τι ἀνθρακικοῦ ὀξέος παραλαμβάνεται ἐκ τοῦ ἀέρος καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀποβάλλεται ἴσος ὄγκος ὀξυγόνου. Ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὰ ἐν τῷ ἀέρι διανεμημένα μόρια τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, θὰ ἐβλέπομεν πῶς ταῦτα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου πέριξ παντὸς φωτιζομένου πρασίνου φύλλου πανταχόθεν εἰσπίπτουσι καὶ διὰ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν στομάτων των ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος τῶν φύλλων εἰσδύουσιν εἰς τὰ πράσινα κύτταρα, αὐτόθι δὲ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ φωτὸς ἀποσυντίθενται καὶ ἀποδίδουσιν ἴσον ὄγκον ὀξυγόνου, ὅπερ ἐξέρχεται διὰ τῶν στομάτων καὶ μεταβαίνει εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα. Αὕτη εἶνε ἡ μόνη ἐν τῇ φύσει τε-

λουμένη λειτουργία, δι' ἧς ἡ ἀτμόσφαιρα παντοτε ἀναπληροῖ τὰς παμμεγίστας ποσότητας ὀξυγόνου τὰς ἀφαιρουμένας ἀπ' αὐτῆς διηνεκῶς διὰ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων, διὰ τῆς καύσεως φωτιστικῶν καὶ καυσίμων ὑλῶν, διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ σήψεως τεθνηκότων φυτῶν καὶ ζωϊκῶν οὐσιῶν καὶ δι' ἄλλων λειτουργιῶν ὀξιδώσεως. Ὡς ἐκ τῆς δραστηριότητος δὲ ταύτης τῶν φύλλων δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸ φυτικὸν βασίλειον καὶ ἰδίως τὸ δάσος ὡς μέγα ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ὀξυγόνου ἐργοστάσιον ἔχον τὸ μέγα ἔργον νὰ παραλαμβάνῃ τὸ ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα διηνεκῶς ἐκπεμπόμενον (εἰς μείζονας ποσότητας ἐπιβλαβές) πλεονάζον ἀνθρακικὸν ὀξύ, νὰ χρησιμοποιῇ δὲ τὸν ἄνθρακα αὐτοῦ μετὰ τῶν συστατικῶν τοῦ ὕδατος πρὸς σχηματισμὸν νέων ὀργανικῶν οὐσιῶν (σακχάρου καὶ ἀμύλου), ἀντ' αὐτοῦ δὲ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν νέον ζωτικὸν ἀέρα (ὀξυγόνον). Εἰς ταύτην δὲ καὶ μόνην τὴν πελωρίαν χημικὴν τοῦ ἀέρος καθαρτήριον διὰ τῶν φυτῶν λειτουργίαν ὀφείλεται τὸ ὅτι οὐδέποτε εἰς τὸ διάστημα τοῦ χρόνου ἀλλοιοῦται ἐν τῷ ἀέρι ἡ ἰσορροπία τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ τὸ ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρα διαρκῶς διατηρεῖ τὴν διὰ τὴν ἀναπνοὴν ἀπαιτουμένην κανονικὴν σύνθεσιν αὐτῆς. Ὅσον ζωηροτέρα ἀποβαίνει ἡ αὔξησις καὶ ἡ παραγωγικὴ ἱκανότης τῶν φυτῶν, τουτέστιν ὅσῳ μείζων εἶνε ἡ ἡμερησία ἐργασία τῶν φύλλων, τόσῳ πλεῖον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἀφαιρεῖται διαρκούσης τῆς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἀέρος, τόσῳ πλεῖον ὀξυγόνον συνεπείᾳ τῆς ἀφομοιώσεως ἐκπνέεται καὶ τόσῳ μείζων εἶνε ἡ καθαρτήριος τῶν φυτῶν δύναμις.

Ἀλλ' ἐν τῷ δάσει τελοῦνται πλεῖσται ἕτεραι λειτουργίαι, αἵτινες ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ ἀέρος. Οὕτω λ. χ. εἶνε πασίγνωστον, ὅτι πάντα τὰ φυτὰ ἀπὸ τῆς βλαστήσεως τῶν σπερμάτων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῶν ἀναπνέουσι, τουτέστι παραλαμβάνουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὡρισμένον ποσὸν ὀξυγόνου ἐκ τοῦ ἀέρος, καίουσι μέρος τῶν παραχθέντων ὑδατανθράκων καὶ ἀποβάλλουσι διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἴσον ὄγκον ἀνθρακικοῦ ὀξέος, λειτουργία, ἥτις ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ ἀέρος, ἔχει μὲν ἀποτέλεσμα ἀντίθετον τῆς προμνησθείσης ἀφομοιώσεως, ἀλλ' ἥτις εἶνε ἧττον δραστηρία ταύτης· οὐδεὶς ὀφθαλμὸς ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ, οὐδὲν φύλλον νὰ τελειωθῇ, οὐδεὶς κλάδος, οὐδεμία ῥίζα νὰ μηκυνθῇ, οὐδεὶς καρπὸς νὰ ὡριμάσῃ, οὐδὲν κύτταρον νὰ αὐξήσῃ, ἐὰν δὲν παρείχοντο αὐτοῖς διὰ τῆς ἀναπνοῆς αἱ πρὸς τοῦτο κινητήριαι δυνάμεις. Ἐπειδὴ δὲ ἐν καιρῷ μὲν ἡμέρας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτὸς ὑπερτερεῖ ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὀξυγόνου (ἡ ἀφομοίωσις), ἐν καιρῷ δὲ νυκτὸς τοὐναντίον τελεῖται μόνη ἡ ἀναπνοή, ἔπρεπε ὁ ἀὴρ ὁ ἐντὸς τῆς κόμης τῶν δένδρων, τὴν μὲν ἡμέραν νὰ περιέχῃ πλεῖον ὀξυγόνον καὶ ἔλαττον ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὴν δὲ νύκτα τοὐναντίον νὰ ἐμπεριέχῃ πλεῖον ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ ἔλασσον ὀξυγόνον ἢ ὁ ἀὴρ ὁ ἐντὸς τοῦ δάσους. Ὁ μεταξὺ τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς κόμης τῶν δένδρων εὑρισκόμενος δασικὸς ἀὴρ χάνει κατὰ τὴν θερμὴν τοῦ ἔτους ὥραν διὰ τῆς ἀποσήψεως τοῦ ὑγροῦ στρώματος τῶν φύλλων καὶ τοῦ ἐπιπολαίου στρώματος τοῦ χώματος ἀδιαλείπτως ὀξυγόνον καὶ ἀντ' αὐτοῦ παραλαμβάνει ἴσον ὄγκον ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Τούτου δ' ἕνεκα ἔπρεπε νὰ περιέχῃ ἔλασσον ὀξυγόνον καὶ πλεῖον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἢ ὁ ἐντὸς τῆς κόμης τῶν δένδρων ἀήρ.

Οὐσιώδη ἀλλοίωσιν ὑφίσταται ὁ δασικὸς ἀὴρ καὶ διὰ τῆς διαπνοῆς τῶν ἀναριθμήτων φύλλων τῶν δένδρων, δι' ὧν διαρκῶς δέχεται ἀπατμιζομένας μεγάλας ποσότητας ὑδρατμοῦ. Μία μόνη ἀκμαία ὀξύα ἀποδίδει εἰς τὸν ἀέρα κατὰ τὸν Χαϊνελ 60 λίτρας ὕδατος, ὀξυὰν δὲ ἡλικίας 115 ἐτῶν ἐκπέμπει ἡμερησίως κατὰ στρέμμα 260 λίτρας ὕδατος ὡς ἀτμός. Ἐὰν ὁ ὑδρατμὸς ἦτο ὑγρατός, θὰ ἀνυψοῦτο ὑπερθεν παντὸς δάσους παμμεγίστη στήλη ἀεροειδής.

Πᾶσαι αὗται αἱ χαρακτηριστικαὶ ἰδιότητες τοῦ δασικοῦ ἀέρος ἠδύναντο εὐκόλως νὰ ἀνευρεθῶσι διὰ χημικῆς ἀναλύσεως, ἐὰν ὁ ἀὴρ οὗτος διετέλει ἐν ἀκινησίᾳ καὶ δὲν συνεκοινώνει μετὰ τῆς ἐκτὸς ἀτμοσφαίρας. Ἀλλὰ καίτοι ἐντὸς τοῦ δάσους κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπικρατεῖ νηνεμία, οὐχ ἧττον ὁ ἐν αὐτῷ ἀὴρ ὑπείκει εἰς τὸν νόμον τῆς διαχύσεως, διατελεῖ ἐν διηνεκεῖ βραδείᾳ μετατοπίσει (ἐνίοτε μετὰ ταχύτητος 0,50 μ. περίπου κατὰ δευτερόλεπτον· τοῦ δ' ἐλαφροῦ αἰσθητοῦ ἀνέμου ἡ ταχύτης εἶνε ἤδη 1—2 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον). Αἱ ἐκ διαχύσεως αὐταὶ κινήσεις ἐπέρχονται τόσον ταχύτερον ὅσον μείζονες εἶνε αἱ θερμικαὶ διαφοραὶ τῶν παρακειμένων στρωμάτων τοῦ ἀέρος ἐν τῷ δάσει, καὶ ὅσον μείζονες θερμικαὶ διαφοραὶ ὑφίστανται μεταξὺ τοῦ ἀέρος τῶν δασῶν καὶ τοῦ τῆς ἀδένδρου χώρας. Ἡ διαμοιβὴ αὕτη τῶν ὄγκων τοῦ ἀέρος ἐπιταχύνεται τὰ μάλιστα, ὅταν ἄνεμοι πλήττωσι τὰς κόμας τῶν δένδρων καὶ τὸ δάσος, τοῦθ' ὅπερ εὐκολώτερον συμβαίνει, ὅταν τὸ δάσος εἶνε ἀραιὸν καὶ περιέχῃ πλεῖστα κενά. Ἀλλὰ καὶ εἰς πυκνὰ καὶ καλῶς ἄνωθεν κεκλεισμένα δάση ὁ ἀὴρ ἑνοῦται μετὰ τοῦ τῆς ἔξω ἀτμοσφαίρας τόπον ταχέως, ὥστε ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας μαθ' ὅλας τὰς γενομένας συγκριτικὰς ἀναλύσεις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ οὐσιώδεις χημικὰς διαφορὰς μεταξὺ τοῦ δασικοῦ ἀέρος καὶ τοῦ τῶν ἀσκεπῶν ἐκτάσεων. Ἐν μέσῳ τοῦ μεγάλου ἐμφυστασίου τοῦ ὀξυγόνου, ὡς δέον νὰ θεωρῶμεν τὸ δάσος, δὲν παρέχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἀναπνοὴν πλεῖον ὀξυγόνον καὶ ἔλαττον ἀνθρακι-

κὸν ὀξὺ τοῦ ἐπὶ ἐκτεταμένων γυμνῶν δασῶν ἐκτάσεων. Οὔτε ἡ λειτουργία τῆς ἀφομοιώσεως, οὔτε ἡ τῆς ἀναπνοῆς καὶ διαπνοῆς αἱ τελούμεναι ἐντὸς τῶν φύλλων δύνανται ὑπὸ τὰς συνήθεις φυσικὰς συνθήκας νὰ ἀλλοιώσωσιν οὐσιωδῶς τὴν ἐν τῷ ἀέρι περιεχομένην ποσότητα ὀξυγόνου, ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ τὴν ἀπόλυτον ὑγρασίαν [1].

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἔχουσι λίαν ἐσφαλμένην ἰδέαν περὶ τῆς ὑπὸ τῶν δασῶν ὑπερβολικῆς παραγωγῆς ὀξυγόνου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέσης ἐτησίας παραγωγῆς ξύλων καὶ φύλλων ὑπελόγισα ὅτι τὸ δάσος, ὑποτιθεμένης μέσης παραγωγικότητος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βλαστήσεως (5 μῆνας=150 ἡμέρας) παραλαμβάνει καθ' ἑκάστην ἐκ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ ἀποσυνθέτει κατὰ στρέμμα 1000 χιλιόγραμμα (888 ὀκάδας)=559,6 κυβικὰ μέτρα ἀνθρακικοῦ ὀξέος, τουτέστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν 40 κυβικὰ μέτρα, ἀντ' αὐτοῦ δ' ἀποδίδει εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἴσον περίπου ὄγκον ὀξυγόνου. Ἀλλ' ὁποίαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσι τὰ 40 ταῦτα κυβικὰ μέτρα ὀξυγόνου ἀπέναντι τοῦ ὅλου ὄγκου τοῦ ἀέρος δάσους ἔχοντος ἔκτασιν ἑνὸς στρέμματος καὶ ὕψος 20 μέτρων! Τοιαύτης ἐκτάσεως δάσος περιέχει καθ' ἑαυτὸ ἤδη περὶ τὰς 20,000 κυβικὰ μέτρα ἀέρος, ὅστις πλὴν τούτου δὲν εἶνε ἀπομεμονωμένος ἐκ τῆς πέριξ ἀτμοσφαίρας, ἀλλὰ διηνεκῶς ἀνανεοῦται διὰ τῆς διαχύσεως καὶ τῶν ἀνέμων.

Ἐν τινι φυλλαδίῳ περὶ τῆς ἰδιότητος τοῦ δασικοῦ ἀέρος ἀπέδειξα, ὅτι ἐνήλικός τις ἄνθρωπος ἐντὸς ἑνὸς ἔτους καταναλίσκει διὰ τῆς ἀναπνοῆς αὐτοῦ τοσοῦτον ὀξυγόνον, ὅσον παράγεται ὑπὸ 300 τετραγωνικῶν μέτρων δασοσκεποῦς ἐπιφανείας, καὶ ὅτι ἡ συντήρησις 4 ἀνθρώπων καταναλίσκει πρὸς ἀναπνοήν, μαγειρείαν καὶ θέρμανσιν διὰ θερμάστρας δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος τόσον ὀξυγόνον, ὅσον παράγει ἓν στρέμμα κατ' ἔτος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀκμαιοτέρας αὐτοῦ παραγωγῆς. Ἡ βελτίωσις ἑπομένως τοῦ ἀέρος ἡ προερχομένη δι' ἑνὸς στρέμματος δάσους ἐξουδετεροῦται διὰ τῆς συντηρήσεως τεσσάρων μόνον ἀνθρώπων.

Οὐ μόνον δ' ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ πᾶν ζῷον καὶ πᾶν πτηνὸν ἐν τῷ δάσει ἀντιπράττει εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀέρος, δηλαδὴ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ὀξυγόνου καὶ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἀγέλη 100 προβάτων βόσκουσα ἐν τῷ δάσει καταναλίσκει διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἡμερησίως πλεῖον ὀξυγόνον καὶ ἀποδίδει πλεῖον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἢ ὅσον δάσος ἐκτάσεως δέκα στρεμμάτων ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ παράγει ὀξυγόνον καὶ καταναλίσκει ἀνθρακικὸν ὀξύ. Κατὰ ταῦτα ἡ χειροτέρευσις τοῦ ἀέρος ἡ ὑπὸ μεγάλης ἀγέλης προβάτων προξενουμένη εἶνε σπουδαιοτέρα ἢ ἡ βελτίωσις αὐτοῦ ὑπὸ δέκα στρεμμάτων δάσους.

[Ἕπεται συνέχεια]

[1] Ἡ συνήθης περιεκτικότης τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἶνε 0,3 ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐπὶ 1000 μερῶν ὄγκου ἀέρος. Ἐν κεκλεισμένοις χώροις, ἐν σπηλαίοις, ἐγκαταλελειμμένοις φρέασιν, ἐν ταῖς οἰναποθήκαις καὶ ζυθοποθήκαις, ἐν αἷς λαμβάνει χώραν ζύμωσις, ἐν οἰκουμένοις δωματίοις, ὅπου δι' ἀξιδώσεων διαφοροτρόπων παράγεται πλεῖον ἀνθρακικὸν ὀξὺ τοῦ ἐν ἀνοικτῷ χώρῳ ἐπὶ μικροῦ ἀερισμοῦ παραγομένου, συσσωρεύεται πολλάκις τοσοῦτον ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὥστε ὁ εἰσπνεόμενος ἀὴρ ἐπιδρᾷ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς ὑγιείας. Ἐντὸς σχολείων καὶ δωματίων ὁ ἀὴρ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐφθαρμένος, ὅταν ἡ ἐν αὐτῷ ποσότης τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἀνέρχηται εἰς 1 - 2 ἐπὶ τοῖς χιλίοις· ἂν δ' ἀνέλθῃ εἰς 5 - 7 ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἢ καὶ πλέον, ὁ ἀὴρ ἐπὶ παρατεταμένης ἐν αὐτῷ διαμονῆς ἐπιδρᾷ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς ὑγιείας. Ὅταν δὲ ἡ περιεκτικότης τοῦ ἀέρος ἀνέλθῃ εἰς 3 - 4 τοῖς ἑκατὸν (τοσαύτη εἶνε ἡ περιεκτικότης τοῦ ἐκπνεομένου ἀέρος), αἱ λυχνίαι ἄρχονται καίουσαι ἀμαυρῶς, ἐπέρχεται δὲ στενόχωρος ἀναπνοὴ καὶ σκοτοδινία. Ἐὰν δ' ἡ περιεκτικότης ὑπερβῇ τὰ 4 %, ἐπέρχεται σβέσις τῶν λυχνῶν καὶ ὁ ἐξ ἀσφυξίας θάνατος.

ΕΞΟΧΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΦΕΛΛΕΜΠΕΡΓ [1]

Ἀπομένει ἡμῖν νὰ ὁμιλήσωμεν—διότι ἀδυνατοῦμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας περὶ τοῦ σχολείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, τοῦ παρθεναγωγείου, τοῦ νηπιαγωγείου, τοῦ ἐν Ῥούττῃ σχολείου, ὡς ἔχοντες ἐντολὴν νὰ συμπυκνώσωμεν τὸ ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ εἰς ὀλίγας σελίδας—περὶ τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ σχολῆς. Ναί μὲν ὁ Φέλλεμπεργ ἦτο εἰλικρινὴς καὶ πολλάκις ὁρμητικὸς πρόμαχος τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος, δὲν προέβαινεν ὅμως μέχρι καὶ τοῦ νὰ φρονῇ, ὅτι πάντες ὤφειλον νὰ λαμβάνωσι τὴν αὐτὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ περὶ τῆς ἰσότητος ἔννοια αὐτοῦ εἶνε μᾶλλον πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ παρὰ διοικητική. Πάντες, κατ' αὐτόν, δικαιοῦνται νὰ τύχωσι τῆς αὐτῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς· ὡς πρὸς τὰς γνώσεις ὅμως διαφέρει. Ἐπειδὴ τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα ὤφειλον ν' ἀποκτήσωσι παίδευσιν ἀνωτέραν τῆς τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τοῦ Βέρλη, ἐμίσθωσε δι' αὐτὰ καθηγητὰς καὶ συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως γυμνασίου πρὸς προπαρασκευὴν τῶν νέων διὰ τὰ ἐπιστημονικὰ στάδια (1808). Ἡ εὐδοκίμησις τοῦ τοιούτου θεσμοῦ εἶνε γνωστή, ἡ φήμη δὲ αὐτοῦ ἐπεξετάθη κατὰ γράμμα ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Δὲν θὰ μνημονεύσωμεν καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων ὑποκειμένων, ἅτινα ἐφοίτων εἰς τὸ ἀνώτερον ἐν Χόφβιλ σχολεῖον, οὐδὲ περὶ τῶν ἐπισκεφθέντων

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 299.

αὐτὸ βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων. Ὁ ἀποκλειστικὸς ἡμῶν σκοπὸς εἶνε νὰ ὑποδείξωμεν τὰς ἐν αὐτῷ ἐφαρμοζομένας παρὰ τοῦ Φέλλεμπεργ παιδαγωγικὰς ἀρχάς.

Διά τε τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς ἡ ἀνατροφὴ εἶνε ἡ βάσις πάσης ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τοὺς πρώτους κέκτηται σκοπὸν διπλοῦν, ἤτοι μορφώνει τὸν χαρακτῆρα καὶ ἀναπτύσσει τὸ ἠθικὸν αἴσθημα, ὥστε νὰ χρησιμοποιῇ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ τὰς κτηθείσας γνώσεις. Κατὰ συνέπειαν ὑπεκκαίεται παρὰ τοῖς νέοις τῶν ἀνωτέρων τάξεων ὁ πόθος τοῦ νὰ ἐργασθῶσι πρὸς βελτίωσιν τῶν γενικῶν κοινωνικῶν ὅρων. Ἀλλὰ παρεκτὸς τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, ἥτις ὀφείλει πάντοτε νὰ δεσπόζῃ καὶ ν' ἀποτελῇ κανόνα καὶ ὁδηγὸν σταθερὸν ἀπὸ ἄκρου ὡς ἄκρον τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ τοιοῦτο ἀποτέλεσμα ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀτομικεύσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τοῦ σώφρονος καταμερισμοῦ τῶν διδασκομένων μαθημάτων. Αἱ τάξεις πρέπει νὰ εἶνε μικραί, ἵνα οἱ αὐτοὶ χαρακτῆρες εὑρίσκωνται ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐπιδράσεις. Ἐν Χόφβιλ αἱ πλεῖσται τῶν τάξεων περιελάμβανον πέντε μόνους μαθητάς. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς διδασκαλίας, αἱ ἀρχαῖαι γλῶσσαι δέον νὰ κατέχωσι τὴν πρώτην θέσιν. Ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῶν πρέπει νὰ γίνηται μετὰ περισκέψεως, διότι καμμία ἄλλη μελέτη δὲν προκαλεῖ τόσην διανοητικὴν κόπωσιν. Πρέπει νὰ σπουδάζωσι κατὰ βάθος αὐτοὶ μόνοι οἱ βουλόμενοι ν' ἀποκτήσωσιν εἰδικότητα· οἱ ἄλλοι πρέπει νὰ τὸ πράττωσι κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς δυνάμεις των.

Φευκτέον δὲ πρὸ πάντων τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν λίαν ἐνωρὶς καὶ τὸ παραμελεῖν χάριν αὐτῶν τὰς νεωτέρας γλώσσας, ὧν ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀξία δὲν εἶνε ἐλάσσων. Ἡ διδασκαλία ξένης γλώσσης γίνεται ἀποκλειστικῶς παρὰ διδασκάλων, ὧν εἶνε μητρικὴ ἡ διδασκομένη γλῶσσα. Δέον νὰ θεραπεύηται ἡ φιλολογία ἐπιμελῶς, παραλειπομένου ὅμως παντὸς ἐξ αὐτῆς τοῦ μὴ συντελοῦντος εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας.

Ἡ διδασκαλία τῶν μαθηματικῶν πρὸς ἄσκησιν τῆς σκέψεως καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς μεθοδικότητος, τῆς ὀρυκτολογίας, τῆς βοτανικῆς, τῆς ζωολογίας, ὡς μέσων πολυτίμων πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς παρατηρητικότητος, πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἐνωρίς, νὰ παρέπηται δὲ ἡ τῆς φυσικῆς, τῆς ἀστρονομίας, τῆς χημείας. Ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν χώραν, ἐν ᾗ ζῇ ὁ διδασκόμενος καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ βαθμηδὸν τὸν κύκλον της· δέον δὲ ν' ἀποφεύγωνται αἱ ὀνοματολογίαι καὶ αἱ ἀνωφελεῖς εἰς τὴν γενικωτέραν ἀντίληψιν λεπτομέρειαι. Ἡ δὲ διδασκαλία τῆς ἱστορίας πρέπει νὰ γίνηται πρὸς τοὺς μικροὺς μαθητὰς ὑπὸ τύπον καθαρὸν βιογραφιῶν.

Ἡ ἐκπαίδευσις συμπληροῦται διὰ διδασκαλίας φιλελευθέρου θρησκευτικῶς—ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ ἀηδιάζουσι τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ὅταν ὑποχρεῶνται νὰ παρίστανται εἰς τὰς τελετὰς καὶ ν' ἀναγινώσκωσι διαρκῶς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, — διὰ τῆς μουσικῆς, τῆς ἰχνογραφίας, τῆς ζωγραφικῆς.

Ἴδομεν ἤδη ὅτι ὁ Φέλλεμπεργ ἐπεδίωκε μετ' ἰδιαιτέρας προθυμίας τὴν σωματικὴν ἄσκησιν, ἣν ἐθεώρει ὡς τὸ ἄριστον μέσον πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἡδυπαθείας καὶ πρὸς διάπλασιν ἀνδρικῶν χαρακτήρων. Ἡ ἐν Χόφβιλ μέθοδος τοῦ βίου συνίστατο εἰς τὸ ἐγείρεσθαι ἐνωρὶς καὶ κατακλίνεσθαι ἐνωρίς, εἰς τὸ ἀσκεῖσθαι ἐν τῇ γυμναστικῇ, ἐν τῇ ξιφασκίᾳ, ἐν τῇ ἱππασίᾳ, ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς γυμνασίοις, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, ἐν τῇ κηπουρικῇ, ἐν ταῖς πεζοπορίαις, ἐν τῇ κολυμβητικῇ, ἐν τῇ παγοδρομίᾳ.

Αἱ σωματικαὶ ποιναὶ καὶ αἱ ἐξυβριστικαὶ τιμωρίαι αὐστηρῶς ἀπηγορεύοντο. Ἐγίνετο καθ' ἑσπέραν γενικὴ τῶν μαθητῶν σύναξις, καθ' ἣν ἀνεφέροντο καὶ συνεζητοῦντο αἱ γενόμεναι κατὰ τὴν ἡμέραν ἀταξίαι. Τὰ σεβκρὰ παραπτώματα ἐτιμωροῦντο διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ πταίστου ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν συντρόφων του, ὁ δὲ τοιουτοτρόπως ἀπομονούμενος ὑπέκειτο ἔκτοτε εἰς ἰδιαιτέραν ἐπιτήρησιν, μὴ φανερὰν μέν, ἀλλ' ἀδιάλειπτον.

Πόσον καλῶς ἐγνώσκεν ὁ Φέλλεμπεργ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν! Ὑπῆρξεν ἄρά γε ἄλλος ἄνθρωπος δυνηθεὶς νὰ φθάσῃ, ἀπὸ συμπεράσματος εἰς συμπέρασμα, μετὰ λογικῆς οὐδέποτε διαψευσθείσης εἰς τὸν καταρτισμὸν συστήματος ἐκπαιδεύσεως καταλλήλου διὰ πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἀνταποκρινομένου εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας καὶ ἐφαρμοσίμου ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀκεραιότητι; Ὁ Φέλλεμπεργ ὑπῆρξεν ὁλόκληρος κυβέρνησις διὰ τὰς διανοίας, τοὺς χαρακτῆρας, τὰς καρδίας καὶ τὰ σώματα.

Ἡ δόξα ἐκείνη δὲν ὑφίσταται πλέον. Κατηργήθη ἡ σχολὴ τῶν ἀπόρων, ἐκλείσθη ἡ ἀνωτέρα σχολή, ὅπως καὶ πάντα τὰ ἐν Χόφβιλ ἱδρύματα, ἠρημώθησαν τὰ πολυάριθμα ἐργαστήρια, ἔνθα τὰ τέκνα τῶν μεγιστάνων μετέβαινον διὰ νὰ μάθωσι νὰ σέβωνται τὴν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν καὶ τὸν ἐργάτην. Ἡ χαρίεσσα αὐτῶν οἰκία, ἡ κατεχομένη νῦν ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ διδασκαλείου, καὶ τὸ πάντοτε καλλιεργούμενον κτῆμα ὑπομιμνήσκουσι μόνον ὅτι ὁ Φέλλεμπεργ ὑπῆρξε μέγας παιδαγωγὸς καὶ μέγας γεωπόνος.

Πρέπει ἄρα νὰ εἴπωμεν ὅτι οὐδὲν ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Φέλλεμπεργ; Ὁ ἀνὴρ οὗτος ὑπῆρξε μεγαλοφυὴς παροδική, ὁμοία πρὸς ἀστέρα διάττοντα καὶ ἐξαφανιζόμενον χωρὶς νὰ κατα-

λίπῃ ὄπισθέν του φωτεινὴν γραμμήν. Ὦ, ὄχι! Τὸ ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ ἐπιζῇ ἀκέραιον. Δὲν εἶνε πλέον συγκεντρωμένον ἐν Χόχβιλ· εὑρίσκεται διεσπαρμένον καὶ εἰς τοὺς δύο κόσμους. Ἀνευρίσκεται εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ πρακτικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, τὰ ἱδρυθέντα πανταχοῦ σχεδὸν καὶ τῶν ὁποίων πολλὰ ὀφείλουσι τὴν ὕπαρξίν των εἰς τὴν πρώτην ὤθησιν τοῦ Φέλλεμπεργ· ἀνευρίσκεται εἰς τὰ πολυάριθμα ὑπὲρ τῶν ἀπόρων παίδων ἄσυλα, εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν διδασκάλων, εἰς τὰ προγράμματα, εἰς τὰς μεθόδους, εἰς πᾶσαν σπιθαμὴν τέλος τοῦ εὐρέος πεδίου τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Τὸ καντόνιον τῆς Βέρνης ὀφείλει αὐτῷ ἰδιαιτέρως τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργίας, τὰ μέσα τῆς διαδόσεως τῆς γεωργικῆς προόδου (διὰ τῶν εἰδικῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἑταιρειῶν), τὴν γεωργικὴν σχολήν, πλείστας σχολὰς ἀπόρων, τὰ διδασκαλεῖα. Ὁ πρῶτος περὶ διδασκαλείων νόμος ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ.

Ἡ μεγαλειτέρα δὲ ἀξία τοῦ Φέλλεμπεργ συνίσταται εἰς τὴν δημιουργίαν νέου γενικοῦ πνεύματος ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τούτων εἶνε ἀδιαφιλονίκητος καὶ ἐξέχουσα. Ἐπέβλε δὲ αὐτὴν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα τοῦ καντονίου του, ὅτε μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς ἀριστοκρατικῆς κυβερνήσεως ἐν ἔτει 1830 καὶ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ ὡς μέλος εἰς τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν καὶ κατόπιν εἰς τὸ Μέγα Συμβούλιον, οὗτινος καὶ ἐχρημάτισε πρόεδρος. Καὶ δὲν κατώρθωσε μὲν νὰ πείσῃ τὸ πρῶτον τῶν ἀνωτέρω σωμάτων, ὅπως παραδεχθῇ τὴν ἀναγραφὴν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ νέου Συντάγματος, ἔσχεν ὅμως τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ ἀνακηρυσσομένας δι' αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, ὑπὲρ ὧν ἠγωνίσθη καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του κατήγγειλεν εἰς τὸ Μέγα Συμβούλιον δι' ἀγορεύσεως πλήρους ζέσεως τὰς ῥαδιουργίας τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν φίλων τοῦ προτέρου καθεστῶτος, διεμαρτύρετο δὲ κατὰ τῆς ἀδρανείας τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ ἀρχῶν, ἀνεχομένων ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Βαλαὶ τὴν κατάργησιν τῶν συνταγματικῶν τῶν πολιτῶν δικαιωμάτων καὶ τοὺς πολιτικοὺς διωγμούς.

Τὸ νέον γενικὸν πνεῦμα προώδευσε παρὰ τὰ ἐμπόδια τὰ παρεμβληθέντα εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πρωτεργάτου του. Ὁ Φέλλεμπεργ ἐδέησε νὰ παλαίσῃ καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον, ἐν πρώτοις κατὰ τῆς ἔχθρας τῆς ἀριστοκρατικῆς κυβερνήσεως, εἶτα δὲ κατὰ τῶν προλήψεων τῆς φιλελευθέρου. Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι ἡ κυβέρνησις ἡ πηγάσασα ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1830 ἐπαναστάσεως καὶ ἥτις ὤφειλε νὰ θεωρῇ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ οὐ μόνον ὡς τὸ πρῶτον τῶν καθηκόντων της, ἀλλ' ὡς τὸ ἄριστον ἐχέγγυον περὶ τῆς εὐδοκιμήσεως, ὑπεκρίθη ὅτι σχεδὸν ἠγνόει τὸ ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ. Ὁ Φέλλεμπεργ ἐτόλμα νὰ εἶνε αὐταρχικὸς καὶ ὁ αὐταρχικὸς τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1831, ὁ ἄρχων Νουχάους δὲν τοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Ἐπωπτεύθησαν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ἀγνότητα τῶν προθέσεών του. Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὁ τόσον ἀγαθός, ὅστις ἀείποτε μόνον τὸ καλὸν ἔπραξεν, ὅστις διεσκόρπιζε τὴν εὐφυΐαν περὶ αὐτόν, ὅστις ἐβοήθει τοὺς πτωχούς, ὅστις διωργάνου παραδόσεις μαθημάτων διδασκαλικῶν ἰδίᾳ δαπάνῃ, ἄνευ κέρδους τινὸς δι' ἑαυτόν, ὅστις, ὅτε οἱ μαθηταὶ τῆς ἀνωτέρας σχολῆς ἀνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν γονέων των συνεπείᾳ ἀτυχημάτων οἰκονομικῶν, προὐτίμα νὰ τοὺς κρατήσῃ δωρεὰν εἰς τὸ ἵδρυμα διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ διακόψωσι τὴν ἐκπαίδευσίν των, ὁ Φέλλεμπεργ ἐξελήφθη εἰς τοὺς κυβερνητικοὺς κύκλους ὡς ἐπιτήδειος κερδοσκόπος, ἐκμεταλλευόμενος ὡραίας τινὰς φιλανθρώπους ἰδέας ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ βαλλαντίου του. Εἰς ὁποῖα ἀδικήματα ἡ μικρόνοια, ὁ φθόνος καὶ ἡ ζηλοτυπία ἐξωθοῦσι τοὺς ἀνθρώπους!

Ἀλλὰ τοῦ λαοῦ ἡ συνείδησις δὲν συνεμερίσθη τὰς ἀπιστεύτους ταύτας προλήψεις. Ὁ Φέλλεμπεργ ἀπομένει εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν κατοίκων τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀγροτῶν ὡς ὁ μέγας φίλος τῶν ἀνθρώπων, ὁ θελήσας νὰ καταστήσῃ τὴν Πολιτείαν ἐκπαιδευτικήν, ὅστις, ἀφοῦ αἱ κυβερνήσεις δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν συνδράμωσιν εἰς τὰς γενναίας αὐτοῦ προσπαθείας, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὸ καθῆκόν των ὁλόκληρον, τὸ ἐξεπλήρωσε χιλιάκις καλλίτερον ἀφ' ὅ,τι θὰ ἔπραττον ἐκεῖναι καὶ ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἔργον ἀπαράμιλλον. Ἡ ἀρχική του ἰδέα ἐθριάμβευσεν. Εἰς πάσας τὰς πεπολιτισμένας χώρας οἱ νέοι θεσμοὶ ἐπεκύρωσαν τοὺς πόθους τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Χόφβιλ, ἡ δὲ Πολιτεία διαδέχεται τὸν Φέλλεμπεργ ἀναλαμβάνουσα τὸν ἔνδοξον ἐκείνου τίτλον τοῦ ἐκπαιδευτοῦ τῶν λαῶν.

Ch. Albert - Gobat

ΠΟΙΚΙΛΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΑ ΦΩΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Φαινομένη ἀπὸ τοῦ ὄρους τὴν νύκτα ἡ ἀπέραντος πόλις εἰς τὴν πεδιάδα ὁμοιάζει πρὸς νῆσον κιτρίνην ἐντὸς ἀμαυρᾶς θαλάσσης. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν λεωφόρον καὶ τὰς κυριωτέρας ὁδοὺς λάμπουν ὡς πύρινοι ταινίαι παμπλήθῃ μικρὰ φῶτα, ἑρπύζουν εἰς τὰς στενωποὺς πέριξ τῶν πεφωτισμένων εὐρυχώρων πλατειῶν, συγκεντροῦνται ὡς ἀστερισμοί, συμπυκνοῦνται ὡς γαλαξίαι, εὐρύνουσιν ὁλόγυρα τοῦ ὁρίζοντος τὸν ἀστροφεγγῆ θόλον, φεγγοβολοῦν ἀνὰ μέσον τῶν θάμνων τῶν κήπων, παρὰ τὰ θέατρα καὶ τὰ πολυτελῆ ἐμπορικὰ καταστήματα πλέοντα εἰς ὑποτρέμουσαν αἴγλην, ὑπὸ τὰ συμπλέγματα τῶν πανυψήλων οἰκιῶν, αἵτινες ἀποκρύπτουσι τοὺς σκολιοὺς δρομίσκους, καὶ καταλήγουσιν εἰς ὄρη ἐκ κεράμων, ἐφ' ὧν αἱ καπνοδόχοι ὁμοιάζουσι πρὸς πλήθη ἀνδριάντων.

Εἰς τὰς ἀμαυρὰς τοῦ πίνακος ἄκρας διαγράφονται μετέωροι θόλοι κτιρίων φαιοί, σχήματα σκοτεινὰ κωδωνοστασίων καὶ ὀξειῶν κορυφῶν γοτθικῶν ναῶν, μεγάλα ὡρολόγια στίλβοντα ὡς σελῆναι ἐπὶ πύργων ἀοράτων.

Τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τὰ τόξα τῶν πεφωταγωγημένων γεφυρῶν φεύγει γλαυκὸν πρὸς τὰς ἐρημίας τὰς δενδροφυτεύτους. Διασταυροῦνται, κάμπτουσι, προκύπτουσιν, ἐξαφανίζονται εἰς τοὺς δρομίσκους τὰ φῶτα τῶν ἁμαξῶν· τινὰ ἐξ αὐτῶν σβέννυνται ἐξαφανιζόμενα μακράν, πολὺ μακράν, πέραν τῶν τειχῶν, εἰς τὰς λευκὰς ὁδοὺς τῆς ἐξοχῆς τὰς κεκρυμμένας ἐν τῷ μέσῳ τῶν φρακτῶν.

Κάτωθεν δὲ τῶν φανῶν διολισθάνουσι σκιαὶ διαβατῶν, προκύπτουσιν αἴφνης, παρέρχονται ταχέως, σημειοῦνται ἐπὶ τῶν κλιμάκων, τέμνονται ὑπὸ τῶν γωνιῶν, γράφονται ἐπὶ τοῦ λασπώδους ἐδάφους· καὶ τὸ φῶς σχηματίζει τὴν σκιαγραφίαν αὐτῶν, ὁτὲ μὲν κατ' εὐθεῖαν, ὁτὲ δὲ λοξῶς, χαμαί, ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, ἐκ τῶν ὄπισθεν, γιγαντιαίαν ἢ νάνον, λεπτὴν ἢ προγάστορα, ὡς νὰ ἦτο ἔμψυχος γελοιογράφος.

Μεταξὺ τοῦ σωροῦ τῶν στεγῶν προκύπτει αἴφνης φῶς τι, ὑψηλὰ ἢ εἰς τὸ μέσον, πρὸς τὰ κάτω ἢ εἰς τὴν ὀροφήν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ζόφου ἢ παρὰ τὴν ἀμφιλύκην, πλησίον μεγάρων ἢ ξενοδοχείων, ὧν αἱ αἴθουσαι ἀστραπεβολοῦσιν ἐκ τῆς πλημμύρας τοῦ φωτός.

Τί θὰ συνέβαινεν ἐὰν σήμερον ἐξηφανίζετο ὅλη αὐτὴ ἡ λάμψις, ἐὰν τυχὸν ἡ μεγαλόπολις ἐπανέπιπτεν εἰς τὸ σκότος, ἐὰν αἴφνης ἐπανηρχόμεθα εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου αἱ ὁδοὶ ἐπληροῦντο ὑπὸ ζόφου καὶ βαλλαντιοτόμων; . . . Τὸ σκότος θὰ ἦτο φοβερώτερον ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκείναις ταῖς ζοφεραῖς ὡς χαίνοντα στόμια κλιβάνων. Βεβαίως ἡ φρίκη θὰ ἐμειοῦτο βαθμηδὸν ἕνεκα τῆς ἕξεως· ἀλλ' ἀναλογίσθητε ἂν σήμερον ἠθέλομεν ἐπαναπέσει εἰς τὰς τοιαύτας νύκτας! . . . ἂν δὲν ἐβλέπομεν τίποτε βαδίζοντες, γινώσκοντες ὅμως ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον εἰς δύο βημάτων ἀπόστασιν νὰ εἶνε κεκρυμμένος ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ἐνεδρεύῃ, ὁ ἄνθρωπος, τὸ θηρίον τὸ φοβερώτερον καὶ τοῦ λύκου καὶ τῆς ὑαίνης. Συλλογίσθητε ν' ἀποπλανηθῆτε ἐντὸς τοῦ σκότους εἰς δάσος, τοῦ ὁποίου οἱ ἔμψυχοι κορμοὶ νὰ καλῶνται Τρόπμαν ἢ Λασεναίρ!

Ἑκάστη γλωσσὶς φωταερίου ἀξίζει καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἕνα χωροφύλακα. Εἰς τὴν συνθηματικὴν γλῶσσαν τῶν κλεπτῶν ἡ σελήνη ἀποκαλεῖται ἀστυνομικὸς ἐπόπτης καὶ οἱ φανοὶ κατάσκοποι. Ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ὑπῆρχεν ὁδὸς ἀνωφερὴς λεγομένη τῶν Δολοφόνων, ἔνθα διαταγῇ τῆς ἀρχῆς ἀνήπτετο πυρσὸς πρὸ τῆς ἐντετειχισμένης ἐν αὐτῇ ἱερᾶς εἰκόνος. Ὁ Δὲ Βιλλιὲρ διηγεῖται ἔκπληκτος ὅτι κατὰ τὸ 1657 ἐξῆλθε μετὰ τὸ δεῖπνον εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, φρουρούμενος ὑπὸ θεραπόντων ὡπλισμένων ἄχρις ὀδόντων καὶ ἠδυνήθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν κατοικίαν του, «χωρὶς νὰ συναντήσῃ τινὰ κακοποιόν».

Μόνον ὁσάκις ἐξερρήγνυντο πόλεμοι ἢ ταραχαί, ἐφωτίζοντο αἱ οἰκίαι, ἀνήπτοντο πυραὶ εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν ἢ εἰς τὰ μέρη ὅπου συνηθέστερον τὴν πρωΐαν ἀνευρίσκοντο πτώματα διαβατῶν ἀπογυμνωθέντων ὑπὸ τῶν λῃστῶν. Ἀνηρτῶντο λέβητες σιδηροῖ πλήρεις στυππείου καὶ ρητίνης ἀνημμένων. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν στεναί, σκολιαί, ρυπαραί· πολλαὶ αὐτῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βερολίνῳ δὲν εἶχον ἴδει σάρωθρον καθαριότητος πρὸ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος. Πανταχοῦ περιήρχοντο χοῖροι γρυλλίζοντες καὶ ἐκακάβιζον ὄρνιθες· οἱ καρραγωγεῖς παρεκαλοῦντο ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν περιοίκων ν' ἀποκομίσωσι τοὺς σωροὺς τῶν ἀκαθαρσιῶν. Αἱ ὁδοὶ τῶν Μεδιολάνων μόνον ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἄτζου Βισκόντη ἐπλακοστρώθησαν. Πρὸ πεντήκοντα ἀκόμη ἐτῶν οἱ πελαργοὶ ἐφώλευον ἐπὶ τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως Παδούης καὶ ἐφρόντιζον αὐτοὶ περὶ τῆς καθαριότητος. Εἰς τοὺς παλαιοὺς λογαριασμοὺς τῶν δήμων καταγράφονται αἱ δαπάναι πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ δημίου καὶ πρὸς ἀγορὰν σχοινίου διὰ τοὺς ἀπαγχονιζομένους· ἀλλ' οὐδ' ἓν λεπτὸν πρὸς ἐξωραΐσιν τῆς πόλεως, πρὸς καθαριότητα καὶ φωτισμὸν αὐτῆς.

Τὴν νύκτα οὐδεμία θύρα ἔμενεν ἀνοικτή. Τὰ πρῶτα καφενεῖα ἠνοίχθησαν τῷ 1650 ἐν Βενετίᾳ, καθ' ὃν χρόνον ἡ χρῆσις τοῦ μέλανος αὐτοῦ πόματος εἰσήγετο εἰς Εὐρώπην. Λέγεται ὅτι ὁ πρῶτος ποιήσας χρῆσιν αὐτοῦ ἐν Ἀνατολῇ ἦτο ὁ ἡγούμενος μοναστηρίου τινὸς ἐν Ἀραβίᾳ, ὅστις ἰδὼν τὸ ἀποτέλεσμα τὸ παραγόμενον εἰς τὰς αἶγας ὑπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ θάμνου τοῦ καφέ, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὸ ἀφέψημα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μοναχῶν, οἵτινες ὑπνηλοὶ ἀπήγγελλον τὰς εὐχὰς τοῦ μεσονυκτικοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου.

Εἰς τοὺς οἴκους ἔκαιεν ἡ ἀμυδρὰ θρυαλλὶς τῶν ἐκ στέατος κηρίων, ἅτινα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δάντου ἐθεωροῦντο πολυτέλεια. Μεταχειρίζοντο ἐπίσης καὶ πύραυνα ἀνημμένα, πυρσοὺς ρητινώδεις· τὸ κηρίον ἐκαίετο μόνον εἰς τοὺς ναούς, σπανίως δὲ τὸ ἔλαιον. Θερμάστραι δὲν ἦσαν γνωσταὶ εἰμὴ μόνον μετὰ τὰς Σταυροφο-

ρίας καὶ ἐκαλεῖτο caminadella μία ὁδὸς τῶν Μεδιολάνων, διότι ἔκειτο ἐν αὐτῇ μία οἰκία ἔχουσα θερμάστραν! Κατὰ τὰς ἀνεμώδεις νύκτας ἦτο ἐπικίνδυνον τὸ ν' ἀνάπτωσι πῦρ, διότι αἱ οἰκίαι ἦσαν ξύλιναι κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἑπομένως εὔφλεκτοι. Ὁ δὲ Γαλβάνιος Φιάμμας, χρονογράφος, βεβαιεῖ ὅτι ὑπῆρχον διαταξεις ἀπαγορεύουσαι τὸ ἅπτειν πῦρ πνέοντος ἀνέμου (flante vento nullus in domo ignem succenderet). Αἱ πυρκαϊαὶ ἐξερρήγνυντο συχναὶ καὶ φοβεραί, καὶ ἐν διαστήματι ὡρῶν ἀπετεφροῦντο χιλιάδες τῶν σαθρῶν αὐτῶν οἰκοδομῶν.

Ὅτε ἐσήμαινε τὸ couvrefeu, ἤτοι τὸ σιωπητήριον, ὅλα τὰ φῶτα ἐσβύνοντο. Ὁ κώδων ὁ σημαίνων αὐτὸ ἐπωνομάζετο chasseribauds, ἤτοι φαυλοδιώκτης, διότι μόλις ἐκρούετο ἔπρεπε νὰ κλεισθῶσιν ἀμέσως τὰ καπηλεῖα, τὰ κυβεῖα, τὰ καταγώγια. Μόνον κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους οἱ νυκτοφύλακες ἐκ διαλειμμάτων περιήρχοντο τὰς σιωπηλὰς ὁδούς, ἀναγγέλλοντες τὰς ὥρας τῆς νυκτός.

Ὁπόταν κατὰ τὰς συννεφώδεις νύκτας δὲν ἐφαίνοντο οἱ ἀστέρες, ἔλειπε πᾶσα περὶ τῆς ὥρας ἔνδειξις. Τὰ ὡρολόγια τοῦ θυλακίου ἦσαν ἄγνωστα πρὸ τριῶν αἰώνων· τὰ δὲ μεγάλα ὡρολόγια ἐθεωροῦντο ὡς μηχανήματα θαυμαστά, ἐφευρεθέντα ὑπὸ μάγων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ Χορίκιος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα περιέγραψεν ἓν τούτων, εἰς τὸ ὁποῖον μεγάλοι ἀετοὶ ἐκ χαλκοῦ ἀπέθετον κατὰ πᾶσαν ὥραν στέμματα χρυσᾶ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἡρακλέους. Καὶ εἰς ἓν ἄλλο δέ, δωρηθὲν παρὰ τοῦ Ἀβδαλλὰχ εἰς τὸν Καρολομάγνον, ἀνθρωπάρια ἐπίχρυσα ἔρριπτον ἐντὸς πυξίδος σφαίρας ἀργυρᾶς. Τὸ πρῶτον ὡρολόγιον τὸ σημαῖνον τὰς ὥρας ἐστήθη ἐν Μεδιολάνοις ἐν ἔτει 1306, εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἔκτοτε καλουμένην Ὁδὸν Ὡρῶν!

Πρὸ δύο μόλις αἰώνων ὁ νεαπολίτης Καράφας ἔθαψεν ἐν Παρισίοις τὸ σῶμα τῶν ἀφδούχων. Ἐμισθοῦντο οὗτοι ὡς ὁδηγοὶ ὑπὸ τῶν βουλομένων νὰ μὴ παραπλανηθῶσιν εἰς τὸ σκότος. Παρὰ τοὺς πυλῶνας μεγάρων τινῶν σῴζονται ἀκόμη αἱ ὀπαί, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ θεράποντες ἔσβυνον φθάνοντες τὰς ἀφδας. Εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας, ὅταν τὰ παιδία μετὰ τὸ δεῖπνον ζητῶσι καὶ ἄλλο τι λίχνευμα ἐπὶ πλέον, συνηθίζεται πρὸς ἀπάντησιν ἡ φράσις: «ἔρχεται ὁ θεράπων μὲ τὴν ἀφδα», ἥτις εἶνε ἀνάμνησις τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν μετὰ τὸ πέρας τοῦ δείπνου ἤρχοντο οἱ θεράποντες, διὰ νὰ συνοδεύσωσι τοὺς ἀπερχομένους δαιτυμόνας.

Ὅτε ὁ Λα Ρενὶ ἐκρέμασε διὰ πρώτην φορὰν φανοὺς ὑαλίνους μὲ κηρία, ἐθεωρήθη ὁ νεωτερισμὸς ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τελειότητος. Ἡ κυρία Σεβινιὲ ἔγραφε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὅτι ἠδύνατο τοῦ λοιποῦ καθεὶς νὰ περιπατῇ τὴν νύκτα «χάρις εἰς τοὺς φανοὺς καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ ἀπὸ τοὺς κλέπτας». Ἀλλ' ἡ φωταγώγησις ἐγίνετο μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα. Κατά τινα νύκτα τοῦ Αὐγούστου ὁ ὑπὸ κηδεμονίαν τότε Λουδοβίκος ΙΕ' ἠσθένησεν, ἐδέησε δὲ νὰ ἐκδοθῇ διαταγὴ τοῦ ἀντιβασιλέως δουκὸς τῆς Λύρηλίας, ὅπως ἀμέσως φωτισθῶσιν αἱ ὁδοί, διὰ νὰ γίνηται εὐκολωτέρα καὶ ἀκίνδυνος ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἡ μεταβασις εἰς τὰ ἀνάκτορα. «Τούτου ἕνεκα, γράφει ὁ χρονογράφος Μπυβά, οἱ φανοποιοὶ εἰργάσθησαν ἀδιακόπως, διότι οἱ φανοὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ τοποθετηθῶσιν εἰμὴ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου». Ὁ Γολδόνης ἐπανακάμψας ἐκ Γαλλίας, ἔχαιρε βλέπων τὴν Βενετίαν φωτιζομένην δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἐνῷ ὁ Στέρν, διὰ νὰ περιγράψῃ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν Παρισίοις σκότος, ἀνέφερε τὸ ἐν τῇ ὁδῷ Μωκονσέϊ θέατρον, τοῦ ὁποίου ὁ πρόδρομος ἐφωτίζετο ὑφ' ἑνὸς μόνον κηρίου!

Τώρα, παρὰ τὴν σιγὴν τῆς ἐξοχῆς, εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦ ἀεριόφωτος ἐντὸς τοῦ τεραστίου λέβητος φλέγονται οἱ γαιάνθρακες οἱ προσερχόμενοι ἀπὸ δένδρα καὶ δάση θανόντα εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχον μαστοφόρα οὔτε πτηνά, ἀλλ' ἑρπετὰ πελώρια ἐσύροντο ἀνὰ μέσον τῆς ἰλύος, ἀλλόκοτα δὲ γένη ἰχθύων ἔπλεον εἰς τὸν ὠκεανόν. Τὸ ἐκκαθαρισμένον φωταέριον διοχετεύεται ὑπογείως διὰ μυριάδων φλεβῶν, διατρέχει χιλιάδας μιλίων, περιέρχεται πάσας τὰς ὁδούς, εἰσχωρεῖ εἰς πάσας τὰς οἰκίας. Ἐν Λονδίνῳ μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1812 ἤρχισε νὰ τίθηται εἰς χρῆσιν ὁ διὰ φωταερίου φωτισμός, ἐνῷ ὁ ἐφευρετὴς τῶν λαμπῶν ἐδολοφονεῖτο εἰς τὰ Ἠλύσια Πεδία, ἡ δ' ἐφεύρεσις ἐγίνετο σκοπὸς τῶν σατυρῶν τοῦ Καρόλου Νοδιέ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ φωτισμοῦ ἡ πόλις τῶν Παρισίων δὲν δύναται νὰ καυχηθῇ δι' ἄλλο τι, εἰμὴ διότι ἐφήρμοσεν ἐν αὐτῷ τὸν Λύντσειον νόμον. Κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Τρόμου ὑπὸ τὰς κραυγάς: «εἰς τὸν φανόν! εἰς τὸν φανόν!» ὁ ὄχλος ἔρριπτε τὸν βρόχον εἰς τὸν τράχηλον τῶν θυμάτων καὶ ἀνήρτα τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τὰ ὑπερμεγέθη ἐκ σιδήρου Γ' εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ φωταερίου, τὸ προερχόμενον ἐκ κόσμου ἐκλείψαντος, ἐκλείπει ὁλονέν καὶ δύει πρὸ τοῦ κεραυνοῦ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός.

(Ἐκ τῶν τοῦ Ἰταλοῦ Liuzzi).

Χ.

Αἱ ἀριστοκρατικαὶ φύσεις ὀλίγον συμφωνοῦσι μετὰ τοῦ ὄχλου, λέγει ὁ Πλούταρχος, καὶ τὸν εὐχαριστοῦσιν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ βίᾳ εἰς αὐτὸν ἐπιφέρουσι, τὸν ἐνοχλοῦσιν, ὅταν στρεβλούμενον θέλωσι νὰ τὸν φέρωσι πάλιν εἰς τὴν εὐθεῖαν διεύθυνσιν, καθὼς καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ δεσμοί, μολονότι εἰς τὴν φυσικὴν θέσιν τῶν ἐπαναφέροντες τὰς ἐξαρθρώσεις.

Περὶ τοῦ μετεωρολογικοῦ φαινομένου τῶν διαττόντων ἀστέρων, τοῦ ὁποίου ἡ ἐμφάνισις ἀναμένεται ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14ης προσεχοῦς Νοεμβρίου, ὁ κ. Ἀλέξ. Πάλλης εὑρεστήθη ν' ἀποστείλῃ πρὸς ἡμᾶς ἐράνισμα ἐξ ἀγγλικοῦ ἀστρονομικοῦ βιβλίου. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε δημώδης ἀστρονομία καθιστῶσα διὰ τρόπου ἁπλοῦ καὶ σαφοῦς προσιτὰ εἰς τὸν πολὺν λαὸν τὰ θαυμάσια φαινόμενα τῆς δημιουργίας. Τοῦ ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου ἡ τοιαύτη σαφήνεια καὶ ἁπλότης μόνον διὰ τῆς δημώδους γλώσσης ἠδύνατο ν' ἀποδοθῇ, ἀπηλλαγμένης φράσεων καὶ ὅρων ἐπιστημονικῶν καὶ ὅλως ἀκαταλήπτων εἰς τὸν λαόν. Ὁ κ. Πάλλης παρέχει οὕτως εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» ἀνάγνωσμα ὄχι μόνον ἐπαγωγὸν ὡς παραμύθιον καὶ ἐξηγοῦν πληρέστατα καὶ ἀκοπώτατα τὸ φαινόμενον τῆς ἀστεροβολίας, ἀλλὰ καὶ δίδαγμα ἕτοιμον ὅπως διὰ μεγαλοφώνου ἀναγνώσεως μεταδοθῇ εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἀμαθεῖς καὶ καταδείξῃ εἰς αὐτοὺς ὁποῖαι εἶνε αἱ ἀληθεῖς αἰτίαι τοῦ λαμπροῦ φαινομένου τῆς 14ης Νοεμβρίου, σώσῃ δὲ οὕτως ἀπὸ πάσης προλήψεως καὶ ἐνδεχομένου ἀκαίρου τρόμου.

Σ. τ. Δ.

ΛΑΪΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΤΟ ΑΣΤΕΡΟΒΟΛΙ

ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ

Ἂν κυττάξῃς ἀπὸ τὰ παράθυρά σου τὸν οὐρανὸ τὰ μεσάνυχτα — ἢ τύχῃ τότε νὰ περπατᾷς — μπορεῖ ἴσως κάποτε νὰ δῇς φωτεινὴ ἀράδα ποῦ μακροτρέχει τὸν οὐρανό, κάνοντας ὅ,τι λέμε ἄστρο ποῦ πέφτει, ἢ ἂς τὸ ποῦμε πεφτάστερο ἢ μετέωρο. Τὰ σώματα αὐτὰ εἶνε πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ καθαυτὸ ἄστρα· εἶνε συγκριτικῶς κοντά μας καὶ πολὺ μικρά, ἐνῷ τ' ἄστρα εἶνε πολὺ μεγάλες σφαῖρες — πολὺ μεγαλήτερες ἀπ' τὴ Γῆ μας, ἢ συχνὰ καὶ ἀπ' τὸν ἥλιο ἀκόμα, — χωρὶς ν' ἀναφέρῃ κανεὶς ἄλλες πιὸ σημαντικὲς διαφορές. Κάποτε ἄξαφνα παρουσιάζεται μεγάλο πεφτάστερο μοναχό του μὲ ὑπερβολικὴ λάμψη καθὼς τοῦ φεγγαριοῦ ἢ καὶ λαμπρότερη ἀκόμα, εἶνε ὅμως τύχη νὰ δῇ κανεὶς τέτιο μετέωρο, γιατὶ οἱ ἀστρονόμοι δὲν μποροῦν ἀπὸ πρὶν νὰ λογαριάσουν τὴν παρουσία τους, ὅπως λογαριάζουν λόγου χάριν τῶν πλανητῶν.

Τὰ μετέωρα αὐτὰ ἔχουν περίεργη ἱστορία. Τὰ βλέπουμε μοναχὰ ἴσα ἴσα τὴ στερνὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς τους — ὁ λαδὴ ἡ φωτεινὴ ἀράδα ποῦ εἴπαμε εἶνε ἁπλῶς ἡ καταστροφή τους.

Μὴν ξεχνᾶτε πῶς ἐδῶ σ' τὴ Γῆ ζοῦμε σ' τὸν πάτο μεγάλου ὠκεανοῦ ἀπὸ ἀγέρα, καὶ πῶς ἀπάνου ἀπὸ τὸν ἀγέρα ὑπάρχει ἄδια ἀνοιχτοχωριά. Τὸ μετέωρο — ποῦ εἶνε μικρὸ καὶ στέριο σῶμα, ὅμοιο ἴσως μὲ βότσαλο ἢ κομματάκι σίδερο ἢ τίποτα τέτιο — περπατεῖ αἰῶνες κι' αἰῶνες μέσ' σ' τὴν ἀδιανὴ ἀνοιχτοχωριά. Ἡ γληγοράδα του, ποῦ τρέχει ὁμπρός, ξεπερνᾷ πολὺ κάθε ἄλλη γληγοράδα ποῦ γνωρίζουμε σ' τὴ Γῆ. Εἶναι 100 φορὲς μεγαλήτερη ἀπὸ βόλι σημερινοῦ ὅπλου, ἀπάνου κάτου ὡς 20 μίλια τὸ δευτερόλεφτο. Μόλις μπορεῖς νὰ φανταστῇς τί κάνει τέτια γληγοράδα. Ὑπόθεσε, πῶς ἕνα μετέωρο, ἔτσι τρέχοντας, ξεκινοῦσε σ' τὸν ἰσημερινὸ ἀπάνου νὰ κάνῃ τὸ γῦρο τῆς γῆς· θὰ τὸν ἔκανε καὶ θὰ ἔφτανε σ' τὸ μέρος ἀπ' ὅπου ξεκίνησε μέσα σὲ εἴκοσι λεφτὰ μονάχα. Τέτια γληγοράδα εἶνε δυνατὴ σ' τὴν ἄδια ἀνοιχτοχωριὰ μονάχα· ἐδῶ σ' τὴ Γῆ κι' ἂν ξεκινοῦσε κανένα σῶμα μὲ τέτια γληγοράδα, δὲ θὰ πήγαινε πολύ, μόνε χέρι χέρι θὰ καταστρέφουνταν περνῶντας τὸν ἀγέρα.

Ἐνόσῳ τὸ μετέωρο τρέχει μέσ' σ' τὴν ἀνοιχτοχωριά, δὲ φαίνεται. Τὸ πιὸ μεγάλο τηλεσκόπιο τέτιο μικρὸ σωματάκι δὲν τὸ διακρίνει. Φῶς δικό του, σὰν ἄπλανο ἄστρο, δὲν ἔχει, καὶ δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο γιὰ νὰ δείξῃ τὸ φῶς ποῦ παίρνει ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τ' ἀντισκορπᾷ ὅπως οἱ πλανῆτες. Τότε μοναχὰ ἀρχίζει καὶ φαίνεται, ὅταν ἀρχίζει καὶ νὰ καταστρέφεται. Γιατὶ ἂν κατορθώσῃ νὰ περάσῃ δίπλα τῆς Γῆς χωρὶς νὰ μπερδεφτῇ σ' τὴν ἀτμόσφαιρά της, θὰ ξακολουθήσῃ τὸ δρόμο του, παραδρομῶντας μοναχὰ λιγάκι ἐξ αἰτίας ποῦ τὸ τραβᾷ ἡ Γῆ· ἂν ὅμως βουτήσῃ μέσ' σ' τὴν ἀτμόσφαιρά μας, τότες ἀπαντᾷ τρομερὴ ἀντίσταση. Προσπαθεῖ τότε νὰ σπρώξῃ τὸν ἀγέρα ἀπ' ὁμπρός του καὶ ν' ἀνοίξῃ πέρασμα, καὶ σπρώχνοντάς τον τρίβεται ἀπάνου του μὲ τόση βία, ποῦ γεννιέται μεγάλη ζέστα.

Ὁ καθένας γνωρίζει πῶς ἀπὸ τριβὴ γεννιέται ζέστα. Τρῖψε κουμπὶ μετάλλινο ἀπάνου σὲ σανίδι, κι' ἂν τὸ πιάσῃς θὰ δῇς πῶς εἶναι ζεστό. Οἱ ῥόδες τῶν σιδεροδρόμων μὲ τὸ νὰ τρίβουνται σ' τ' ἀξόνι ἀπάνου ζεσταίνουνται τόσο πολύ, ποῦ θὰ ῥαΐζαν καὶ θὰ σποῦσαν, ἂν δὲν ἄλειφαν οἱ μηχανικοὶ μὲ λάδι τ' ἀξόνι, γιὰ νὰ λιγοστέψουν τὴν τριβή. Ὅμως καὶ τρέχοντας μέσα σ' ἀγέρα κάθε σῶμα τρίβεται ἀπάνου του καὶ ζεσταίνεται. Τὸ βόλι, λόγου χάρι χτυπῶντας τὸ σημάδι κομματιάζεται, κι' ἂν πιάσῃς τὰ κομμάτια θὰ δῇς πῶς εἶνε ζεστά. Ἀπὸ ποῦ αὐτὴ ἡ ζέστα; Τὸ βόλι ἦταν, ξέρουμε, κρύο πρὶν βίξῃ ὁ σκοπευτής. Ναί μέν, ἀρκετὴ ζέστα ξεδιπλώθηκε σὰν ἄναψε τὸ μπαρούτι, μὰ τὸ βόλι τόσο λίγη ὥρα ἄγγιζε τὸ μπαμπάκι, καὶ τόση λίγη ζέστα πέρασε ἀπὸ τὸ μπαμπάκι, ποῦ πρέπει ἄλλη αἰτία νὰ ὑπάρχῃ τῆς ζέστας ποῦ πῆρε. Ἡ τριβὴ ἀπάνου σ' τὴν κάννα, καθὼς πήγαινε κατὰ τὸ στόμα της, πρέπει νὰ ζέσταινε τὸ βόλι ἀρκετά· μὰ ἀκόμα πιὸ πολὺ ἡ τριβή του ἀπάνου σ' τὸν ἀγέρα, καθὼς καὶ τέλος ὁ χτύπος του ἀπάνου σ' τὸ σημάδι.

Καὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πῶς τὸ πεφτάστερο τρέχει 100 φορὲς γληγορώτερα ἀπὸ τὸ βόλι τοῦ καλήτερου ὅπλου, καὶ πῶς ἡ ζέστα ποῦ γεννᾷ εἶνε ἀναλόγως ἀκόμα μεγαλήτερη. Ἂν

διπλασιάσῃς τὴ γληγοράδα, τότε τετραπλασιάζεις τὴ ζέστα ποῦ γεννᾷ ἡ τριβή· ἂν τριπλασιάσῃς τὴ γληγοράδα, ἡ ζέστα ἀπὸ τὴν τριβὴ πληθαίνει ἐννιάδιπλα. Μὲ ἄλλους λόγους, ὁ ἀριθμὸς ποῦ φανερώνει τὴν γληγοράδα πρέπει νὰ πολλαπλασιαστῇ μὲ τὸν ἑαυτό του—δηλαδὴ νὰ τετραγωνιστῇ — γιὰ νὰ δείξῃ τὴ ζέστα ποῦ γεννᾷ ἡ τριβὴ ὅταν ἐμποδίζῃ σῶμα ποῦ τρέχει. Ἔτσι ἂν τὸ μετέωρο τρέχει 100 φορὲς πιὸ γλήγορα ἀπὸ βόλι, τότες ἡ ζέστα ποῦ γεννᾷ, σὰ βουτᾷ καὶ τρίβεται μέσα σ' τὸν ἀγέρα, θὰ εἶνε 100 φορὲς 100 (100×100) πιὸ πολλὴ ἀπ' τὴ ζέστα ποῦ γεννᾷ τὸ βόλι, δηλαδὴ 10,000 φορές. Ποῦ θὰ πῇ, πῶς μονάχα ἕνα βαθμὸ ἂν μεγαλώνῃ ἡ ζέστα τοῦ βολιοῦ ἀπὸ τὴν τριβὴ μέσα σ' τὴν ἀτμόσφαιρα, ἡ ζέστα τοῦ μετεώρου θὰ μεγαλώσῃ 10,000 βαθμούς! Τέτια θερμοκρασία σώνει καὶ παρασώνει νὰ λιώσῃ καὶ νὰ βράσῃ καὶ τὴν πιὸ σκληρὴ οὐσία ποῦ γνωρίζουμε.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶνε τὰ πεφτάστερα ποῦ βλέπουμε, δηλαδὴ σώματα ποῦ βουτοῦν ἄξαφνα μὲ μεγάλη γληγοράδα μέσ' σ' τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Γῆς μας, καὶ ἀπὸ τὴν τριβὴ ἀνάβουν ἀμέσως καὶ διαλύουνται.

Τὰ πεφτάστερα αὐτὰ ἔχουν ἄλλα ἄλλους βαθμοὺς λαμπράδας. Ἄλλα εἶνε φανταχτερὰ ἀντικείμενα ποῦ τὰ ἐσύγκριναν μὲ τὸ Φεγγάρι, ἢ τὸν Ἀποσπερίτη καὶ τὸ Δία· ἄλλα λάμπουν σὰν ἄστρα διαφόρων βαθμῶν. Τὰ ἀσήμαντα εἶνε πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὰ φανταχτερά· μάλιστα ὑπάρχουν χιλιάδες τόσο θαμπὰ ποῦ ἀδύνατο νὰν τὰ δῇς μὲ τὸ τηλεσκόπιο. Δὲν εἶνε σπάνιο πρᾶμα ὅταν παρατηροῦν οἱ ἀστρονόμοι νύχτα τὸν οὐρανό, νὰ δοῦν μικροῦλα φωτεινὴ γραμμὴ ποῦ διαβαίνει ὁρμητικὰ τὴ θέα τοῦ τηλεσκοπιοῦ· αὐτὰ εἶνε πεφτάστερα ἀνέφαντα ἐξόν μὲ τηλεσκόπιο.

Κάποτες βλέπουμε ἔξοχο θέαμα, δηλαδὴ ὁλόκληρο χαλαζοβόλι ἀπὸ πεφτάστερα. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς νιοὺς ποῦ ζοῦν δὲν εἶχε ὡς τώρα τὴν καλὴ τύχη νὰ δῇ κανένα τέτιο χαλαζοβόλι ἀπὸ τὰ πραματικῶς λαμπρά. Ἂς μὴν ἀπελπίζεται ὅμως, γιατὶ οἱ ἀστρονόμοι λογαριάζουν πῶς αὐτὸ τὸ χρόνο 1899 ἢ ἴσως τοῦ χρόνου θὰ φανῇ τέτιο θέαμα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα. Μιὰ μόνη ἀνησυχία ὑπάρχει, μήπως, τὴν ὥρα ποῦ ἔπρεπε νὰ φανῇ, εἶναι ὁ οὐρανὸς σκοτεινὸς καὶ συγνεφιασμένος· ὅμως ἡ ἀνησυχία αὐτὴ εἶναι σπουδαία γιὰ ἄλλα κλίματα, γιατὶ σ' τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν ξάστερό της τὸν οὐρανὸ εἶνε κοντὰ βέβαιο πῶς θὰ παρουσιαστῇ τὸ θέαμα μ' ὅλη του τὴ δόξα.

Ἂς σᾶς πῶ τώρα μὲ πιὸν τρόπο ξέρουμε πῶς θὰ γίνῃ ἐφέτος τέτιο ἀστεροβόλι. Τὸ τελευταῖο ποῦ ἔτυχε, ἔγινε σ' τὰ 1866, ὅπως μερικοὶ ποῦ ζοῦν ἀκόμα θὰν τὸ θυμοῦνται· καὶ σὰ λέω τὸ τελευταῖο, ἐννοῶ τὸ τελευταῖο ἀπὸ κεῖνο τὸ σύστημα ποῦ θὰ σᾶς ξηγήσω ἀμέσως. Τὴ νύχτα τῆς πρώτης τοῦ Νοέμβρη ὅλους τοὺς ἀστρονόμους — κι' ὄχι ἀστρονόμους μοναχὰ, ἀλλὰ καὶ κάθε φίλο τῶν μεγάλων φυσικῶν φαινομένων — τοὺς ἐνθουσίασε θέαμα ἀξέχαστο. Ἐγὼ βέβαια δὲ θὰν τὸ ξεχάσω. Κατὰ τὶς δέκα ἕνα ἢ διὸ πεφτάστερα λαμπρὰ ἄστραψαν σ' τὸν οὐρανὸ, ἔπειτα γλήγορα ἄρχισαν ν' ἀστράφτουν ἄλλα— δυὸ δυὸ ἢ τρία τρία—καὶ κατόπι δεκάδες κι' εἰκοσάδες κι' ἑκατοστάδες. Ἤτανε ὅλα ὡραιότατα ἀντικείμενα, ποῦ καθένα τους σὲ συνειθισμένη νυχτιὰ θὰ μᾶς ἐνθουσίαζε· κι' ἀπ' αὐτὸ κρίνετε τί θέαμα πρέπει νὰ ἦταν ἐκεῖνο, ὅταν τὰ πεφτάστερα ἄστραφταν κοπαδιαστά. Δυὸ καὶ τρεῖς ὧρες βάσταξε τάστεροβόλι, κι' ἔπειτα λίγο λίγο ἀραιώθηκε κι' ἔσβυσε.

Δὲν ἐφάνηκε ὅμως ἀναπάντεχα τότε. Πρέπει νὰ σᾶς πῶ πῶς κάθε χρόνο τὴν πρώτη τοῦ Νοέμβρη μπορεῖτε νὰ περιμένετε μερικὰ πεφτάστερα. Ὅμως κάθε 33 χρόνια τυχαίνει τὸ μεγαλόπρεπο θέαμα ποῦ σᾶς ἐπερίγραψα, κι' εἶνε τώρα 1000 χρόνια ποῦ παρατηροῦν οἱ ἀστρονόμοι πῶς τυχαίνει κάθε τέτιο διάστημα καιροῦ. Πρώτη φορὰ ἦταν σ' τὰ 902 μ. Χ., ποῦ ἕνα παλιὸ χρονικὸ τὸν ἀναφέρει ὡς «χρόνο τῶν ἄστρων», ἐξ αἰτίας ποῦ ἔτυχε τότε τέτιο ἔξοχο ἀστεροβόλι. Βέβαια ἔτυχαν ἀστεροβόλια καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸ τὸν καιρὸ, μόνε δὲν ἔμεινε καμμιὰ παράδοση ὡς σ' τὴν ἐποχή μας· καὶ μονάχα ἀπὸ τὸ χρόνο ποῦ σᾶς ἀνάφερα ἔχουμε κάπως καλήτερες πληροφορίες.

Σ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια, ὅταν ὁ κόσμος δὲν ἤξερε πολλὴ ἀστρονομία, δὲν ἐννοοῦσαν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀστρονομικὴ σημασία τέτιου φαινομένου. Μάλιστα σὰν ἐτύχαινε, πήγαιναν νὰ χάσουν τὰ λογικά τους ἀπὸ φόβο, θαρρῶντας πῶς ἔφτασε τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Πάθαιναν ἀπάνου κάτου ὅ,τι περιγράφει πῶς ἔπαθαν οἱ μαῦροι σ' τὸ ὑποστατικό του ἕνας χτηματίας σ' τὴ Νότια Ἀμερική, ὅπου ἐφάνηκε τὸ θέαμα σ' τὶς 31 τοῦ Ὀχτώβρη ἢ τὴν πρώτη τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1833. «Ἄξαφνα μὲ ξύπνησαν», λέει «κλάματα καὶ ξεφωνητά. Φωνὲς τρόμου καὶ περικάλια γιὰ ἔλεος ἄκουγα ἀπὸ τοὺς πιὸ πολλοὺς μαύρους τῶν ὑποστατικῶν, ὡς 600 ἢ 800 ψυχές. Ἐνῷ προσπαθοῦσα νὰ καταλάβω τὴν κιτία, νὰ μιὰ πνιγμένη φωνὴ ποῦ κοντὰ σ' τὴν πόρτα μου φώναζε τ' ὄνομά μου. Σηκώθηκα, κι' ἁρπώντας τὸ σπαθί μου στάθηκα σ' τὴν πόρτα. Ἀμέσως τότε ἄκουσα τὴν ἴδια φωνὴ ποῦ μὲ περικαλοῦσε πάντα νὰ σηκωθῶ γιατὶ ἔπιασε ὁ κόσμος πυρκαγιά. Ἄνοιξα τότε, καὶ δὲν ξέρω μὲ τί ἀπόρησα πιὸ πολύ — μὲ τὸ καταπληχτικὸ θέαμα ποῦ εἶδα σ' τὸν οὐρανὸ ἢ τὶς ἀλαφιασμένες φωνὲς τῶν σκλάβων. Ὡς ἑκατὸ ἦταν πεσμένοι κατὰ γῆς, ἄλλοι ἀφωνοι κι' ἄλλοι μὲ μεγάλα ξεφωνητὰ ζητῶντας ἔλεος καὶ βοήθια· τὸ θέαμα ἦταν ἀλήθια καταπληχτικὸ, γιατὶ ποτὲς βροχὴ δὲν ἔπεσε πολὺ πυκνότερη ἀπὸ τὰ μετέωρα ποῦ τότες ἔπεφταν σ' τὴ γῆς».

Τέτιο λοιπὸν θέαμα μᾶς περιμένει κι' ἐφέτος κατὰ τὴν πρώτη τοῦ Νοέμβρη.

Μπορεῖ ὅμως ἀντὶς ἐφέτος νὰ γίνῃ τοῦ χρόνου τὴν ἴδια μέρα, ἢ ἴσως νὰ γίνῃ καὶ ἐφέτος καὶ τοῦ χρόνου, ἢ καὶ νὰ μὴν τὸ ἰδοῦμε ἐμεῖς τόσο λαμπρὸ ὅσο θὰ τὸ ἰδοῦνε σ' τὴν Ἀμερική.

Γνωρίζουμε τώρα ἀρκετὰ τὸ τί εἶνε τὰ ταξίδια αὐτῶν τῶν σωμάτων. Πρέπει νὰ φανταστῆτε ἀπέραντο κοπάδι, κάτι τι καθὼς κοπάδι πουλιῶν, μὲ τὴ διαφορὰ πῶς τὸ κοπάδι τῶν μετεώρων εἶνε ὑπερβολικὰ μεγαλήτερο ἀπὸ κάθε κοπάδι πουλιῶν ποῦ πέταξε ποτὲς, καὶ πῶς τὰ μετέωρα ἀπέχουν πολὺ μεταξύ τους, ἴσως μίλια μακριὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τ' ἄλλο. Τὸ ὅλο κοπάδι εἶνε πολὰ ἑκατομμύρια μίλια μακρύ, κι' ἴσως ὡς 100,000 μίλια πλατύ. Καὶ τρέχει μέσ' σ' τὴν ἀνοιχτοχωριὰ ἀπάνου σὲ στράτα ἀκριβῶς ὡρισμένη. Γιατὶ ξέρουμε πῶς ὁ ἥλιος ὁδηγᾷ κάθε πλανήτη καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ κάνῃ ὁλόγυρά του ὡρισμένο δρόμο μὲ μορφὴ ποῦ τήνε λέμε

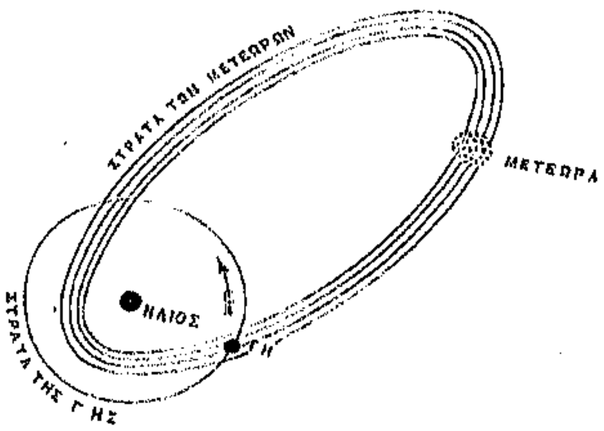

ἔλλειψη. Τὸ ἴδιο ὁδηγᾷ καὶ αὐτὰ τὰ μετέωρα, κι' ἂς εἶνε τόσο μικρά. Κι' ἕνα βόλι κι' ἕνα βεβίθι κι' ἕνα κουκκὶ ἄμμος ἂν ἔτρεχε σ' τὴν ἀνοιχτοχωριὰ ἐντὸς τῆς ἐπιρροῆς του, θὰν τὸ ἀνάγκαζε κι' αὐτὸ νὰ τρέχῃ ὁλόγυρά του ἐλλειπτικὴ στράτα μὲ τὴν ἴδια ἀκρίβεια ὅπως τὸ Δία τὸν ἴδιο, τὸ μεγάλο πλανήτη. Ὅλο λοιπὸν τὸ κοπάδι ταξιδεύει γύρω ἀπ' τὸν Ἥλιο, καὶ φαίνουνται ὅλα του τὰ ἄτομα σάμπως συνεννοημένα νὰ κάνουν αὐτὸ τὸ ταξίδι, ὅμως χωριστὰ τὸ καθένα ὁδηγιέται ἀπὸ τὸν Ἥλιο καὶ τρέχει ἀνεξάρτητα ἀπὸ τ' ἄλλα του συντρόφια. Ἡ στράτα τοῦ κοπαδιοῦ εἶνε καταπληχτικὰ μεγάλη καὶ πλατιά, καὶ δίνω μιὰ ἰδέα τῆς μορφῆς της μὲ τὸ διάγραμμα ποῦ βάζω ἐδῶ, ὅπου γράφω καὶ τὴ στράτα τῆς Γῆς, ὄχι ὅμως μὲ τὴ σωστὴ κλίμακα. Ἡ στράτα εἶνε μακρουλὴ ἔλλειψη, ἔτσι ποῦ ἐνῷ ἀπ' τὴ μιὰ ἄκρη ζυγώνει τὸν Ἥλιο ἀρκετὰ κοντὰ, ἀπ' τὴν ἄλλη ἄκρη τραβᾷ μακριὰ ὡς σὲ καταπληχτικὴ ἀλλαργάδα, πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὴ στράτα τῆς Γῆς, καὶ ἀπὸ τὴ στράτα τοῦ Δία καὶ τοῦ Κρόνου—δηλαδὴ φθάνει ὡς σ' τὴ στράτα τοῦ πλανήτη Οὐρανοῦ [1]. Καὶ τὸ ταξίδι αὐτὸ θέλει 33 χρόνια νὰν τὸ κάνῃ.

Εἶναι ὅλως διόλου τυχερὸ ποῦ ἀπαντοῦμε τὸ κοπάδι αὐτό. Πιθανῶς πολλὰ ἄλλα κοπάδια ὑπάρχουν μέσ' σ' τὴν ἀνοιχτοχωριὰ, ἴσως τὸ ἴδιο σημαντικὰ, μὰ ἐμεῖς δὲν τὰ βλέπουμε, γιατὶ ποτὲς δὲν τ' ἀπαντοῦμε.

Γιὰ νὰ καταλάβετε τὸ γιατὶ ἀπαντοῦμε τὸ κοπάδι αὐτὸ τοῦ Νοέμβρη, δὲ φτάνει νὰ κοιτάξτε μοναχὰ τὸ διάγραμμα ποῦ σᾶς ἔδωκα, γιατὶ τὸ διάγραμμα δείχνει ἀναγκαστικὰ τὴ στράτα τῆς Γῆς καὶ τοῦ κοπαδιοῦ σὰ νὰ εἶνε κι' οἱ δυό τους σ' τὴν ἴδια ἄπλα, ἐνῷ τρέχουν σὲ διαφορικὲς ἄπλες ἀπάνου. Καλήτερα νὰ πάρετε δυὸ σύρματα μὲ διαφορετικὸ χόντρος, καὶ μὲ τὸ πιὸ φτενὸ νὰ κάνετε ἕνα μικρὸ δαχτυλιδάκι ἀπάνου κάτου στρογγυλὸ, — ὅπως εἶνε ἡ στράτα τῆς Γῆς,—γιὰ νὰ παραστήσῃ τῆς Γῆς τὴ στράτα. Μὲ τὸ πιὸ χοντρὸ σύρμα φτιάστε ἕνα ἄλλο δαχτυλίδι, πολὺ μακρουλὸ κατὰ πῶς εἶνε ἡ στράτα τῶν μετεώρων ἀπάνου σ' τὸ διάγραμμα, κι' αὐτὸ θὰ παρασταίνῃ τὴ στράτα τῶν μετεώρων. Ὕστερα ἀνοίξτε μιὰ τρῦπα μέσ' σ' τὸ χοντρὸ σύρμα τοῦ μακρουλοῦ δαχτυλιδιοῦ, καὶ περάστε ἀπὸ τὴν τρῦπα τὸ φτενὸ, καὶ στερεῶστέ το ἔτσι ποῦ νὰ μὴ σαλεύῃ. Αὐτὰ τὰ δυὸ τὰ δαχτυλίδια ἔτσι φτιασμένα καὶ τοποθετημένα θὰ σᾶς δώσουν κάπια ἰδέα τοῦ πῶς βρίσκονται ἀνάμεσό τους οἱ δυὸ στράτες.

Τώρα θὰ καταλάβετε τὸ γιατὶ τὸ ἀστεροβόλι δὲ γίνεται παρὰ τὴν πρώτη τοῦ Νοέμβρη. Ὁ λόγος εἶνε γιατὶ ἐκείνη τὴν ἡμέρα, κι' ἐκείνη μοναχὰ, ἡ Γῆ βρίσκεται σ' τὸ σημάδι ὅπου σμίγουν τὰ δυὸ δαχτυλίδια, δηλαδὴ οἱ δυὸ στράτες. Τὴν πρώτη, λόγου χάρη, τοῦ Νοέμβρη δὲν ἔφτασε ἀκόμα ἐκεῖ, καὶ σ' τὸ τέλος τοῦ μηνὸς ἔχει πιὰ περάσει μακριά. Ὅμως καὶ σὰν παραδεχτοῦμε πῶς περνᾷ ἡ Γῆ ἀπ' αὐτὸ τὸ σημάδι τὴν πρώτη τοῦ Νοέμβρη, εἶνε δυνατὸ νὰ μὴ φανοῦν παρὰ μερικὰ πεφτάστερα ἢ καὶ κανένα, γιατὶ τὸ κοπάδι μπορεῖ νὰ βρίσκεται σ' ἄλλο μέρος τῆς στράτας του. Γιὰ νὰ φανῇ τ' ἀστεροβόλι, πρέπει καὶ τὸ κοπάδι νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ σημάδι, ποῦ εἴπαμε, τὴν πρώτη τοῦ Νοέμβρη.

[1] Γιὰ νὰ νιῶσετε τὴν ἀλλαργάδα, σᾶς λέω πῶς ἐνῷ ἡ Γῆ βρίσκεται 93,000,000 μίλια μακριὰ ἀπὸ τὸν Ἥλιο, ὁ πλανήτης Οὐρανὸς βρίσκεται μακριὰ του 1,780,000,000 μίλια.

Αὐτὸ ἔτυχε σ' τὰ 1866· κι' ἐπειδὴ τὸ κοπάδι θέλει 33 χρόνια νὰ κάνῃ τὸ δρόμο του, καὶ ἔτσι κάθε 33 χρόνια πρέπει νὰ περάσῃ ἀπ' τὸ ἴδιο σημάδι, θὰ πῇ πῶς κι' ἐφέτος θὰ περάσῃ.

Ἔτσι λοιπὸν σὰν τύχῃ κάθε 33 χρόνια νὰ περάσῃ ἡ Γῆ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ κοπάδι, πολλὲς χιλιάδες μετέωρα βουτοῦν μέσ' σ' τὴν ἀτμόσφαιρά της σύγκαιρα—ἢ γλήγορα τὸ ἕνα κατόπι τοῦ ἄλλου—καὶ μὲ τὸ νὰ τρίβουνται μέσα σ' τὸν ἀγέρα ἀνάβουν τρέχοντας τόσο γλήγορα, καὶ τότε βλέπουμε τὸ μεγαλόπρεπο θέαμα τοῦ ἀστεροβολιοῦ.

Κάποτε τυχαίνει καὶ βλέπουμε τέτια ἀστεροβόλια δυὸ χρόνια ἀπανωτά. Γιατί; Ὁ λόγος εἶνε πῶς τὸ κοπάδι εἶναι πολὺ μακρύ, κι' ἔτσι ἂν ἡ Γῆ τὸ διαβῇ ἕνα χρόνο, μπορεῖ νὰ τύχῃ καὶ νὰ ξαναγυρίσῃ σ' τὸ ἴδιο μέρος πρὶν προφτάσῃ ὅλο τὸ κοπάδι νὰ περάσῃ. Ἔτσι ἔτυχε κι' εἴδαμε σ' τὴν Ἀμερικὴ τὴ σωστὴ τὴ μέρα (πρώτη τοῦ Νοέμβρη) λαμπρὸ ἀστεροβόλι—δηλαδὴ ἕνα χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὸ πρὶν τοῦ 1866,—καὶ μάλιστα καὶ κατὰ τὰ τρία ἀκόλουθα χρόνια παρατηρήθηκαν τὴν ἴδια βραδιὰ πολλὰ πεφτάστερα.

Κάθε ὅμως πρώτη τοῦ Νοέμβρη βλέπουμε συνήθως μερικὰ πεφτάστερα. Γιατὶ ὅλα τὰ ἄτομα ἢ μετέωρα τοῦ κοπαδιοῦ δὲν ἔχουν τὴν ἴδια γληγοράδα, μόνε μερικὰ εἶνε γοργότερα λίγο, κι' ἄλλα ἀργότερα. Κι' ἔτσι ἀφότου ἄρχισε τὸ κοπάδι τὸ δρόμο του αἰῶνες κι' αἰῶνες πρὶν, τὰ

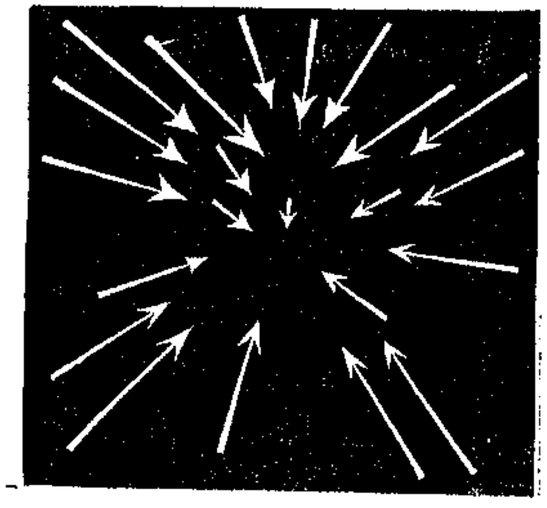

γοργότερα προσπέρασαν ὁμπρὸς καὶ τὰ ἀργότερα ἔμειναν πίσω, ἂν καὶ ἀσύγκριτα τὰ πιὸ πολλὰ τρέχουν ὅλα κοντὰ κοντά, ἐπειδὴ ἔχουν τὴν ἴδια περίπου γληγοράδα. Λοιπὸν ἐμάκρυνε ἡ μορφὴ τοῦ κοπαδιοῦ, καὶ σ' τὸ κέντρο ἔχει πλῆθος μετέωρα, ὅμως καὶ λίγα σκόρπια πίσω κι' ὁμπρὸς κατὰ μάκρος ὅλης του τῆς στράτας· κι' ἡ Γῆ μας περνῶντας ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ τοῦ κόβει τὴ στράτα, κάθε χρόνο ἀπαντᾷ κι' ἀνάβει μερικά του ἄτομα, ὅμως τὸ κέντρο του τ' ἀπαντᾷ μιὰ φορὰ κάθε 33 χρόνια ἢ καθὼς εἴπαμε, δυό.

Σὰ γίνεται ἀστεροβόλι, παρατηρήθηκε πῶς ὅλα τὰ πεφτάστερα τρέχουν σὰ νὰ ξεκίνησαν ἀπὸ τὸ ἴδιο σημάδι. Τὸ σημάδι ἀφτὸ γιὰ τὸ ἀστεροβόλι ποῦ περιγράψαμε βρίσκεται σ' τὸν ἀστερισμὸ τοῦ Λέοντα. Γιὰ τοῦτο καὶ τὰ μετέωρα, ποῦ τὸ γεννοῦν, κράζονται *Λεονταρόπουλα*.

(*Ἀπὸ τ' ἀγγλικά*)

Ἀλεξ. Παλλης

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΑΦΛΟΓΙΣΤΟΙ

Ὁ ἐφαπτόμενος σώματός τινος φλεγομένου καίεται.

Ὁ τοιοῦτος ὅμως φυσιολογικὸς νόμος φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε σταθερός, ἐὰν παράσχωμεν πίστιν εἰς τελετὰς συνηθιζομένας ἄλλοτε, καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπό τινων ἀγρίων λαῶν, τὴν διὰ πυρὸς δικαστικὴν δοκιμασίαν.

Ὁ κατηγορούμενος, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ἀθῳότητά του ὀφείλει νὰ ψαύσῃ σίδηρον πυρακτωθέντα, νὰ βαδίσῃ ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, νὰ βυθίσῃ τὴν χεῖρά του εἰς τὸ ζέον ὕδωρ χωρὶς νὰ καῇ.

Ἡ τοιαύτη συνήθεια ὑπῆρχεν ἤδη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. Εἰς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους, οἱ φύλακες οὓς ὑποπτεύεται ὁ Κρέων ζητοῦσι νὰ ἐγγίσωσι σίδηρον πεπυρακτωμένον καὶ νὰ διέλθωσι διὰ τῶν φλογῶν, ὅπως ἀποδείξωσι τὴν ἀθῳότητά των.

Κατὰ τὸν Στράβωνα, αἱ ἱέρειαι τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Κασταβάλᾳ τῆς Καππαδοκίας ἐβάδιζον γυμνόποδες ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, προστατευόμεναι ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς θεᾶς. Τὸ χάρισμα δὲ τοῦτο παρεῖχεν ἡ θεὰ εἰς πάντας τοὺς λατρεύοντας αὐτήν.

Ὡσαύτως ἡ οἰκογένεια τῶν Ἱρπίων ἐπανελάμβανε καθ' ἕκαστον ἔτος τὸ θαῦμα τοῦτο εἰς τὴν περίφημον ἑορτὴν τὴν τελουμένην ἐπὶ τοῦ ὄρους Σωράκτου ἐν Τυρρηνικῇ· διὰ τοῦτο ἀπηλλάσσετο τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ἀπέλαυε δὲ πολλῶν προνομίων.

Ἡ διὰ τοῦ πυρὸς δικαστικὴ δοκιμασία ἐτελεῖτο πρὸ πάντων κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ὁποιαδήποτε δὲ καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀφορμή, ἡ τελετὴ ἔφερε πάντοτε χαρακτῆρα ἱερὸν καὶ ἐγίνετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἱερέων.

Οὗτοι ἀνελάμβανον τὴν φύλαξιν τοῦ κατηγορουμένου κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τὰς προηγουμένας καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τὰς ἑπομένας τῆς δοκιμασίας. Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας ὁ κατηγορούμενος ἐνήστευε, τρώγων μόνον ἄρτον καὶ πίνων ὕδωρ, κατόπιν ἠκροᾶτο τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ ἐκοινώνει τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἀφοῦ ἤθελεν ὁρκισθῇ περὶ τῆς ἀθῳότητός του.

Ἡ δοκιμασία ἐποίκιλλεν. Ὁτὲ μὲν ὁ κατηγορούμενος ὤφειλε νὰ κρατῇ σίδηρον πεπυρακτωμένον καὶ νὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς ἀπόστασιν ὁριζομένην ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως, ἀπὸ τριῶν μέχρις ἐννέα ὀργυιῶν. Ὁ σίδηρος αὐτὸς ἦτο ἱερὸς καὶ διετηρεῖτο ἐν τῷ ναῷ, ἐκαλεῖτο δὲ *βῆμερ*, ὡς ὑπομιμνήσκων διὰ τοῦ σχήματός του τὸ ὑνίον τοῦ ἀρότρου.

Ἄλλοτε εἰσήγετο ἡ χεὶρ μέχρις ἀγκῶνος εἰς χειρόκτιον σιδηροῦν πεπυρακτωμένον, ἢ ἐβάδιζεν ὁ κατηγορούμενος γυμνόπους ἐπὶ ὑνίων ἀρότρου πεπυρακτωμένων, ἐξ τὸν ἀριθμόν, ἐννέα ἢ καὶ δεκαπέντε, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐγκλήματος.

Ὑπῆρχε προσέτι καὶ ἡ διὰ ζέοντος ὕδατος δοκιμασία. Οἱ ἱερεῖς ἔρριπτον ἐντὸς λέβητος πλήρους ζέοντος ὕδατος ἀντικείμενόν τι καὶ ὁ κατηγορούμενος ἐβύθιζε τὴν χεῖρα ἐντὸς αὐτοῦ διὰ νὰ τὸ ἀποσύρῃ.

Ὁ κανὼν δὲν ἦτο ἴσος πρὸς ὅλους. Ὁ βαθμὸς τῆς πυρακτώσεως τοῦ σιδήρου, καὶ ἐν τῇ δοκιμασίᾳ τοῦ ζέοντος ὕδατος τὸ βάθος εἰς ὃ ἐβυθίζετο τὸ ἀντικείμενον ἐποίκιλλον ἀναλόγως τῆς σεβαρότητος τῆς πράξεως, δι' ἣν ὁ δοκιμαζόμενος κατηγορεῖτο. Τέλος διὰ τὴν ἀθῴωσιν αὐτοῦ δὲν ἀπῃτεῖτο πάντοτε νὰ μείνωσιν αἱ χεῖρές του ἄθικτοι· ἤρκει νὰ παρουσιάζωσιν αἱ πληγαὶ γνωρίσματά τινα, τοῦθ' ὅπερ ἐξηρτάτο πολὺ ἐκ τῆς διαγνώσεως καὶ διερμηνεύσεως.

Ἡ διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασία συνηθίζετο καὶ ὑπάρχει ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας, εἰς τὰς Ἰνδίας, τὸ Σιάμ, τὴν Ἰαπωνίαν κλπ. Ἄλλοτε μὲν μεταχειρίζονται σίδηρον πεπυρακτωμένον, ἄλλοτε δὲ ἀναγκάζεται ὁ κατηγορούμενος νὰ διέλθῃ γυμνόπους ἐπὶ ἀνθρακιᾶς. Ἐν τῇ ἰνδικῇ μυθολογίᾳ ἀναφέρεται ὅτι ἡ Σίτα, σύζυγος τοῦ Ρ'άμ, ἕκτης ἐνανθρωπήσεως τοῦ Βισνοῦ, ἐβάδισε γυμνόπους ἐπὶ σιδήρου πεπυρακτωμένου, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀθῳότητα αὐτῆς ἀπό τινων προσβλητικῶν ὑποψιῶν.

Οἱ παρὰ τοῖς Ἐρυθροδέρμοις μαθητευόμενοι μάγοι, διὰ ν' ἀνακηρυχθῶσι προϊστάμενοι ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ, βαδίζουσι γυμνόποδες χωρὶς νὰ καῶσιν ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων.

Ἐν Ἀραβίᾳ, ἐν Μαδαγασκάρῃ, ἐν Μοζαμβίκῃ, παρὰ τοῖς Κάφροις, τοῖς Οὐολόφ τῆς Σενεγάλης, τοῖς Ἀσαντῆ, τοῖς Μαύροις τοῦ Βενὶν κλπ., ὁ κατηγορούμενος ἐγγίζει διὰ τῆς γλώσσης πεπυρακτωμένον σίδηρον. Ἐὰν καῇ, κηρύσσεται ἔνοχος, ἀθῷος δὲ ὅταν ἡ βλενομεμβράνα μείνῃ ἄθικτος.

Ἡ διὰ τοῦ ζέοντος ὕδατος δοκιμασία ὑπάρχει παρὰ τοῖς Μαλγασίοις, τοῖς Ἀσαντῆ, ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἐν Βιρμανίᾳ κλπ. Ἐν Ἰνδίαις καὶ ἐν Γουϊνέᾳ ἀντικαθίσταται τὸ ὕδωρ διὰ ζέοντος ἐλαίου.

Ἐὰν πάντες οἱ κατηγορούμενοι ἀνεξαιρέτως ἐβλάπτοντο ὑπὸ τοῦ πυρός, ἡ δοκιμασία αὕτη δὲν θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι μερικοὶ ἐξήρχοντο ἐξ αὐτῆς ἀβλαβεῖς.

Ἐπιστήμονές τινες δὲν ἀπηξίωσαν νὰ μελετήσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἤδη περὶ τὸ 1677, ὁ Δεδάρ, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ὑπέβαλεν ὑπόμνημα περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Εἶδε χημικόν τινα ἄγγλον, τὸν Ρίτζαρδσον βαδίζοντα ἀβλαβῶς γυμνόποδα ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, λείχοντα σίδηρον πεπυρακτωμένον ἢ θέτοντα θεῖον ἀνημμένον ἐπὶ τῆς γλώσσης του.

Ὁ Δεδὰρ φρονεῖ ὅτι προφυλάττει ἀπὸ τοῦ καύματος ἡ παχύτης τῆς ἐπιδερμίδος τῶν περιπατούντων συνήθως μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας, καθὼς καὶ τῶν τυλωδῶν χειρῶν τῶν ἐργατῶν.

Κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ὁ Βουτινὸ δ' Ἐβρὲ ἀναφέρει τοὺς ἐργάτας τοῦ μολυβδουργείου, οἵτινες βυθίζουσι τὴν χεῖρα εἰς λεκάνην πλήρη ἀναλαλυμένου μολύβδου διὰ νὰ ἀποσύρωσιν ἀργυροῦν νόμισμα ριπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἐπισκέπτου· ἄλλοτε δὲ οἱ ἴδιοι κόπτουσι διὰ τῆς χειρὸς τεμάχιόν τι ζέοντος μολύβδου ἢ χάλυβος, ἐξερχόμενον ἐκ τῆς χοάνης. Ἡ ἀβλαβεια αὐτῶν προέρχεται ἐκ τῆς ὑγρότητος τοῦ δέρματος· ὁ ἱδρὼς λαμβάνει τὴν σφαιροειδῆ κατάστασιν καὶ προσωρινῶς προφυλάσσει.

Ἄλλως τε καθ' ἑκάστην βλέπομεν εἰς τὰς δημοσίας πανηγύρεις τοὺς πυροφάγους, καταπίνοντας πίσσαν ἢ θεῖον ἢ κηρὸν ἀνημμένον.

Ἐσωτερικῶς σκευάζουσιν οὗτοι τὸ στόμα διὰ στυπτείου καὶ τὸ ἐπαλείφουσι δι' ἀφθόνου σιάλου, ὅπως προφυλαχθῶσιν. Ἀναπνέουσι δὲ διὰ τῆς ρινός, ὥστε ἐκβάλλοντες διὰ τοῦ στόματος τὸν ἀναπνεόμενον ἀέρα, φαίνονται ἐκπέμποντες σπινθῆρας πυρός, ὡς δαίμονες.

Ὑπάρχουσι τέλος ἀγυρτεῖαί τινες, αἵτινες δὲν θὰ ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς κατηγορουμένους, καὶ τὰς ὁποίας μετήρχοντο καὶ αὐτοὶ βεβαίως ὁσάκις ἠδύναντο.

Ὁ Σεμεντίνης, καθηγητὴς ἐν Νεαπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἀνεκάλυψεν ὅτι αἱ ἐπανειλημμέναι ἐντριβαὶ διὰ διαλύσεως στυπτηρίας καὶ κατόπιν σάπωνος, ἢ ἡ ἐπίθεσις στρώματος ἐκ κόνεως σακχάρεως κεκαλυμμένης ὑπὸ σάπωνος προφυλάσσει ἐπαρκῶς τὸ δέρμα ἀπὸ τῆς ἐπαφῆς τῶν καιόντων ἀντικειμένων.

Οὐδὲν δυσκυβερνητότερον, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἀνθρώπου συναισθανομένου ὅτι εὐημερεῖ, καὶ οὐδὲν δεκτικώτερον ὑποταγῆς παρὰ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἡ τύχη ἐταπείνωσε.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Συνταγματάρχης προβιβασθεὶς εἰς ὑποστράτηγον παρέθεσεν εἰς ὁλόκληρον τὸ σύνταγμά του γεῦμα. Ἀπευθύνων τὸν λόγον πρὸς τοὺς στρατιώτας του κατὰ τὴν ἔναρξιν εἶπεν :

— Ἔμπρός, παιδιά μου, ἐπιτεθῆτε κατὰ τοῦ γεύματος, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἐχθροῦ.

Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ἀνακαλύπτει ἕνα ὑπαξιωματικόν, ὁ ὁποῖος ἔθετε κατὰ μέρος μερικὰς φιάλας οἴνου. Πλήρης ὀργῆς τότε τὸν ἐρωτᾷ :

— Τί κάμνεις αὐτοῦ ἐσύ;

— Ὑπακούω εἰς τὰς διαταγάς σας, συνταγματάρχα μου.

— Πῶς ;

— Μάλιστα. Δὲν μᾶς εἴπατε νὰ κάμωμεν μὲ τὸ γεῦμα ὁ,τι θὰ ἐκάμναμεν εἰς τὸν πόλεμον μὲ τοὺς ἐχθρούς; Λί', λοιπόν! εἰς τὸν πόλεμον ὅσους ἐχθροὺς δὲν σκοτώνομεν, τοὺς αἰχμαλωτίζομεν.

Ὁ συνταγματάρχης ἐγέλασε καὶ παρεδέχθη ὡς ὀρθὴν τὴν σκέψιν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ του.

ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΕΚ ΜΙΚΡΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ

Πομπήϊος καὶ Λούκουλλος.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ Πομπήϊος ἀσθενήσας ἔπαθεν ἐξ ἀνορεξίας μεγάλης, ὁ δὲ ἰατρός του διὰ νὰ κινήσῃ τὴν ὄρεξίν του διέταξε νὰ φάγῃ μίαν κίχλαν.

Ἀνεζήτησαν πανταχοῦ, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ εὕρουν, διότι ἦτο περασμένη ἡ ἐποχή. Τότε εἶπέ τις ὅτι μόνον εἰς τοῦ Λουκούλλου θὰ εὕρισκον, ὁ ὁποῖος ἔτρεφε καὶ εἶχε κίχλας ὅλον τὸν χρόνον.

— Πῶς, εἶπεν ὁ Πομπήϊος, ἂν λοιπὸν ὁ Λούκουλλος δὲν ἦτο λαίμαργος, δὲν θὰ ἔζη ὁ Πομπήϊος ;

Καὶ δὲν ἔστερξε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μεταβῶσι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς κίχλας.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Μετριοφροσύνη σοφοῦ.

Ἀπέθανε πρό τινος εἷς ἐκ τῶν μεγίστων σοφῶν τοῦ αἰῶνός μας, ὁ Ροβέρτος Βοῦνσεν, καθηγητὴς ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Οὗτος ἦτο ἡ μετριοφροσύνη προσωποποιημένη. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ἀκροατῶν αὐτοῦ τὸν ἤκουσέ ποτε κατὰ τὰς παραδόσεις προφέροντα τὸ ὄνομά του. Ὡμίλει πάντοτε περὶ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν ἀνακαλύψεών του — καὶ εἶνε γνωστὸν ὅτι εἶνε αὗται πλεῖσται — ὡς ἐὰν ἦσαν ἔργον ἄλλου. Ἔλεγεν : «Ἔχει ἀνακαλυφθῆ. . . Ἔχει ἐφευρεθῆ. . . »

Ὁ Βοῦνσεν ἔτρεφεν ἰδιάζουσαν ἀποστροφὴν πρὸς τὰ παράσημα. Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ἡ σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης ὤφειλε νὰ παρουσιασθῇ ἐπισήμως εἰς τὸν ἡγεμόνα, ὁ Βοῦνσεν προσῆλθεν ἄνευ παρασήμου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συνάδελφοί του ἠπόρουν, ὁ μέγας ἐπιστήμων ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν του καὶ εἶπε μειδιῶν :

— Δὲν τὰ ἐλησμόνησα τὰ παράσημά μου, ὄχι — ἐδῶ τὰ ἔχω !

Ἀπολεσθέντα χειρόγραφα.

Ὁ μέγας Ἄγγλος μυθιστοριογράφος Κάρολος Δίκενς διηγεῖται ὅτι, ἐνῷ εἰργάζετο ἡμέραν τινά, ὁ ὑπηρέτης του παρουσιάσθη, ἔδειξεν εἰς αὐτὸν μερικὰ χαρτία ρυπαρὰ καὶ τὸν ἠρώτησε :

— Κύριε, αὐτὰ τὰ χαρτιὰ δὲν εἶνε ἰδικά σας ;

Ὁ Δίκενς τὰ ἐξήτασε καὶ εἶδε πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν ὅτι τὰ χαρτία ἐκεῖνα ἦσαν τὰ χειρόγραφα τῆς ἀρχῆς τοῦ μυθιστορήματος, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς τότε συνέγραφεν. Ὁ ὑπηρέτης τὰ εἶχεν εὕρῃ κάτω εἰς τὸ ὑπόγειον.

Ἄλλος διάσημος συγγραφεύς, ὁ Ἀλφόνσος Δωδὲ ἤναψε τὸ σιγάρον μὲ τὸ χειρόγραφον ἑνὸς διηγήματός του κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον :

Ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ εἰς μικρὰ τεμάχια χαρτίου. Ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ κυρίου του, ὁ ὑπηρέτης εὗρε κάτω εἰς τὸ πάτωμα μικρὰ χαρτία, τὰ ὁποῖα ἐνόμισεν ἄχρηστα. Συνέστρηψε μερικὰ καὶ τὰ μετεχειρίσθη διὰ νὰ ἀνάψῃ τὴν ἑστίαν, ὅσα δὲ ἐπερίσσευσαν τὰ παρῄτησε πρὸ τῆς πυρᾶς. Ὁ Δωδὲ ἐπανελθὼν εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ θέλων νὰ ἀνάψῃ τὸ σιγάρον του ἔλαβεν ἓν ἐκ τῶν χαρτίων ἐκείνων καὶ τὸ ἐπλησίασεν εἰς τὴν φλόγα τῆς ἑστίας, ὅτε ἔντρομος ἀνεγνώρισε τὸ γράψιμόν του καὶ ἀνεκάλυψεν ὅτι ἓν ἐλόκληρον διήγημά του εἶχε καῇ. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ τὸ γράψῃ ἐκ νέου.

Χρησιμοποίησις τοῦ Νιαγάρα.

Ὅτε πρό τινων ἐτῶν οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσιν αὐτῶν, ὅπως χρησιμοποιήσωσι τὴν τεραστίαν δύναμιν τοῦ μεγάλου καταρράκτου μετατρέποντες αὐτὴν εἰς ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ἐθεωρήθη τοῦτο ὡς χίμαιρα.

Καὶ ὅμως τὸ ὄνειρον αὐτὸ πραγματοποιεῖται· τὸ μέγα ἐργοστάσιον ἐκτίσθη, αἱ ἀναγκαῖαι διώρυχες ἐσκάφησαν, τὰ φρέατα ἀνωρύχθησαν καὶ ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ὁ φοβερὸς καταρράκτης, τοῦ ὁποίου οἱ μηκυθροὶ ἐμποιοῦσι φρίκην εἰς τοὺς περιηγητάς, θὰ μεταβληθῇ εἰς ταπεινὸν ἱππόζυγιον κινοῦν τοὺς τροχοὺς τῆς μηχανῆς.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Αἱ λάμπαι τοῦ πετρελαίου.

Αἱ λάμπαι τοῦ πετρελαίου φέγγουν πολὺ καλήτερα, ἂν τεθῇ ἐντὸς αὐτῶν ὀλίγη ναφθαλίνη ἢ τεμάχιον κάμφορας.

Καθαρισμὸς μήλων.

Διὰ νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ φλοιὸς τῶν μήλων εὐκόλως καὶ ὁμαλῶς, βυθίζονται ταῦτα ἐπί τινας στιγμὰς ἐντὸς βραστοῦ ὕδατος.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ — 2354

ΈΤΟΣ Β'—1899 + ΑΡ. 21 + 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝ ΤΑΙΣ ΦΥΛΑΚΑΙΣ

Δύο προκηρύξεις δημοπρασιῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως προσείλκυσαν μελαγχολικὸν καὶ ἀποτεθαρρημένον τὸ βλέμμα μου.

Διὰ τῆς μιᾶς ἐκτίθεται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἡ προμήθεια 300 ὀραμίων ἄρτου διὰ τοὺς καθειργμένους ἔν τινι φυλακῇ τοῦ κράτους καὶ δεκαλέπτου ὄψου, οὐχὶ καθ' ἡμέραν, ἀλλὰ παρ' ἡμέραν. Διὰ τῆς ἑτέρας ἐκτίθεται ἐπίσης εἰς δημοπρασίαν ἡ παροχὴ ὕδατος εἰς τοὺς καθειργμένους ἄλλης φυλακῆς, κατὰ τὰς αὐτὰς ἀναλογίας ποσοτικῶς, καθ' ἃς καὶ ὁ ἄρτος καὶ τὰ ὄψα.

Ἐκ πρώτης ὄψεως προσπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡ τελεία ἀνεπάρκεια τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα παρέχει ἡ πολιτεία δι' αὐτὴν τὴν φυσικὴν συντήρησιν τῶν καταδίκων. Ὑπὸ δίαιταν τροφῆς τοιαύτην, τῆς ὁποίας τὰς συνθήκας καθιστᾷ πολὺ βαρυτέρας ὁ συναγωνισμὸς τῆς μειοδοτικῆς δημοπρασίας, ὁ δημιουργῶν μονοπώλιον ἄρτου καὶ ὄψων ἐλεεινῆς ποιότητος καὶ αὐτόχρημα ἀχρήστων, αἱ νόσοι πολλαπλασιάζονται ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς εἱρκταῖς, συμμαχουσῶν ἐννοεῖται τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος τοῦ βιοκτόνου ἀνηλίων καὶ ἀφωτίστων ἄντρων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν κατὰ κανόνα τὰς ἡμετέρας φυλακάς. Κορυφώνει δὲ τὴν ὀδύνην ἡ συνείδησις, ὅτι οὐδεμίαν ἡ πολιτεία λαμβάνει μέριμναν ὑπὲρ τῶν χρονίως πασχόντων, περὶ τροφῆς ἄλλης ἀπὸ τὴν ἀπαισίαν τῆς μειοδοτικῆς δημοπρασίας τοῦ ἄρτου καὶ τῶν ὄψων· διὰ τῆς αὐτῆς δὲ διαίτης συντηρεῖ τοὺς πάσχοντας ἐκ φυματιώσεως, τῶν ὁποίων βλέπει τις μετὰ φρίκης τὰ ἐκσκαφέντα ὑπὸ τοῦ χρονίου πυρετοῦ πρόσωπα, τὰ ὠχρότερα καὶ ξηρά, μὲ τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς βυθισμένους εἰς τὸ πλαίσιον τῶν κογχῶν, διὰ τῆς αὐτῆς ἐπίσης τοὺς τηκομένους ὑπὸ μαρασμοῦ, διὰ τῆς αὐτῆς τοὺς πάσχοντας ἐκ προϊούσης παραλύσεως, διὰ τῆς αὐτῆς ἔτι τοὺς βασανιζομένους ὑπὸ καρκίνου τοῦ στομάχου. Διότι δυστυχῶς κατὰ τὰ πορίσματα τῆς τελευταίας στατιστικῆς τῶν φυλακῶν αἱ νόσοι αὗται ἀντιπροσωπεύονται σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς φυλακὰς τοῦ Κράτους.

Ἔχομεν ἀληθῶς τρεῖς φυλακάς, τὰ σωφρονιστήρια Συγγροῦ, Ἀβέρωφ καὶ Κερκύρας, εἰς τὰ ὁποῖα παρέχεται ὑγιεινὸν συσσίτιον καὶ αἱ φυσικαὶ ἐν γένει συνθῆκαι τῆς ζωῆς εἶναι ἀνθρώπιναι· ἀλλὰ νομίζω ὅτι αἱ ἐξαιρέσεις αὗται ἀποτελοῦν ἕνα τῶν ἀπειροπλήθων παραγόντων, ὧν ἕνεκα ἀστοχεῖ τῆς ποινῆς ὁ σκοπός· διότι ἀνισότητες τόσον ἀπότομοι γεννοῦν καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐκπεσόντων τὴν συνείδησιν τῆς ἀδικίας τῆς πολιτείας· καὶ ἡ ἀδικία ἐν τῷ χειρισμῷ τῆς ποινῆς εἶναι μέσον ἥκιστα συντελεστικὸν πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν ψυχῶν.

Ἔρχονται δὲ ἔπειτα ἢ μᾶλλον εἰς πρώτην γραμμὴν ἕτεροι οὐσιωδέστεροι παράγοντες ἀποτυχίας τοῦ διὰ τῆς ποινῆς ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, τῶν ὁποίων ἡ ἔρευνα ὑπάγεται εἰς τὴν ἄμεσον ἁρμοδιότητα τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς», διότι, ἐὰν ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ παιδαγωγία εἶναι ἡ τροφὴ τῶν ὑγιῶν ψυχῶν, ἡ ἀποστέρησις τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ θεραπευτικὴ ἐκείνων, αἵτινες ἐνόσησαν· θεραπευτικὴ ἡ ὁποία ἔχει διττὸν σκοπόν, ὑψίστης ἐπιβολῆς κατ' ἀμφότερα· καὶ τοὺς νοσοῦντας νὰ ἐξυγιάζῃ, καὶ τὴν διάδοσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ μιάσματος τῆς ἐγκληματικότητος νὰ προλαμβάνῃ.

Ἀπελπισμὸς δὲ καταλαμβάνει τὸν ἐπισκοποῦντα τί γίνεται εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ κράτη, πλὴν ἡμῶν καὶ τῆς Τουρκίας, ὅπως πραγματοποιῆται ὁ διττὸς οὗτος τῆς ποινῆς σκοπός, καὶ τί γίνεται παρ' ἡμῖν.

Ἐν πρώτοις εἰς τὰς πλείστας τῶν φυλακῶν, — πλὴν δηλαδὴ τῶν ἀνωτέρω τριῶν σωφρονιστηρίων εἰς πάσας, — οὐδεμία ἀπολύτως λαμβάνεται μέριμνα περὶ τῶν δύο ἀπαραιτήτων καὶ ἀχωρίστων μεθόδων ἐξυγιάσεως· πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως ἀφ' ἑνός, καὶ ἐργασίας ἀφ' ἑτέρου. Ἐξαιρουμένων δηλαδὴ 800 περίπου καταδίκων, ἀποτελούντων τὸν κυμαινόμενον πληθυσμὸν τῶν τριῶν τούτων σωφρονιστηρίων ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς πέντε περίπου χιλιάδας, τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν ὑπὸ στέρησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καταδίκων, εἰς τὰς ὑπολοίπους 23 φυλακὰς τοῦ κράτους, ἐπαρκῶς ἐπιδιώκομεν τὸν σκοπὸν τῆς ποινῆς διὰ μόνης ἀποκλειστικῶς τῆς ἐγκαθειρξέως.

Κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας ἀπολύτου καὶ ἀδιαταράκτου ἀργίας συντελεῖται οὕτως ἡ τελεία τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῶν καθειργμένων ἀποσύνθεσις· ἀπὸ ἠθικῶς νοσούντων μεταβάλλονται εἰς ἠθικῶς ἀνάτους. Κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς ἀνίας, τὴν ὁποίαν τροφοδοτεῖ ἡ ἀργία, χωρεῖ ἀπρόσκοπτος ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὰ ἐγκληματικὰ ἐφόδια ἑκάστου γίνονται κτῆμα πάντων κοινόν. Κατὰ τῆς ἀνίας ἀντιτάσσεται ἡ χαρτοπαιξία, ἡ μέθη διὰ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, τὴν ὁποίαν τίποτε δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη